

ČETIRI GODINE nacionalnih saveta nacionalnih manjina

Pokrajinski zaštitnik građana Autonomne Pokrajine Vojvodine

ISBN:

Strana:

Naslov:

Izdanje:

Izdavač:

126 str.

Četiri godine nacionalnih saveta nacionalnih manjina

Prvo

Pokrajinski zaštitnik građana – ombudsman

Bulevar Mihajla Pupina 25

21000 Novi Sad

Tel/faks: +381 (0) 21 487 41 44

www.ombudsmanapv.org

Za izdavača:

Štampanje izveštaja omogućila:

Aniko Muškinja Hajnrih, pokrajinski ombudsman

Fondacija za otvoreno društvo

Knjeginje Ljubice 14

11000 Beograd

Autori:

Eva Vukašinić

Nina Janić

Priprema za štampu i štampanje:

Tiraž:

Mesto i godina štampanja:

„Futura“ d.o.o.

300

Novi Sad, 2014.

ČETIRI GODINE NACIONALNIH SAVETA NACIONALNIH MANJINA

Izveštaj Pokrajinskog zaštitnika građana - ombudsmana
o rezultatima istraživanja

Štampanje izveštaja omogućila:

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

SADRŽAJ:

Četiri godine nacionalnih saveta nacionalnih manjina (Treće istraživanje).....	6
Sažetak	6
Uvod.....	7
Pravni okvir	10
Rezultati istraživanja	19
Opšte nadležnosti	19
Oblast obrazovanja.....	23
Oblast kulture	38
Obaveštavanje	44
Službena upotreba jezika i pisma.....	49
Prenos osnivačkih prava.....	53
Odnos sa republičkim organima	54
Odnos sa organima autonomne pokrajine i organima jedinice lokalne samouprave	55
Međunarodna i regionalna saradnja	55
Mišljenje nacionalnih saveta o primeni Zakona o nacionalnim savetima i njihove sugestije za poboljšanje postojećeg stanja.....	56
Zaključci.....	57

Preporuke Pokrajinskog zaštitnika građana-ombudsmana za unapređenje postojećeg stanja u oblasti ostvarivanja i zaštite prava nacionalnih manjina, primene Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina i prevazilaženje uočenih problema u njegovoj primeni.....	59
Preporuke pokrajinskog zaštitnika građana-ombudsmana za izmenu/dopunu propisa u oblasti ostvarivanja i zaštite prava i sloboda nacionalnih manjina.....	61
Dve godine primene Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina (Drugo istraživanje)	64
Opšte nadležnosti	72
Oblast obrazovanja.....	75
Oblast kulture	86
Obaveštavanje	92
Službena upotreba jezika i pisma.....	96
Prenos osnivačkih prava.....	99
Odnos sa republičkim organima	100
Odnos sa organima autonomne pokrajine i organima jedinice lokalne samouprave	100
Međunarodna i regionalna saradnja	100
Zaključci	101
Uvod.....	101
Preporuke	103
Načelne preporuke	103
Konkretne preporuke	103

Preporuke Pokrajinskog ombudsmana za izmenu/dopunu propisa u oblasti ostvarivanja i zaštite prava i sloboda nacionalnih manjina	104
Dve godine primene Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina (Prvo istraživanje)	107
Oblast obrazovanja	110
Oblast kulture	116

Četiri godine nacionalnih saveta nacionalnih manjina (Treće istraživanje)

Sažetak

Pokrajinski zaštitnik građana - ombudsman tokom juna i jula 2014. godine sproveo je istraživanje primene Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina.

Cilj istraživanja je da se analizom dobijenih podataka sačini retrospektiva primene Zakona u praksi od strane nacionalnih saveta u jednom, punom mandatu, te se identifikuju problemi u primeni Zakona koji postoje u praksi. Ujedno, namera je bila i da se sazna mišljenje nacionalnih saveta o tome u kom pravcu smatraju da treba da se vrše izmene i dopune Zakona s aspekta ovlašćenja nacionalnih saveta nacionalnih manjina.

U cilju prikupljanja podataka konstruisan je upitnik na osnovu Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina koji je poslat na adresu 19 nacionalnih saveta nacionalnih manjina izabranih na izborima 2010. godine, nakon donošenja Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina.

Uzorak za sačinjavanje izveštaja čini 15 nacionalnih saveta nacionalnih manjina koji su dostavili popunjene upitnike: bugarski, bunjevački, vlaški, egipatski, mađarski, makedonski, nemački, rumunski, rusinski, slovački, albanski, hrvatski, ukrajinski, grčki i češki.

Na osnovu prikupljenih informacija zaključuje se da su nacionalni saveti bili najaktivniji u vršenju ovlašćenja koja imaju u oblasti obrazovanja, službene upotrebe jezika i pisma i kulture. Najmanje aktivnosti nacionalnih saveta je zabeleženo pri vršenju ovlašćenja u oblasti obaveštavanja. Postoji određeni korpus zakonskih ovlašćenja koja su koristili svi nacionalni saveti, ali isto tako je primetno da postoje i ovlašćenja koja nijedan savet nije vršio. Uočljivo je i da su nacionalni saveti u korišćenju svojih ovlašćenja iz Zakona bili najaktivniji u periodu neposredno po njegovom donošenju, odnosno u prve dve godine od stupanja Zakona na snagu.

Uvod

Pokrajinski zaštitnik građana-ombudsman u toku 2011. godine sproveo je istraživanje o primeni Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina. Istraživanje je sprovedeno u dve faze, u prvoj je analizirana primena Zakona od strane jedinica lokalne samouprave na području AP Vojvodine¹, a u drugoj primena Zakona od strane nacionalnih saveta nacionalnih manjina. Povod za sprovođenje istraživanja bila je želja da se utvrdi obim primene Zakona dve godine nakon njegovog stupanja na snagu. Istraživanje je završeno jula 2012. godine objavljivanjem drugog dela izveštaja izrađenog na osnovu prikupljenih podataka pod nazivom „Dve godine nacionalnih saveta-drugi deo“.²

Povod da ovaj organ nacionalnim savetima nacionalnih manjina ponovo uputi upitnik u vezi sa primenom Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina³ (u daljem tekstu Zakon) bila je okolnost da u oktobru 2014. godine ističe mandat nacionalnim savetima nacionalnih manjina izabranih na izborima održanim 2010. Godine, kao i činjenica da je Zakon nakon odluke Ustavnog suda Republike Srbije pretrpeo određene izmene, te su pojedine odredbe kao nesaglasne sa Ustavom, prestale da važe. Cilj istraživanja je da se analizom dobijenih podataka sačini retrospektiva primene Zakona u praksi od strane nacionalnih saveta u jednom mandatu, da se utvrdi da li ima promena u odnosu na podatke dobijene 2011. godine, te koji su najznačajniji problemi sa kojima su se nacionalni saveti susretali u primeni Zakona.

Imajući u vidu da je, nakon sprovođenja istraživanja 2011. godine, odlukom Ustavnog suda Republike Srbije od 16. januara 2014. godine utvrđeno da pojedine odredbe Zakona koje se odnose na nadležnosti i ovlašćenja nacionalnih saveta, u celosti ili u delu, nisu u saglasnosti sa Ustavom RS („Sl. glasnik RS, 98/2006), te da predstoje izmene i dopune Zakona, Pokrajinski zaštitnik građana-ombudsman ujedno je imao nameru da ponovnim sprovođenjem istraživanja sazna i mišljenje nadležnih tela manjinske samouprave o

¹ <http://www.ombudsmanapv.org/riv/attachments/article/244/Izvestaj-dve%20godine%20oprime%20Zakona%20o%20nac.savetima.pdf>

² http://www.ombudsmanapv.org/riv/attachments/article/741/Dve%20godine%20nac.saveta%20II%20deo_2012_.pdf.pdf

³ „Sl. glasnik RS, br. 72/2009-odluka US i 55/2014 „Sl. glasnik RS, br. 72/2009-odluka US 55/20014

tome u kom pravcu smatraju da treba da se vrše izmene i dopune Zakona, s aspekta uređivanja pitanja ovlašćenja nacionalnih saveta nacionalnih manjina.

U maju 2014. godine izmenjene su i dopunjene odredbe Zakona koje se odnose na konstituisanje, mandatni period, izborni postupak, ovlašćenja nacionalnog saveta u periodu od isteka mandatnog perioda do konstituisanja novog saziva saveta i dr, a očekuje se i da će se u najkraćem roku pristupiti izmenama i dopunama odredaba Zakona koje se odnose na ovlašćenja nacionalnih saveta

Metod: Istraživanje je sprovedeno uz upotrebu pismenog upitnika konstruisanog od strane istraživača. Upitnik se sastojao od 75 pitanja zatvorenog tipa. Upitnik je sadržao i pitanja koja su se odnosila na primenu odredbi Zakona za koje je Ustavni sud utvrdio da, u celosti ili delimično, nisu u saglasnosti sa Ustavom, jer je namera bila da se sačini retrospektiva primene Zakona u jednom mandatnom periodu nacionalnih saveta, a do izmena je došlo tek u poslednjoj godini primene. Takva pitanja su bila posebno označena u upitniku i od nacionalnih saveta je traženo da odgovore uprkos činjenici da više nemaju ta ovlašćenja⁴. Tako su u izveštaju obrađeni i podaci u vezi sa vršenjem i tih ovlašćenja.

Uzorak: Upitnik je poslat na adresu 19 nacionalnih saveta nacionalnih manjina izabranih na izborima 2010. godine nakon donošenja Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina. Uzorak za izradu izveštaja činilo je 15 nacionalnih saveta koji su tražene podatke dostavili, i to 13 nacionalnih saveta koji su dostavili tražene podatke u 2014-oj godini i još 2 nacionalna saveta koja su dostavila podatke u 2011-oj godini, ali, iz nepoznatih razloga, nisu dostavili podatke i u ovom, najnovijem, ciklusu istraživanja.

Uzorak čine sledeći nacionalni saveti nacionalnih manjina: **bugarski, bunjevački, vlaški, egipatski, mađarski, makedonski, nemački, rumunski, rusinski, slovački, albanski, hrvatski, češki, ukrajinski i grčki.**

Popunjene upitnike u 2014. godini dostavilo 13 nacionalnih saveta: bugarski, bunjevački, vlaški, egipatski, mađarski, makedonski, nemački, rumunski, rusinski, slovački, albanski, hrvatski i češki.

⁴ Odluka USS doneta 16. januara 2014. godine, a stupila je na snagu 21. februara 2014. godine, te su nacionalni saveti sve do tog datuma vršili i mogli da vrše nadležnosti za koje je u međuvremeno utvrđeno da nisu u saglasnosti sa Ustavom.

ČETIRI GODINE NACIONALNIH SAVETA NACIONALNIH MANJINA

Nacionalni saveti aškalijske, romske, bošnjačke, grčke, ukrajinske i slovenačke nacionalne manjine nisu dostavili popunjen upitnik.

U prethodnom istraživanju sprovedenom 2011. godine uzorak je činilo 13 nacionalnih saveta koji su dostavili tražene podatke. Za razliku od prethodnog puta, ovaj put podatke su dostavili nacionalni saveti albanske i vlaške nacionalne manjine, a nisu dostavili nacionalni saveti grčke i ukrajinske manjine. Shodno navedenom podaci koji se odnose na nacionalne savete albanske i vlaške nacionalne manjine biće prvi put prikazani, a podaci za nacionalni savet ukrajinske i grčke nacionalne manjine biće prikazani na osnovu podataka koje su ti nacionalni saveti dostavili ovom organu u okviru istraživanja koje je sprovedeno krajem 2011. godine. Nacionalni saveti aškalijske, romske, slovenačke i bošnjačke nacionalne manjine 2011. godine, a ni ove godine nisu dostavili tražene podatke.

U tekstu istraživanja, u delu u kome su obrađeni prikupljeni podaci, posebno su istaknute promene u podacima u odnosu na 2011. godinu, tamo gde postoje.

Izveštaj se zasniva na podacima koje su dostavili nacionalni saveti nacionalnih manjina, te je potrebno napomenuti da neki od odgovora nacionalnih saveta nisu bili precizni, a kod nekih pitanja mesto za odgovor je ostalo prazno, pa se ne može utvrditi da li na pitanje nije dat odgovor ili nisu vrštena ovlašćenja nisu vrštena. Neki odgovori su van konteksta postavljenog pitanja. Pokrajinski zaštitnik građana-ombudsman ima saznanja i u vezi sa slučajevima korišćenja nekih ovlašćenja, a da to prilikom popunjavanja upitnika nije navedeno.

Podaci iz 2011. g.	Republika Srbija	AP Vojvodina
Albanci	5809	2251
Bugari	18543	1489
Bošnjaci	145278	780
Bunjevci	16706	16469
Vlasi	35330	170
Mađari	253899	251136
Makedonci	22755	10392
Nemci	4064	3272
Romi	147604	42391
Rumuni	29332	25410
Rusini	14246	13928
Slovaci	52750	50321
Slovenci	4033	1815
Ukrajinci	4903	4202
Hrvati	57900	47033
Crnogorci	38527	22141

Tabela 1 Broj stanovnika prema nacionalnoj pripadnosti *Popis 2011

Pravni okvir

Članom 79. Ustava Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", broj 98/2006) propisano je da pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo: na izražavanje, čuvanje, negovanje, razvijanje i javno izražavanje nacionalne, etničke, kulturne i verske posebnosti; na upotrebu svojih simbola na javnim mestima; na korišćenje svog jezika i pisma; da u sredinama gde čine značajnu populaciju, državni organi, organizacije kojima su poverena javna ovlašćenja, organi autonomnih pokrajina i jedinica lokalne samouprave vode postupak i na njihovom jeziku; na školovanje na svom jeziku u državnim ustanovama i ustanovama autonomnih pokrajina; na osnivanje privatnih obrazovnih ustanova; da na svome jeziku koriste svoje ime i prezime; da u sredinama gde čine značajnu populaciju, tradicionalni lokalni nazivi, imena ulica, naselja i topografske oznake budu ispisane i na njihovom jeziku; na potpuno, blagovremeno i nepristrasno obaveštavanje na svom jeziku, uključujući i pravo na izražavanje, primanje, slanje i razmenu obaveštenja i ideja; na osnivanje sopstvenih sredstava javnog obaveštavanja, u skladu sa zakonom. Članom 47. stav 1. Ustava propisano da je izražavanje nacionalne pripadnosti slobodno. Ovaj princip znači da se nacionalna pripadnost izražava jednostranom, promenljivom i uvek opozivom izjavom građana. Nacionalna pripadnost se ne može utvrđivati na drugi način⁵.

Ustavom se pripadnicima nacionalnih manjina jemči ravnopravnost pred zakonom i jednaka zakonska zaštita, zabranjuje diskriminacija zbog pripadnosti nacionalnoj manjini, te nasilna asimilacija, utvrđuje pravo na ravnopravnost u vođenju javnih poslova, te pravo na udruživanje i na saradnju sa sunarodnicima.

Prava i slobode nacionalnih manjina, odnosno obaveze države u ovoj oblasti regulisane su i Zakonom o ratifikaciji evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima („Sl. list SCG-međunarodni ugovori“, br. 18/2005), Zakonom o potvrđivanju Okvirne konvencije za

⁵ U skladu sa ovim ustavnim principom ne postoji pravni osnov za izdavanje potvrde od strane bilo kog organa o tome da je neko pripadnik neke nacionalne manjine. Nacionalni savet nije ovlašćen da izdaje uverenje o činjenici da je lice upisano u poseban birački spisak određene nacionalne manjine već organ uprave koji vodi poseban birački spisak i isti ne može da služi za dokazivanje nacionalne pripadnosti lica i s tim u vezi drugih prava osim za ostvarivanje aktivnog i pasivnog biračkog prava u postupku izbora nacionalnih saveta nacionalnih manjina, u skladu sa zakonom. Prilikom ostvarivanja afirmativnih mera u oblasti obrazovanja za pripadnike nacionalnih manjina postoje određeni problemi, jer često organi koji sprovode te mere traže od lica uverenje o tome da su pripadnici određene nacionalne manjine, a nacionalni saveti bez pravnog osnova izdaju takva uverenja.

zaštitu nacionalnih manjina („Sl. list SRJ-Međunarodni ugovori“, br. 6/98), i bilateralnim sporazumima koje je Vlada Republike Srbije zaključila sa vladama susednih zemalja, i to: Sporazum između Savezne vlade Savezne Republike Jugoslavije i Vlade Rumunije o saradnji u oblasti zaštite nacionalnih manjina iz 2002. godine, Sporazum između Srbije i Crne Gore i Republike Mađarske o zaštiti prava mađarske nacionalne manjine koja živi u Srbiji i Crnoj Gori i srpske nacionalne manjine koja živi u Republici Mađarskoj iz 2003. godine, Sporazum između Srbije i Crne Gore i Republike Makedonije o zaštiti srpske i crnogorske nacionalne manjine u Republici Makedoniji i makedonske nacionalne manjine u Srbiji i Crnoj Gori iz 2004. godine i Sporazum između Srbije i Crne Gore i Republike Hrvatske o zaštiti prava srpske i crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj i hrvatske manjine u Srbiji i Crnoj Gori takođe iz 2004. godine.

Ostvarivanja prava garantovanih Ustavom bliže su uređena Zakonom o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina ("Sl. list SRJ", br. 11/2002, "Sl. list SCG", br. 1/2003-Ustavna povelja i "Sl. glasnik RS", br. 72/2009-dr. zakon). Zakonom je propisano da okviru prava na očuvanje posebnosti pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo na slobodan izbor i korišćenje ličnog imena i imena svoje dece, kao i na upisivanje ovih ličnih imena u sve javne isprave, službene evidencije i zbirke ličnih podataka prema jeziku i pravopisu pripadnika nacionalne manjine; pravo da osnivaju posebne kulturne, umetničke i naučne ustanove, društva i udruženja u svim oblastima kulturnog i umetničkog života; pravo na vaspitanje i obrazovanje na svom jeziku u institucijama predškolskog, osnovnog i srednjeg vaspitanja i obrazovanja; pravo izbora i upotrebe nacionalnih simbola i znamenja; pravo na potpuno i nepristrasno obaveštenje na svom jeziku, uključujući pravo na izražavanje, primanje, slanje i razmenu informacija i ideja putem štampe i drugih sredstava javnog obaveštavanja. Zakonom je propisano da je izražavanje, čuvanje, negovanje, razvijanje, prenošenje i javno ispoljavanje nacionalne i etničke, kulturne, verske i jezičke posebnosti kao dela tradicije građana, nacionalnih manjina i njihovih pripadnika njihovo neotuđivo individualno i kolektivno pravo; da pripadnici nacionalnih manjina mogu slobodno upotrebljavati svoj jezik i pismo, privatno i javno; da na teritoriji jedinice lokalne samouprave gde tradicionalno žive pripadnici nacionalnih manjina, njihov jezik i pismo može biti u ravnopravnoj službenoj upotrebi pri čemu će jedinica lokalne samouprave obavezno uvesti u ravnopravnu službenu upotrebu jezik i pismo nacionalne manjine ukoliko procenat pripadnika te nacionalne manjine u ukupnom broju stanovnika na njenoj teritoriji dostiže 15% prema rezultatima poslednjeg popisa stanovništva. Službena upotreba jezika nacionalnih manjina podrazumeva naročito: korišćenje jezika nacionalnih manjina u upravnom i sudskom postupku i vođenje upravnog postupka i sudskog postupka na jeziku nacionalne manjine, upotrebu jezika nacionalne manjine u komunikaciji organa sa javnim ovlašćenjima sa građanima; izdavanje javnih

isprava i vođenje službenih evidencija i zbirki ličnih i podataka na jezicima nacionalnih manjina i prihvatanje tih isprava na tim jezicima kao punovažnih, upotreba jezika na glasačkim listićima i biračkom materijalu, upotreba jezika u radu predstavničkih tela. Na teritorijama gde je jezik i pismo nacionalne manjine u službenoj upotrebi, imena organa koji vrše javna ovlašćenja, nazivi jedinica lokalne samouprave, naseljenih mesta, trgova i ulica i drugi toponimi ispisuju se i na jeziku dotične nacionalne manjine, prema njenoj tradiciji i pravopisu.

Odredbe koje se odnose na opšti položaj i prava pripadnika nacionalnih manjina sadržane su i u nekim zakonima kojima se primarno ne reguliše oblast prava i sloboda nacionalnih manjina kao npr. Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisama, Zakon o lokalnim izborima, Zakon o ličnoj karti, Zakon o putnim ispravama, Zakon o matičnim knjigama, i dr.

Nacionalni saveti nacionalnih manjina kao tela manjinske samouprave koji predstavljaju određenu nacionalnu manjinu u četiri oblasti (obrazovanje, kultura, službena upotreba jezika, javno informisanje) u kojima uživaju pravo na samoupravu uvedeni su u pravni sistem Republike Srbije Zakonom o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina („Sl. list SRJ“, br. 11/2002, "Sl. list SCG", br. 1/2003 - Ustavna povelja i "Sl. glasnik RS", br. 72/2009 - dr. zakon), donetim 2002. godine.

Donošenjem Ustava Republike Srbije 2006. godine, nacionalni saveti nacionalnih manjina, kao nosioci kulturne autonomije nacionalnih manjina, postali su i ustavna kategorija. Ustav Republike Srbije pripadnicima nacionalnih manjina garantuje individualna i kolektivna prava, s tim da kolektivna prava podrazumevaju da pripadnici nacionalnih manjina, neposredno ili preko svojih izabranih predstavnika, učestvuju u procesu odlučivanja ili odlučuju o pojedinim pitanjima vezanim za svoju kulturu, obrazovanje, obaveštavanje i službenu upotrebu jezika i pisma, u skladu sa zakonom.

Donošenjem Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina 2009. godine uređena su statusna pitanja, nadležnosti nacionalnih saveta, odnos sa republičkim organima, organima autonomne pokrajine i jedinicama lokalne samouprave, međunarodna i regionalna saradnja, izbor nacionalnih saveta, finansiranje delatnosti nacionalnih saveta i nadzor nad primenom zakona. Od usvajanja Zakona 2009. godine Zakon je pretrpeo neke izmene. Kao što je već pomenuto, odlukom Ustavnog suda Republike Srbije od 16. januara 2014. godine utvrđeno je da pojedine odredbe zakona koje su se odnosile na nadležnosti nacionalnih saveta, u celosti ili u delu, nisu u saglasnosti sa Ustavom. Odlukom Ustavnog suda ovlašćenja nacionalnih saveta su u značajnoj meri sužena. Posledica donošenja

odluke USS je potreba da se Zakon izmeni, odnosno dopuni u delu u kojem se uređuju ovlašćenja nacionalnih saveta. Donošenje odluke USS otvara brojna pravna pitanja koja će biti bliže obrađena u posebnom delu ovog istraživanja.

U maju 2014. godine usvojene su izmene i dopune Zakona u delu koji se odnosi na izborni postupak za nacionalne savete nacionalnih manjina. Izmene i dopune Zakona u tom delu su izvršene sa ciljem da se izborni postupak za nacionalne savete što preciznije uredi i učini transparentnijim, a sve kako bi se izbegli problemi koji su se javili u toku i nakon izbora za nacionalne savete 2010. godine. S obzirom na to da je u fokusu ovog istraživanja Pokrajinskog zaštitnika građana-ombudsmana vršenje ovlašćenja nacionalnih saveta, ovaj tekst se neće posebno baviti problematikom izbornog postupka za nacionalne savete.

Pored Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina ovlašćenja nacionalnih saveta uređuju se i drugim propisima kojima se reguliše oblast obrazovanja, kulture, javnog informisanja i medija - Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Sl. glasnik RS, br. 72/2009, 52/2011 i 55/2013), Zakon o udžbenicima i drugim nastavnim sredstvima (Sl. glasnik RS“, br. 72/2009), Zakon o kulturi (Sl. glasnik RS“, br. 72/2009), Zakon o javnom informisanju i medijima („Sl. glasnik RS“, br. 83/2014) i dr. Ovlašćenja nacionalnih saveta propisana tim zakonima koji se supsidijarno primenjuju, uglavnom se oslanjaju na rešenja predviđena Zakonom o nacionalnim savetima iz 2009. godine. Pomenuti propisi uglavnom potvrđuju, odnosno razrađuju ovlašćenja nacionalnih saveta iz osnovnog teksta Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina. Ovim odredbama preciznije se uređuje način na koji nacionalni saveti učestvuju u upravljanju ustanovama u oblasti kulture, obrazovanja i ustanovama koje se bave javnim informisanjem. Međutim, u pojedinim slučajevima zakoni kojima su uređene oblasti kao što su kultura i obrazovanje, ovlašćenja nacionalnih saveta propisana su na drugačiji način, a ne kao Zakonom o nacionalnim savetima nacionalnih manjina. Neusklađenost je u praksi stvarala velike probleme (primer za to je imenovanje predstavnika nacionalnih saveta manjina u upravni odbor ustanove kulture koju je više nacionalnih saveta utvrdilo kao ustanovu od posebnog značaja - da li ti saveti imenuju zajedničkog predstavnika shodno odredbama Zakona o kulturi ili svaki nacionalni savet daje svog člana u upravni odbor kako je to propisivao Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina).

Nacionalni saveti nacionalnih manjina imaju ovlašćenja u četiri oblasti: obrazovanje, kultura, javno informisanje i službena upotreba jezika i pisama, za koje je država u okviru svoje manjinske politike procenila da su najznačajnije za izražavanje, očuvanje i unapređenje kulturne posebnosti (pripadnika) nacionalnih manjina. Ovlašćenja nacionalnih saveta obuhvataju npr. pravo osnivanja ustanova za vaspitanje i obrazovanje, ustanova kulture i ustanova koje obavljaju delatnost javnog informisanja. Uređeno je i pravo učestvovanja u

upravljanju obrazovno-vaspitnim ustanovama i ustanovama kulture preko predlaganja članova upravnog i školskog odbora; učestvovanje u izradi vaspitnih i nastavnih planova; pravo utvrđivanja koje obrazovno-vaspitne i ustanove kulture su od posebnog značaja za nacionalnu manjinu; utvrđivanja pokretnih i nepokretnih kulturnih dobara kao i manifestacija koje su od značaja za nacionalnu manjinu; pravo davanja predloga za raspodelu sredstava koja se dodeljuju iz budžeta Republike, autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave ustanovama, manifestacijama i udruženjima nacionalne manjine u oblasti kulture ili pravnim i fizičkim licima koja obavljaju informisanje na jeziku nacionalne manjine; pravo predlaganja utvrđivanja jezika i pisma nacionalne manjine kao službenog jezika i pisma u jedinici lokalne samouprave itd. Ovlašćenja nacionalnih saveta nacionalnih manjina biće bliže obrađena u delovima izveštaja u kojima su posebno predstavljeni rezultati istraživanja za svaku od četiri oblasti u kojima nacionalne manjine ostvaruju pravo na manjinsku samoupravu.

U Republici Srbiji, funkcioniše 19 nacionalnih saveta nacionalnih manjina: albanske, aškalijske, bošnjačke, bugarske, bunjevačke, vlaške, grčke, egipatske, mađarske, nemačke, romske, rumunske, rusinske, slovačke, slovenačke, ukrajinske, hrvatske, češke i makedonske nacionalne manjine.

Osvrt na odluku Ustavnog suda Republike Srbije Iuz broj 882/2010 od 16. januara 2014. godine⁶

Kao što je ranije navedeno, Odluka Ustavnog suda Republike Srbije Iuz broj 882/2010 od 16. januara 2014. godine donela je sa sobom čitav niz promena. Ukazaćemo na neke od njih. Jedna od odredaba Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina koju je Ustavni sud Srbije stavio van snage propisivala je da nacionalni savet može, pored osnivanja ustanova, udruženja, fondacija, privrednih društava u oblastima kulture, obrazovanja, obaveštavanja i službene upotrebe jezika i pisma, iste osnovati i u drugim oblastima od značaja za očuvanje identiteta nacionalne manjine. Pokrajinski zaštitnik građana - ombudsman smatra da namera zakonodavca nije bila da proširi ovlašćenja nacionalnih saveta na druge oblasti, niti da propisivanjem ove mogućnosti izađe iz Ustavom utvrđenih okvira zajemčenih kolektivnih prava, već da osnivanjem "različitih organizacionih oblika" olakša i omogući ostvarivanje upravo onih dodatnih kolektivnih prava koja su zajemčena Ustavom. Npr.: zamislivo je da nacionalni savet osnuje udruženje čija delatnost bi bila ostvarivanje principa rodne ravnopravnosti unutar nacionalnih saveta koje bi delovalo u skladu sa članom 2. Zakona o ravnopravnosti

⁶ Odluka je objavljena u "Službenom glasniku RS", br. 20/2014 od 21. februara 2014. godine, odnosno ista stupila na snagu 21. februara 2014. godine.

polova kojim je propisano da "Ravnopravnost polova podrazumeva ravnopravno učešće žena i muškaraca u svim oblastima javnog i privatnog sektora, u skladu sa opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava, potvrđenim međunarodnim ugovorima, Ustavom Republike Srbije i zakonima, i svi su dužni da je poštuju." Zamislivo je i da nacionalni savet osnuje ustanovu koja bi se bavila stručnim poslovima koja su vezana za planiranje prostora i prostorno uređenje, imajući u vidu da nacionalni saveti imaju značajna ovlašćenja u postupku izrade i izvršenja prostornih i urbanističkih planova (Npr: nacionalni savet ima ovlašćenje da daje mišljenja i predloge u postupku izrade prostornih i urbanističkih planova u jedinici lokalne samouprave u kojoj se nalaze kulturna dobra od posebnog značaja za nacionalnu manjinu; predlaže obustavljanje izvršenja prostornih i urbanističkih planova ako smatra da se time ugrožavaju ta kulturna dobra itd; a za vršenje ovih ovlašćenja se pokazalo da nacionalni saveti ne poseduju stručna znanja u dovoljnoj meri).

Ustavni sud Srbije je proglasio neustavnom i odredbu Zakona kojom je bilo propisano da nacionalni savet pokreće postupak pred Ustavnim sudom kada proceni da je došlo do povrede Ustavom i zakonom garantovanih prava i sloboda pripadnika nacionalnih manjina ocenivši je kao nesaglasnu sa članom 168. st. 1. i 2. Ustava. Tom odredbom bilo je propisano da postupak za ocenu ustavnosti i zakonitosti mogu da pokrenu državni organi, organi teritorijalne autonomije ili lokalne samouprave, kao i najmanje 25 narodnih poslanika i da postupak može pokrenuti sam Ustavni sud (stav 1.), dok svako pravno ili fizičko lice ima pravo na inicijativu za pokretanje postupka za ocenu ustavnosti i zakonitosti (stav 2.) Pokrajinski zaštitnik građana-ombudsman se slaže sa ovim stavom Ustavnog suda, ali skreće pažnju da Ustavni sud, u obrazloženju odluke, podvodi nacionalne savete (u širem smislu) pod pojam "*drugi organ nadležan za praćenje i ostvarivanje ljudskih i manjinskih prava*" iz člana 83. stav 2. Zakona o Ustavnom sudu". Ovo tumačenje Ustavnog suda otvara pitanje nedovoljne preciznosti i neusklađenosti drugih propisa sa Zakonom o nacionalnim savetima nacionalnih manjina. Zakoni iz drugih oblasti ne prepoznaju nacionalne savete nacionalnih manjina, iako ista vrše značajna javna ovlašćenja. Primera radi, Zakon o javnoj svojini ne prepoznaje eksplicitno nacionalne savete kao korisnike javne svojine što u praksi stvara velike probleme. Propisima nije definisan ni oblik svojine nacionalnih saveta, iako je Zakonom o nacionalnim savetima nacionalnih manjina propisano da nacionalni savet može da stiče i otuđuje pokretnu i nepokretnu imovinu, a na osnovu odluke nadležnog organa može da bude i korisnik sredstava u javnoj svojini, u skladu sa zakonom. Takođe, Zakon o budžetskom sistemu ne prepoznaje nacionalne savete kao indirektno budžetske korisnike, a Zakon o zabrani diskriminacije ne priznaje nacionalnim savetima aktivnu legitimaciju za podnošenje tužbe sudu radi zaštite od diskriminacije. Pokrajinski zaštitnik građana - ombudsman smatra da planirane izmene i dopune Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina koje će se odnositi na nadležnosti nacionalnih saveta nisu dovoljne, već

je potrebno da i celokupan pravni sistem preuzme rešenja iz ovog zakona u cilju izbegavanja proizvoljnih tumačenja i obezbeđivanja pune primene ovog zakona.

Pokrajinski zaštitnik građana - ombudsman je i u prethodnim istraživanjima ukazivao na probleme koji su posledica nepostojanja jasno određenih kriterijuma za utvrđivanje obrazovnih ustanova (i ustanova kulture) za ustanovu od posebnog značaja za nacionalnu manjinu. Pokrajinski zaštitnik građana - ombudsman bio je stava da se zakonom (ili podzakonskim aktima- čije donošenje nije bilo predviđeno ovim zakonom) moraju propisati jasni kriterijumi. Prilikom primene zakona dolazilo je do problema –odbijanja nadležnih organa da primene zakon, ali i zloupotreba ovih ovlašćenja od strane nacionalnih saveta. Ustavni sud je zauzeo stav da "Potpuna zakonska neuređenost ovog pojma svaku pravnu normu koja bilo koje ovlašćenje nekog subjekta vezuje za "ustanove od posebnog značaja za nacionalnu manjinu" lišava osnovnih standarda jasnoće i određenosti kao preduslova principa vladavine prava" i proglasio ovu odredbu Zakona nesaglasnim sa Ustavom. Pokrajinski ombudsman smatra da se umesto utvrđivanja ove norme neustavnom moglo ukazati na potrebu dopune ove odredbe Zakona ili na donošenje odgovarajućih podzakonskih akata (propisivanje kriterijuma za utvrđivanje ustanova od posebnog značaja za nacionalnu manjinu) u cilju preciziranja istog. S druge strane, pružiti, najpre, mogućnost da se bez ikakvih kriterijuma utvrđuju obrazovne ustanove od posebnog značaja za nacionalnu manjinu a, zatim, tu slobodu sužavati naknadnim propisivanjem kriterijuma povlači za sobom pitanje da li se time smanjuje dostignuti nivo ljudskih i manjinskih prava proklamovanih Ustavom.

Pored napred iznetog Pokrajinski zaštitnik građana - ombudsman ukazuje na to da, iako je USS ustanovio da ove pravne norme nisu u skladu sa Ustavom i one su prestale da važe, čl. 54. i 60. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja sadrži istovetne oblike učešća nacionalnog saveta nacionalne manjine u upravljanju obrazovnim ustanovama, koji su i dalje na snazi. Sada nacionalni saveti svoje učešće u postupcima imenovanja članova školskog odbora i izbora direktora ustanova ostvaruju pozivajući se odredbu Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, što dovodi do pravne nesigurnosti i povećanog broja upućenih predstavki Pokrajinskom zaštitniku građana - ombudsmanu.

Ustavni sud u obrazloženju odluke navodi da "pošto ovaj Zakon, niti bilo koji zakon koji uređuje oblasti u kojima ovlašćenja može imati nacionalni savet, ne sadrži kriterijume na osnovu kojih se pojedine ustanove obrazovanja **ili kulture**, a čiji je osnivač Republika, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave, mogu proglasiti za ustanove od posebnog značaja za nacionalnu manjinu,

Ustavni sud je ocenio da zakonska odredba kojom se propisuju ovlašćenja nacionalnih saveta u odnosu na tzv. ustanove od posebnog značaja za nacionalne manjinu ne ispunjava osnovne standarde određenosti i predvidivosti, a što je ključni element ostvarivanja načela vladavine prava“. Iako se iz ovog obrazloženja vidi da je Ustavni sud uočio istovetan problem i u oblasti kulture, sud je proglasio neustavnim samo odredbu člana 12 stav 1 tačka 2, koja se odnosi na ustanove u oblasti obrazovanja, a ne i one koje se odnose na oblast kulture. Pokrajinski zaštitnik građana - ombudsman ukazuje da je izmenama i dopunama Zakona potrebno precizirati kriterijume za utvrđivanje ustanova kulture za ustanove od posebnog značaja za nacionalnu manjinu, upravo u cilju obezbeđivanja pravne sigurnosti i efikasnog ostvarivanja ovog ovlašćenja nacionalnih saveta.

Ustavni sud je proglasio neustavnom odredbu zakona kojim je bilo propisano da Republika, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave kao osnivač javnih preduzeća i ustanova u oblasti javnog informisanja koje u celini ili pretežno vrše informisanje na jeziku nacionalne manjine mogu u sporazumu sa nacionalnim savetom u celini ili delimično preneti osnivačka prava na nacionalni savet. Pokrajinski ombudsman smatra da je ovim stavom Ustavni sud suštinski cenio međusobnu neusklađenost zakona sa zakonom (pozivajući se na načelo jedinstva pravnog poretka), a ne zakona sa Ustavom. Pored napred navedenog, činjenica da Republika, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave ne mogu biti osnivači javnih preduzeća u oblasti informisanja ne mora da znači da je ova norma samim tim neustavna i da, u zatečenoj situaciji (kada pojedini još faktički to jesu), ne bi mogli da prenesu osnivačka prava npr. lokalnih manjinskih medija na nacionalni savet.

Ustavni sud je ocenio da odredbe člana 24 zakona kojima je propisan prenos osnivačkih prava nisu u saglasnosti sa Ustavom. Pokrajinski ombudsman je više puta ukazivao na probleme u primeni zakona koji su proistekli iz nedovoljno jasne formulacije, odnosno neusklađenosti odredaba zakona kojima je uređen prenos osnivačkih prava. U praksi je predstavljalo problem to što je zakon u članovima 11 i 16 propisivao **moгуćnost** prenosa osnivačkih prava ustanova na nacionalni savet, a u ovom članu je korišćen izraz „prenosi“ koji upućuje na imperativ. Ipak, stav Ustavnog suda da je neustavan prenos osnivačkih prava obrazovno-vaspitnih ustanova u kojima se nastava izvodi isključivo na jeziku nacionalne manjine i ustanova kulture čija je osnovna delatnost očuvanje i razvijanje kulture nacionalne manjine iz razloga što „nadležni državni organi u odnosu na nacionalne savete kao imaoce javnih ovlašćenja ne mogu uticati, već po automatizmu moraju prihvatati njihove odluke“. Stav je Pokrajinskog ombudsmana da se na ovaj način dovodi do faktičke nemogućnosti prenosa osnivačkih prava nad ovim ustanovama (iako je mogućnost prenosa ostala). Pored napred navedenog, proglašavanje neustavnim odredbi zakona koje se odnose na ugovor o prenosu osnivačkih prava i način finansiranja ustanova, po oceni

ovog organa dovodi do pravne nesigurnosti jer nepostojanje odredbi zakona kojima je garantovano da materijalni položaj ustanova čija se osnivačka prava u celini ili delimično prenose ne može biti nepovoljniji u odnosu na ustanove čija se osnivačka prava ne prenose na nacionalni savet, može uzrokovati probleme u finansiranju ustanova čija su osnivačka prava već preneti na nacionalne savete.

Rezultati istraživanja

Opšte nadležnosti

U okviru opštih nadležnosti nacionalnih saveta nacionalnih manjina propisana su ovlašćenja koja se odnose na uređivanje unutrašnje organizacije i funkcionisanja nacionalnog saveta, utvrđivanje simbola nacionalne manjine, osnivanje ustanova, udruženja, fondacija i privrednih društava u oblastima kulture, obrazovanja, obaveštavanja i službene upotrebe jezika i pisma, pokretanje inicijative za izmenu, odnosno dopunu ili donošenje zakona i drugih propisa u oblastima u kojima nacionalne manjine uživaju pravo na samoupravu, pokretanje postupka za zaštitu prava pripadnika nacionalnih manjina pred različitim organima, predlaganje predstavnika nacionalne manjine u savet za međunacionalne odnose, predlaganje posebnih propisa i privremenih mera u oblastima u kojima se ostvaruje pravo na samoupravu radi postizanja pune ravnopravnosti pripadnika nacionalne manjine i građana koji pripadaju većini, zauzimanje stavova, pokretanje inicijativa i preduzimanje mera u vezi sa svim pitanjima koja su neposredno povezana sa položajem, identitetom i pravima nacionalne manjine i dr.

1. Nacionalni saveti **makedonske, hrvatske, slovačke, ukrajinske, bugarske, rumunske, rusinske, bunjevačke i mađarske** nacionalne manjine iskoristili su zakonsku mogućnost i na zahtev jedinica lokalne samouprave *predložili predstavnike nacionalne manjine u savete za međunacionalne odnose* u više jedinica lokalnih samouprava (član 10. stav 1. tačka 7. Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina). Najviše predstavnika u savetima za međunacionalne odnose imaju **mađarski** (u 21 jedinici lokalne samouprave) i **rumunski** nacionalni savet (u 11 jedinica).

Prema podacima koje su dostavili **bugarski, albanski, slovački, vlaški i bunjevački** nacionalni saveti, jedinice lokalne samouprave Sombor, Beočin, Novi Sad, Niš, Piroć, Bosilegrad, Surdulica, Bor, Zaječar, Medveđa, Bujanovac, Preševo i Petrovac na Mlavi imaju formiran savet za međunacionalne odnose, ali navedenim nacionalnim savetima nacionalnih manjina te jedinice lokalne samouprave nisu upućivale zahtev za davanje predloga predstavnika nacionalnih manjina u savetu za međunacionalne odnose.

2. Osim **bunjevačkog** nacionalnog saveta koji je podneo inicijativu da se Zakon o kulturi uskladi sa Zakonom o nacionalnim savetima nacionalnih manjina (po inicijativi još nije odlučeno), u oblasti kulture drugi nacionalni saveti nisu pokretali *inicijativu za donošenje zakona ili drugih propisa*.

Nacionalni saveti **makedonske, hrvatske, bunjevačke, rumunske i mađarske** nacionalne manjine podnosili su inicijative za donošenje zakona ili drugih propisa u oblasti obrazovanja (dve inicijativu su prihvaćene, a po četiri još nije odlučeno).

U oblasti obaveštavanja inicijative nadležnim organima podnosili su **slovački** (dve inicijative po kojima nije još odlučeno) **bunjevački** (prihvaćena inicijativa) i **češki** nacionalni savet (jedna inicijativa prihvaćena, jedna nije).

U oblasti službene upotrebe jezika i pisma osim **slovačkog** nacionalnog saveta čija inicijativa da se sankcionišu opštine koje krše Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisama koja nije prihvaćena, i jedne inicijative **makedonskog** nacionalnog saveta nije bilo drugih inicijativa u vezi sa donošenjem zakona i drugih propisa. (član 10. stav 1. tačka 9. Zakona).

3. Zbog procene da je bilo povrede prava i sloboda pripadnika nacionalnih manjina i/ili u ime pripadnika nacionalne manjine uz prethodno pribavljeno pismeno ovlašćenje, pred nadležnim organima *postupke su pokretali*:

- pred Ustavnim sudom: Nacionalni savet **mađarske** nacionalne manjine

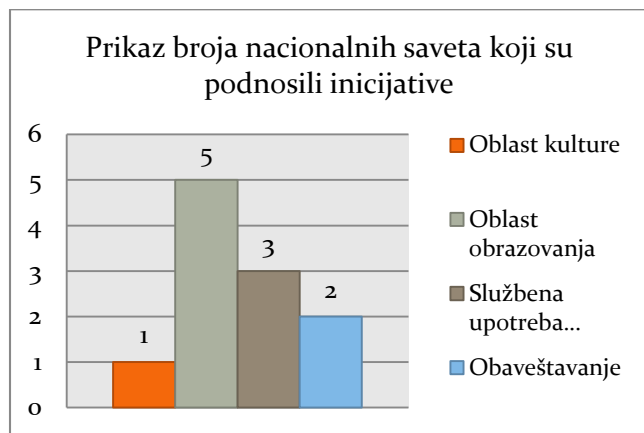
- pred Zaštitnikom građana: nacionalni saveti **bugarske** (1 postupak), **makedonske** (1), **mađarske** (ukupno 12 postupaka, od toga 5 u ime pripadnika nacionalnih manjina) i **bunjevačke** (3) nacionalne manjine

- pred Pokrajinskim zaštitnikom građana-ombudsmanom: nacionalni saveti **mađarske** nacionalne manjine (ukupno 7 postupaka)

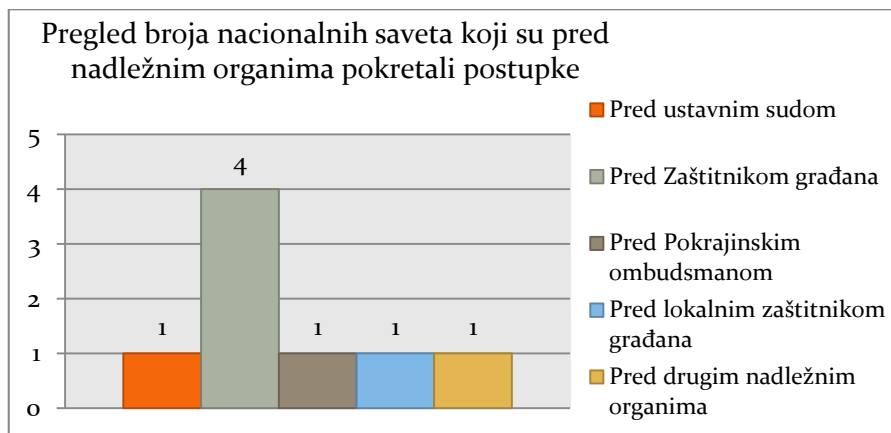
- pred lokalnim zaštitnikom građana: Nacionalni savet **mađarske** nacionalne manjine (dva postupka i to pred ombudsmanom u Bačkoj Topoli – u toku postupak i pred Ombudsmanom Grada Zrenjanina koji je utvrdio povredu prava upotrebe jezika u pismenoj komunikaciji sa organima sa javnim ovlašćenjima)

- pred drugim nadležnim organima: Nacionalni savet **mađarske** nacionalne manjine pokrenuo je dva postupka pred Poverenicom za zaštitu ravnopravnosti.

Može se zaključiti da se većina nacionalnih saveta koristila bar jednim ovlašćenjem iz poglavlja Zakona pod nazivom „Opšte nadležnosti“, a u vezi sa kojima su traženi podaci u istraživanju Pokrajinskog zaštitnika građana-ombudsmana.

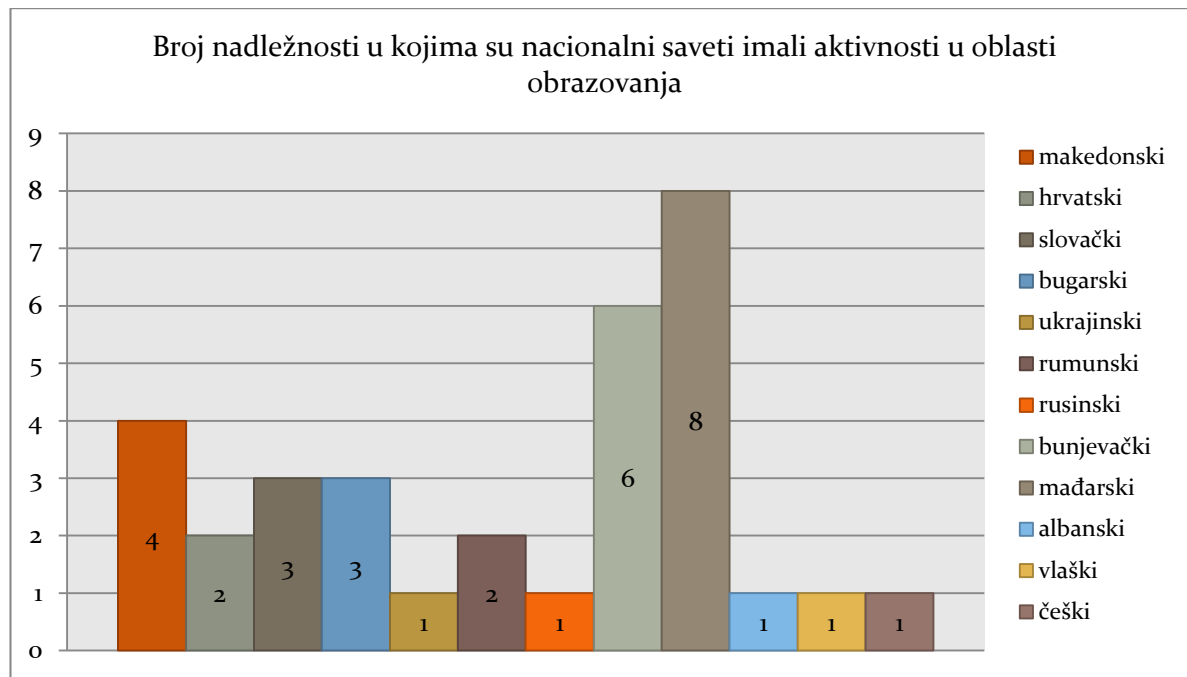
Grafikon 1

Grafikon 2

Odlukom Ustavnog suda Republike Srbije od 16. januara 2014. godine utvrđeno je da odredba kojom se uređuje ovlašćenje nacionalnog saveta nacionalne manjine da osniva ustanove, udruženja, fondacije, privredna društva izvan četiri oblasti (obrazovanje, obaveštavanje, kultura i službena upotreba jezika i pisma) u kojima nacionalne manjine uživaju pravo na samoupravu, nije u skladu sa Ustavom. Za neustavno je utvrđena i odredba koja uređuje ovlašćenje nacionalnih saveta da pokrenu postupak pred Ustavnim sudom kada procene da je došlo do povrede Ustavom i zakonom garantovanih prava i sloboda pripadnika nacionalnih manjina. Odlukom je utvrđeno i da aktom autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave ne može nacionalnim savetima biti povereno odlučivanje o određenim (drugim) pitanjima već samo zakonom. Takođe, odlukom je utvrđeno da su u suprotnosti sa Ustavom i neke druge odredbe kojima se uređuju pojedina ovlašćenja iz glave Zakona pod nazivom „Opšte nadležnosti“, te nacionalni saveti ta ovlašćenja mogu da vrše samo

pod ograničenjima koja su navedena u odluci Ustavnog suda (npr. učestvovanje u pripremi propisa i predlaganje izmena i dopuna propisa kojima se uređuju Ustavom garantovana prava nacionalnih manjina u oblasti kulture, obrazovanja, obaveštavanja i službene upotrebe jezika i pisma).

Grafikon 3

Oblast obrazovanja

Za očuvanje, zaštitu i razvoj nacionalnog, kulturnog, verskog i jezičkog identiteta nacionalne manjine od posebnog značaja je *ostvarivanje prava na obrazovanje na jeziku nacionalne manjine*. Ono se ostvaruje kroz izvođenje celokupne nastave na jeziku nacionalne manjine, kroz dvojezičnu nastavu ili kroz izučavanje predmeta „Jezik nacionalne manjine sa elementima nacionalne kulture“ .

U oblasti obrazovanja nacionalni saveti nacionalnih manjina mogu osnivati ustanove vaspitanja, obrazovanja, učeničkog i studentskog standarda i vršiti prava i obaveze osnivača. Nacionalni saveti mogu te ustanove osnivati samostalno ili zajedno sa Republikom, autonomnom pokrajinom, jedinicom lokalne samouprave ili drugim pravnim licem u skladu sa zakonom. U ustanovama predškolskog vaspitanja i obrazovanja, i osnovnog i srednjeg obrazovanja i vaspitanja čiji je osnivač Republika, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave, u kojima se obrazovno-vaspitni rad izvodi i na jeziku nacionalne manjine, ili u kojima se izučava govor, jezik ili kultura nacionalne manjine kao poseban nastavni predmet, nacionalni savet učestvuje u upravljanju tim ustanovama. Ovu nadležnost nacionalni saveti ostvaruju kroz ovlašćenje da daju mišljenja o predloženim kandidatima za članove upravnog, odnosno školskog odbora; da predlažu članove upravnog i školskog odbora u obrazovno-vaspitnim ustanovama u kojima se u većini odeljenja obrazovno-vaspitni rad izvodi na jeziku nacionalne manjine; da daju mišljenje o kandidatu za direktora ustanova kao i mišljenje u postupku razrešenja direktora. Slična ovlašćenja nacionalni saveti imaju i kada su u pitanju ustanove učeničkog i studentskog standarda čije je sedište na teritoriji jedinice lokalne samouprave u kojoj je jezik te nacionalne manjine u službenoj upotrebi. Nacionalni saveti imaju ovlašćenje da utvrđuju koje su obrazovno-vaspitne ustanove od posebnog značaja za nacionalnu manjinu; da učestvuju u izradi nastavnih planova i programa osnovnog i srednjeg obrazovanja i vaspitanja i osnova vaspitnog programa za sadržaje koji izražavaju posebnost nacionalne manjine, a naročito iz oblasti istorije, muzičkog vaspitanja i likovne umetnosti; daju mišljenje na školski i vaspitni program ustanova za koje je utvrđeno da su od posebnog značaja za nacionalnu manjinu i dr.

Rezultati istraživanja ukazuju na to da neke nacionalne manjine (Grci, Egipćani, Aškalije, Slovenci, Nemci) ne ostvaruju pravo na obrazovanje na maternjem jeziku zbog toga što pripadnici tih nacionalnih manjina više ne govore svojim maternjim jezikom i

malobrojni su, ili su disperzovani širom teritorije Republike Srbije, pa im je teško ispuniti uslove u pogledu broja učenika potrebnih za otvaranje novog odeljenja u školi, ili postoji nedostatak kadra koji bi izvodio nastavu učenicima na jeziku te nacionalne manjine i sl. Zbog navedenog, korišćenje propisanih ovlašćenja tih nacionalnih saveta u ovoj oblasti je ograničeno.

4. Ovlašćenje nacionalnog saveta da *osnivaju ustanove vaspitanja i obrazovanja* i to predškolske ustanove, osnovne, srednje i visoke škole, samostalno, sa Republikom, autonomnom pokrajinom, jedinicom lokalne samouprave ili drugim pravnim licem (član 11. stav 1. i 2. Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina), nije iskoristio **nijedan** nacionalni savet.
5. **Nijedan** nacionalni savet nije koristio mogućnost *osnivanja ustanova učeničkog i studentskog standarda*, samostalno, sa Republikom, autonomnom pokrajinom, jedinicom lokalne samouprave ili drugim pravnim licem (član 11. stav 1. i 2. Zakona).
6. AP Vojvodina je delimično *prenela osnivačka prava* na Nacionalni savet **mađarske** nacionalne manjine nad osam srednjih škola i to: Gimnazijom sa domom za talentovane učenike „Boljai“ u Senti, Gimnazijom za talentovane učenike „Deže Kostolanji“ u Subotici, Poljoprivredno-tehničkim srednjoškolskim centrom „Besedeš Jožef“ u Kanjiži, Srednjom medicinskom školom u Senti, Ekonomsko-trgovinskoj školi Senta, Senčanskoj Gimnaziji Senta, Tehničkoj školi u Adi i Poljoprivrednoj školi u Bačkoj Topoli. Takođe, AP Vojvodina delimično je prenela osnivačka prava na Nacionalni savet **slovačke** nacionalne manjine nad Gimnazijom „Jan Kolar“ sa domom učenika u Bačkom Petrovcu.
7. U sledećim tabelama prikazan je broj ustanova u kojima se *obrazovno-vaspitni rad izvodi i na jeziku nacionalne manjine*, ili u kojima se izučava govor, jezik ili kultura nacionalne manjine kao poseban nastavni predmet, a u kojima su nacionalni saveti davali mišljenja i/ili predloge u postupcima izbora i razrešenja direktora i članova organa upravljanja (član 12. Zakona).

ČETIRI GODINE NACIONALNIH SAVETA NACIONALNIH MANJINA

Nacionalni savet nacionalne manjine	Davanje mišljenja o predloženim kandidatima			Davanje mišljenja u postupku razrešenja članova organa upravljanja		
	Upravnog odbora predškolskih ustanova	Školskog odbora osnovnih škola	Školskog odbora srednjih škola	Predškolske ustanove	Osnovne škole	Srednje škole
Mađarski	12	62	31	5	12	5
Bugarski		1	1	1		
Rusinski	2	9	2		1	
Hrvatski	1	7				
Slovački	1	7			2	
Makedonski	1	1				
Rumunski	4	16	2			
Ukrajinski		4				
UKUPNO	21	107	36	6	15	5

Tabela 2

Nacionalni savet nacionalne manjine	Predlagani kandidati			Davanje prethodne saglasnosti za izbor direktora ustanove		
	Upravnog odbora predškolskih ustanova	Školskog odbora osnovnih škola	Školskog odbora srednjih škola	Predškolske ustanove	Osnovne škole	Srednje škole
Mađarski	4	46	25	5	35	15
Albanski	3	16	3	3	16	3
Rusinski		1	1		1	
Hrvatski	1	5				
Slovački	1	9	1		8	1
Češki					2	2
Rumunski		9	2			
UKUPNO	9	86	32	8	62	21

Tabela 3

ČETIRI GODINE NACIONALNIH SAVETA NACIONALNIH MANJINA

Nacionalni savet nacionalne manjine	Davanje mišljenja o kandidatu za direktora ustanove			Davanje mišljenja u postupku razrešenja članova direktora ustanove		
	Predškolske ustanove	Osnovne škole	Srednje škole	Predškolske ustanove	Osnovne škole	Srednje škole
Mađarski	20	82	27	1	1	
Bugarski		1		1		
Albanski	1					
Rusinski	1	27	1			
Hrvatski		9	2			
Ukrajinski		7				
Slovački	9	11	3		1	
Češki		2				
Rumunski	5	20	3			
	Davanje predloga člana upravnog odbora			Davanje mišljenja o članovima upravnog odbora		
NSNM	Ustanove učeničkog standarda	Ustanove studentskog standarda		Ustanove učeničkog standarda	Ustanove studentskog standarda	
Mađarski	7	1		6	2	
Rusinski	1			2	1	
Slovački	1				1	

Tabela 4

ČETIRI GODINE NACIONALNIH SAVETA NACIONALNIH MANJINA

Nacionalni savet nacionalne manjine	Davanje mišljenja u postupku razrešenja članova organa upravljanja		Davanje mišljenja u postupku izbora direktora	
	Ustanove učeničkog standarda	Ustanove studentskog standarda	Ustanove učeničkog standarda	Ustanove studentskog standarda
Mađarski	0	0	7	2
Rusinski			2	2
Slovački		1	1	
Rumunski			2	

Tabela 5

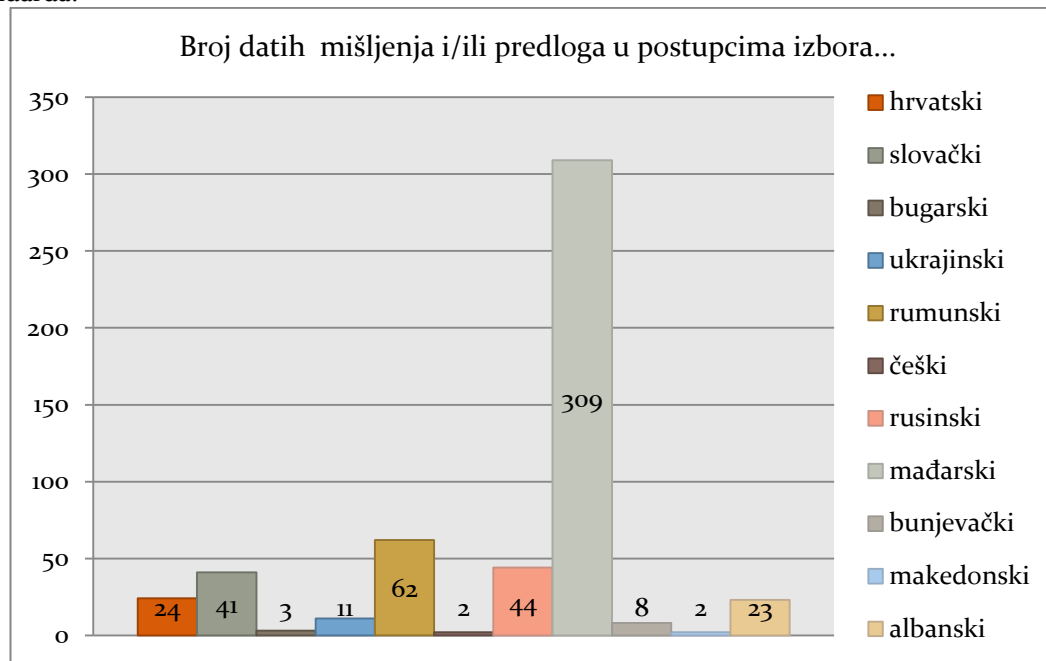
Nacionalni savet nacionalne manjine	Davanje mišljenja o kandidatima predloženim za organe rukovođenja i upravljanja
Mađarski	12
Rusinski	2
Slovački	1
Rumunski	2

Tabela 6

8. Nacionalni saveti **mađarske** i **albanske** nacionalne manjine naveli su da je bilo slučajeva u kojima nisu uvaženi *predlozi za članove upravnog, odnosno školskog odbora u ustanovama predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja i vaspitanja.*

Nacionalni savet albanske nacionalne manjine istakao je da Opština Preševo u prve dve godine mandata saveta nije uputila zahtev za predloge članova, a da sada redovno upućuje zahteve i imenuje kandidate članova organa upravljanja. Opština Bujanovac u svakom postupku traži predloge, ali ih do sada nijednom nije uvažila.

9. Nije bilo slučajeva da nije uvažen predlog, odnosno mišljenje nacionalnog saveta o *predloženim kandidatima za direktora i/ili članove upravnog odbora, odnosno u postupcima razrešenja direktora i/ili članova upravnog odbora u ustanovama učeničkog i studentskog standarda.*

Grafikon 4

10. Nije bilo slučajeva da nije uvaženo *mišljenje nacionalnog saveta o kandidatima predloženim za organe rukovođenja i upravljanja visokoškolskih ustanova.*
11. Nacionalni savet **bugarske** nacionalne manjine dao je Nacionalnom prosvetnom savetu *predlog opštih osnova predškolskog programa* (razvoj govora, fizički razvoj, likovna kultura i muzičko obrazovanje, upoznavanje okoline i početni matematički

pojmovi) i *nastavnih planova osnovnog i srednjeg obrazovanja i vaspitanja za sadržaje koji izražavaju posebnost nacionalne manjine*; nacionalni savet **slovačke** nacionalne manjine Nacionalnom prosvetnom savetu predložio je nastavne planove i programe osnovnog i srednjeg obrazovanja i vaspitanja, a Nacionalni savet **mađarske** nacionalne manjine predložio je nastavne planove i programe srednjeg obrazovanja i vaspitanja za sadržaje koji izražavaju posebnost nacionalne manjine (član 13. stav 1. tačka 1. Zakona).

12. Nacionalni saveti **makedonske, slovačke, bugarske, češke, rusinske, bunjevačke, vlaške, ukrajinske i mađarske** nacionalne manjine predložili su Nacionalnom prosvetnom savetu, odnosno Pedagoškom zavodu Vojvodine programe osnovnog obrazovanja i vaspitanja za predmet jezik nacionalne manjine i predmet jezik, odnosno govor nacionalne manjine sa elementima nacionalne kulture, dok su Nacionalni saveti **rusinske i slovačke** manjine uputili predloge navedenih programa i za srednje obrazovanje i vaspitanje (član 13. stav 1. tačka 2. Zakona).
13. *Mišljenje na programe srpskog jezika kao nematernjeg jezika* Nacionalnom prosvetnom savetu dali su nacionalni saveti **mađarske, albanske i slovačke** nacionalne manjine, s tim da mišljenje mađarskog nacionalnog saveta nije usvojeno⁷, dok je mišljenje slovačkog nacionalnog saveta delimično usvojeno (član 13. Stav 1. tačka 3. Zakona). U prethodnom ciklusu istraživanja i Nacionalni savet **rumunske** nacionalne manjine je naveo da je davao mišljenje na programe srpskog jezika kao nematernjeg jezika.
14. Nijedan nacionalni savet nacionalne manjine nije odgovorio na pitanje - da li je dao *mišljenje na školski i vaspitni program obrazovno-vaspitnih ustanova za koje je utvrđeno da su od posebnog značaja za nacionalnu manjinu* (član 13. stav 1. tačka. 5 Zakona).
15. Šest nacionalnih saveta je odgovorilo da su davali *prethodnu saglasnost za korišćenje udžbenika i nastavnih sredstava čiji sadržaji izražavaju posebnost nacionalne manjine* u slučajevima kada je Nacionalni prosvetni savet predlagao ministru

⁷ U Republici Srbiji omogućeno je da se pripadnici nacionalnih manjina obrazuju na maternjem jeziku. Nije nepoznato da je kod obrazovanja na jeziku nacionalne manjine već duž niz godina evidentan problem u učenju srpskog jezika kao nematernjeg. Pomenuti problem ima za posledicu da se pripadnici nacionalnih manjina ne služe srpskim jezikom i ćirilčkim pismom, a što sve povećava distancu između pripadnika manjina i pripadnika većinskog naroda. Rešenja ovog problema treba tražiti u promeni metodike nastave srpskog jezika kao nematernjeg, ali i u razmatranju mogućnosti da se učenicima srpske nacionalnosti ponudi mogućnost učenja dominantnog jezika sredine kao izbornog predmeta.

nadležnom za obrazovanje da da odobrenje za korišćenje navedenih udžbenika i nastavnih sredstava (član 14. stav 1. Zakona), i to: nacionalni saveti **slovačke, makedonske, češke, vlaške, ukrajinske i rusinske** nacionalne manjine.

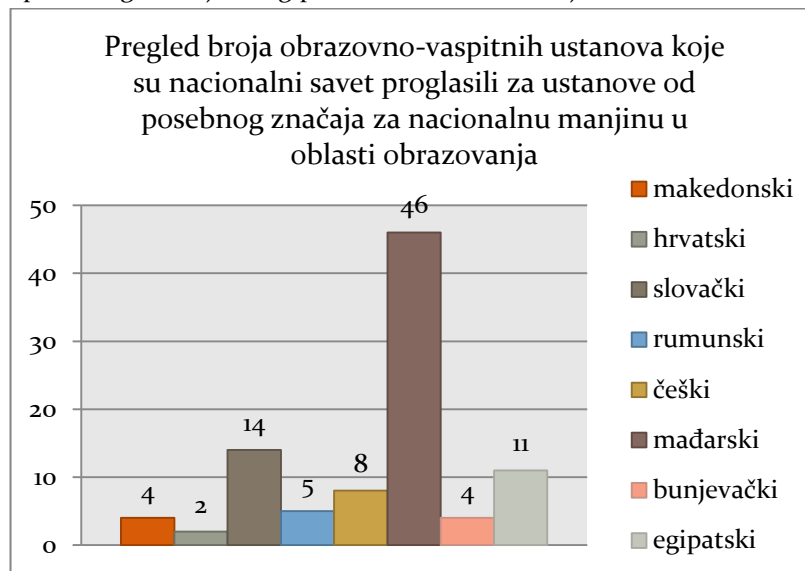
16. Nacionalni saveti **albanske, rusinske, slovačke, ukrajinske i češke** nacionalne manjine *predlagali su ministru nadležnom za poslove obrazovanja da da odobrenje za korišćenje domaćih ili uvezenih udžbenika na jeziku nacionalne manjine u obrazovno-vaspitnom radu* (član 14. stav 2 Zakona). Odobreno je čak 49 predloga nacionalnog saveta albanske nacionalne manjine, 5 rusinske, 2 slovačke, dok predlog češkog nacionalnog saveta nije odobren, ali ga je odobrio Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje, upravu i nacionalne zajednice. Nacionalni savet rusinske nacionalne zajednice ukazao je na to da je davao i mišljenje na oko 40 prevedenih udžbenika sa srpskog jezika na rusinski. Za redovnu nastavu na rusinskom na svim nivoima obrazovanja postoje udžbenici za sve predmete, (bilo autorski, bilo prevedeni) kao i dodaci za istoriju i likovnu kulturu sa posebnostima rusinske manjine. Takođe, postoje i udžbenici za rusinski kao izborni predmet, ali postoji i problem u vidu finansiranja štampanja ovih udžbenika⁸.
17. Ovlašćenje nacionalnog saveta da *predloži jednog kandidata za zajedničku listu kandidata za izbor članova Nacionalnog prosvetnog saveta* iskoristili su nacionalni saveti **makedonske, rumunske, rusinske, češke i mađarske** nacionalne manjine (član 15. stav 1. tačka 1. Zakona). U prethodnom ciklusu istraživanja Nacionalni savet češke nacionalne manjine se izjasnio da nije iskoristio ovu mogućnost.
18. U postupcima *donošenja akata o mreži predškolskih ustanova i/ili osnovnih škola u jedinicama lokalne samouprave u kojoj je u službenoj upotrebi jezik nacionalne manjine ili u kojoj se obrazovno-vaspitni rad izvodi na jeziku nacionalne manjine* mišljenje je dalo osam nacionalnih saveta nacionalnih manjina (član 15. stav 1. tačka 2. Zakona) i to nacionalni saveti **hrvatske, slovačke, bugarske, rumunske, češke, rusinske, albanske i mađarske** nacionalne manjine.

⁸ Problem se ogleda u tome što je tiraž udžbenika na jezicima nacionalnih manjina mali, stoga njihovo štampanje nije ekonomski isplativo zbog čega izdavači ne žele da izdaju te udžbenike. U slučaju kada izdavači ne predvide svojim planom izdavanje niskotiražnog udžbenika kao što je udžbenik na jeziku nacionalne manjine, ministar raspisuje javni konkurs za izbor izdavača. Ako se niko ne prijavi na konkurs ili na istom ne bude izabran izdavač obavezu da izda niskotiražni udžbenik ima javni izdavač (Zavod za izdavanje udžbenika) iz sredstava izdavača za niskotiražne udžbenike. Međutim, u prikupljanju tih sredstava ima velikih poteškoća.

19. Zakonom datu mogućnost da *utvrde obrazovno-vaspitne ustanove koje su od posebnog značaja za nacionalnu manjinu* iskoristilo je osam nacionalnih saveta nacionalne manjine (član 15. stav 1. tačka 3. Zakona)⁹.
- Nacionalni savet **makedonske** nacionalne manjine utvrdio je za četiri osnovne škole da su od posebnog značaja za makedonsku nacionalnu manjinu.
 - Nacionalni savet **hrvatske** nacionalne manjine utvrdio je da su dve srednje škole od posebnog značaja za ovu nacionalnu manjinu.
 - Nacionalni savet **slovačke** nacionalne manjine utvrdio je za dve predškolske ustanove, 11 osnovnih i jednu srednju školu da su od posebnog značaja za slovačku nacionalnu manjinu.
 - Nacionalni savet **rumunske** nacionalne manjine za 5 osnovnih škola je utvrdio da su od posebnog značaja za rumunsku nacionalnu manjinu.
 - Nacionalni savet **bunjevačke** nacionalne manjine za 4 osnovne škole je utvrdio da su od posebnog značaja za bunjevačku nacionalnu manjinu
 - Za **češku** nacionalnu manjinu, prema odluci Nacionalnog saveta češke nacionalne manjine od posebnog značaja su šest osnovnih i dve srednje škole.
 - Nacionalni savet **mađarske** nacionalne manjine utvrdio je za 26 osnovnih (od tog broja, u 20 škola u toku je preuzimanje osnivačkih prava) i 20 srednjih škola (u 7 srednjih škola nacionalni savet je suosnivač) da su od posebnog značaja za ovu nacionalnu manjinu.
 - Nacionalni savet **egipatski** nacionalne manjine utvrdio je za 11 ustanova da su od posebnog značaja za egipatsku nacionalnu manjinu.

⁹ Pojedini nacionalni saveti nisu poštovali ograničenje iz Zakona u pogledu broja obrazovno-vaspitnih ustanova koje mogu utvrditi za ustanove od posebnog značaja za nacionalnu manjinu. Koliko je poznato ovom organu jedino je Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine nakon reagovanja nadležnog pokrajinskog sekretarijata, a po obraćanju Nacionalnog saveta hrvatske nacionalne manjine, smanjio broj obrazovno-vaspitnih ustanova koje je proglasio za ustanove od posebnog značaja kako bi isti bio u okviru propisanog.

- U odnosu na prethodni ciklus istraživanja Nacionalni savet egipatske nacionalne manjine je naveo da je utvrdio obrazovno-vaspitne ustanove koje su od posebnog značaja za egipatsku nacionalnu manjinu.

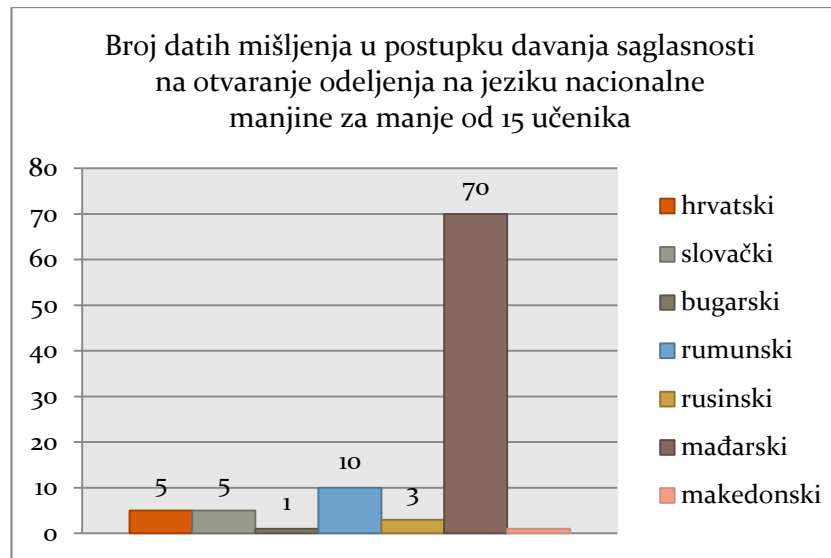

Grafikon 5

«Broj obrazovno-vaspitnih ustanova koje su nacionalni saveti proglasili za ustanove od posebnog značaja za nacionalnu manjinu u oblasti obrazovanja: 94»

20. Nacionalni saveti **rumunske, rusinske, slovačke i mađarske** nacionalne manjine u postupku *utvrđivanja mreže srednjih škola i ustanova učeničkog i studentskog standarda davali su mišljenje ministru nadležnom za poslove obrazovanja* (član 15. stav 1. tačka 4 Zakona). Nacionalni savet rumunske nacionalne manjine u istraživanju sprovedenom krajem 2011. godine nije naveo da je iskoristio ovo ovlašćenje

21. **Nijedan** nacionalni savet koji je dostavio odgovore na upitnik Pokrajinskog zaštitnika građana-ombudsmana nije davao *mišljenje ministru (ili pokrajinskom sekretaru) nadležnom za poslove obrazovanja u postupku davanja saglasnosti na obavljanje delatnosti škole van sedišta škole u kojoj se nastava izvodi na jeziku nacionalne manjine* (član 15. stav 1. tačka 5. Zakona).
22. Nacionalni saveti **mađarske** nacionalne manjine iskoristio je svoje zakonsko ovlašćenje, te predložio osnivaču (Republici Srbiji i Opštini Žitište) da u OŠ „Nikola Tesla“, u Banatskom Karađorđevu bude izvršeno *osamostaljivanje izdvojenog odeljenja škole „Adi Endre“, u Tordi* u kojem se nastava izvodi na jeziku nacionalne manjine (član 15. stav 1. tačka 6. Zakona).
23. *Mišljenja u postupku utvrđivanja broja učenika za upis u srednju školu* davali su nacionalni saveti **mađarske, slovačke, bugarske, albanske, rusinske, hrvatske i češke** nacionalne manjine, a *mišljenja u postupku davanja saglasnosti na broj učenika za sticanje prekvalifikacije, dokvalifikacije i specijalizacije*, davali su nacionalni saveti **mađarske, hrvatske i češke** nacionalne manjine. U odnosu na podatke iz prethodnog istraživanja zaključuje se da su se ovim ovlašćenjem u međuvremenu koristili nacionalni saveti hrvatske, češke u bugarske nacionalne manjine. Nacionalni saveti **egipatske, bunjevačke i makedonske** nacionalne manjine naveli su da nisu bili pozivani da daju mišljenja i saglasnost u navedenim postupcima (član 15. stav 1. tačka 7. Zakona).
24. *Mišljenja u postupku davanja saglasnosti na otvaranje odeljenja na jeziku nacionalne manjine za manje od 15 učenika ministru (pokrajinskom sekretaru) nadležnom za poslove obrazovanja* (član 15. stav 1. tačka 8. Zakona) davali su nacionalni saveti **mađarske** (5 osnovnih i 16 srednjih škola), **bugarske** (1 osnovna), **rusinske** (2 osnovne i 1 srednja), **hrvatske** (5 osnovnih), **slovačke** (5 osnovnih), **makedonske** (1 osnovna) i **rumunske** (10 osnovnih škola) nacionalne manjine. U prethodnom ciklusu istraživanja ovim ovlašćenjem nije se koristio Nacionalni savet makedonske nacionalne manjine.
25. Nacionalni savet **mađarske** nacionalne manjine dao je *27 mišljenja ustanovama učeničkog i 32 mišljenja ustanovama studentskog standarda u postupku raspodele mesta u ovim ustanovama*. Mišljenja u ovim postupcima davali su i nacionalni saveti **albanske, rusinske, slovačke i rumunske** nacionalne manjine (član 15. stav 1. tačka 9. Zakona). Nacionalni saveti bugarske, egipatske, makedonske i bunjevačke nacionalne manjine naveli su da nisu bili pozivani da daju mišljenje u ovim postupcima.

Grafikon 6

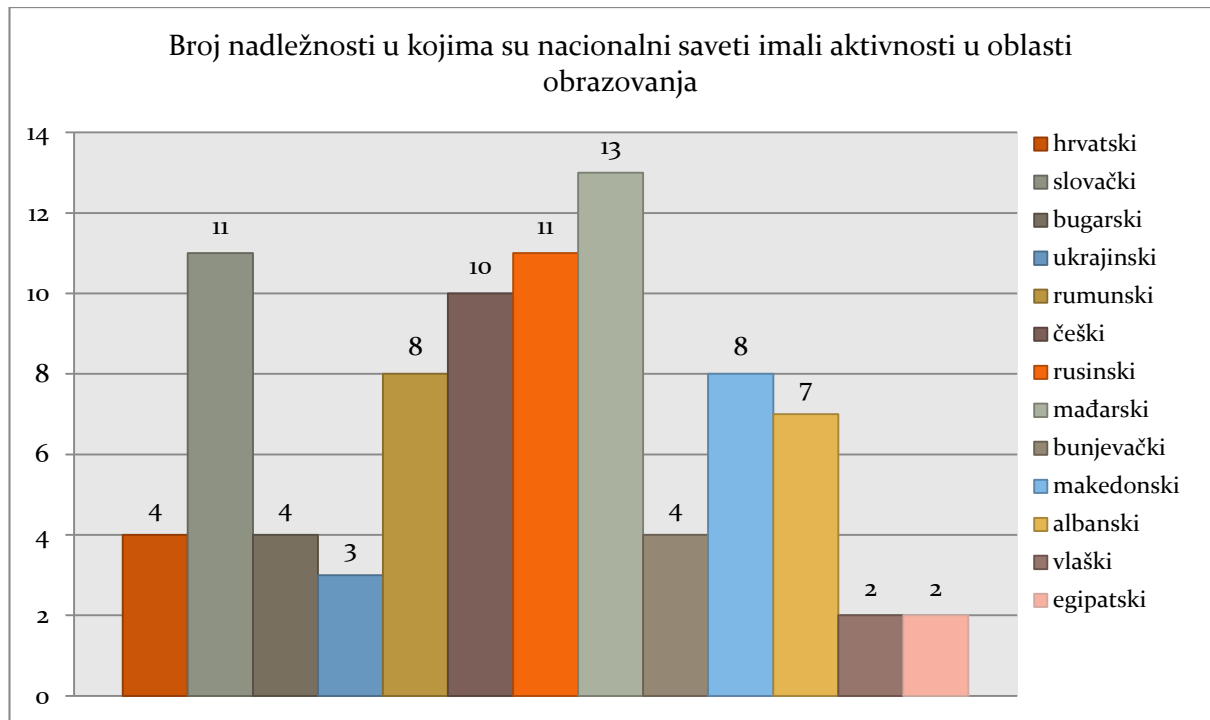
«Broj datih mišljenja u postupku davanja saglasnosti na otvaranje odeljenja na jeziku nacionalne manjine za manje od 15 učenika: **94**»

26. Mišljenje nadležnim organima za ustanove i udruženja u oblasti obrazovanja u postupku raspodele sredstava iz budžeta Republike, AP Vojvodine i jedinica lokalnih samouprava dali su nacionalni saveti **albanske** (2 ustanove i 5 udruženja) i **makedonske** (8 udruženja) nacionalne manjine (član 15. stav 1. tačka 10. Zakona). U prethodnom istraživanju nijedan nacionalni savet nije koristio ovu mogućnost.
27. Predstavnik koji učestvuje u radu Nacionalnog prosvetnog saveta bez prava odlučivanja, ukoliko se na jeziku nacionalne manjine izvodi nastava u okviru obrazovnog sistema, a kada Savet razmatra pitanja od značaja za obrazovanje nacionalne manjine odredili su **rusinski**, **češki** i **rumunski** nacionalni savet (član 15. stav 1. tačka 12. Zakona). Navedeni nacionalni saveti

odredili su i predstavnika koji je punopravni član Nacionalnog saveta za visoko obrazovanje ukoliko se na jeziku nacionalne manjine u celini ili delimično izvodi nastava na jeziku nacionalne manjine (član 15. stav 1. tačka 13. Zakona).

28. Sedam nacionalnih saveta nacionalnih manjina je *ustanovilo stipendije koje se isplaćuju iz sopstvenih sredstava* (član 15. stav 1. tačka 11. Zakona), i to: nacionalni saveti **slovačke, rumunske, češke, rusinske, bunjevačke, makedonske i mađarske** nacionalne manjine. Od istraživanja 2011. Godine i Nacionalni savet makedonske nacionalne manjine je ustanovio stipendiju za studente koju isplaćuje iz sopstvenih sredstava.
29. Nacionalni savet **egipatske** nacionalne manjine zamera da ga *kada je reč o obrazovanju i pravnoj regulativi u ovoj oblasti nikada niko nije kontaktirao za mišljenje ili delegiranje člana u školski ili upravni odbor obrazovno-vaspitne ustanove. Ističu da su diskriminirani u odnosu na romsku zajednicu i da je bilo više slučajeva da je vršen pritisak da se deklarišu kao Romi da bi dobili beneficije za svoju decu.*
 - Nacionalni savet **makedonske** nacionalne manjine ukazao je na to da se *odlukom izvršnog odbora dodeljuju jednokratne stipendije za visokoškolsko obrazovanje u ukupnom iznosu od 120. 000,00 dinara na godišnjem nivou iz sopstvenog budžeta.*
 - Nacionalni savet **rusinske** nacionalne manjine ukazao je na to da je davanje *mišljenja u postupcima izbora direktora škola, naročito u periodu kada nedeljno stižu dva ili tri zahteva, u praksi teško izvodljivo zbog kratkih rokova i nemogućnosti zasedanja nacionalnog saveta toliko često koliko to ovaj proces zahteva. Ovlašćenja izvršnog odbora¹⁰ predviđena izmenama Zakona o nacionalnim savetima trebalo bi da prevaziđu ovaj problem. Davanje mišljenja u postupku raspodele mesta u ustanovama učeničkog i studentskog standarda, kada je rok za davanje mišljenja pet dana, a uz zahtev se pošalje samo preliminarna rang lista – u ovakvim okolnostima suvišno je tražiti mišljenje kada savet nema na osnovu čega da proceni da li je rangiranje propisno izvršeno i koliko se pripadnika nacionalnih manjina nalazi na rang listi.*

¹⁰ Predlogom izmena i dopuna Zakona iz maja 2014. godine predviđeno je da nacionalni savet može poveriti izvršnom odboru odlučivanje „o pojedinim pitanjima iz nadležnosti nacionalnih saveta“. Ova izmena treba da olakša funkcionisanje nacionalnih saveta jer, npr. za odlučivanje o pojedinim pitanjima neće biti potrebno da se sazove i održi sednica Saveta. Prethodno je bilo predviđeno da nacionalni savet ima izvršni odbor, a ne izvršni organ, te nije bila propisana mogućnost da o pojedinim pitanjima iz nadležnosti nacionalnih saveta može odlučivati to telo.

Grafikon 7

U vršenju ovlašćenja u oblasti obrazovanja nacionalni saveti nacionalnih manjina bili su najaktivniji. Najveći broj saveta iskoristio je ovlašćenje da utvrdi obrazovno-vaspitne ustanove koje su od značaja za tu nacionalnu manjinu kao i da učestvuje u upravljanju tim ustanovama. Mali broj saveta je realizovao mogućnost da Republika, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave u celosti ili delimično, prenese na nacionalni savet osnivačka prava nad (pojednim) obrazovno-vaspitnim ustanovama. Pretpostavlja se da je razlog za to finansijske prirode, jer vršenje osnivačkih prava nosi sa sobom i određene obaveze. Visok stepen aktivnosti nacionalnih

saveta u ovoj oblasti i nije iznenađenje ako se uzme u obzir to da je mogućnost obrazovanja pripadnika nacionalnih manjina na maternjem jeziku veoma značajan element za očuvanje i unapređenje kulturne posebnosti nacionalnih manjina. Obrazovanjem na maternjem jeziku učenici (pripadnici nacionalnih manjina) uče, neguju i razvijaju svoj jezik, upoznaju se sa svojim kulturnim nasleđem i istorijom svog naroda.

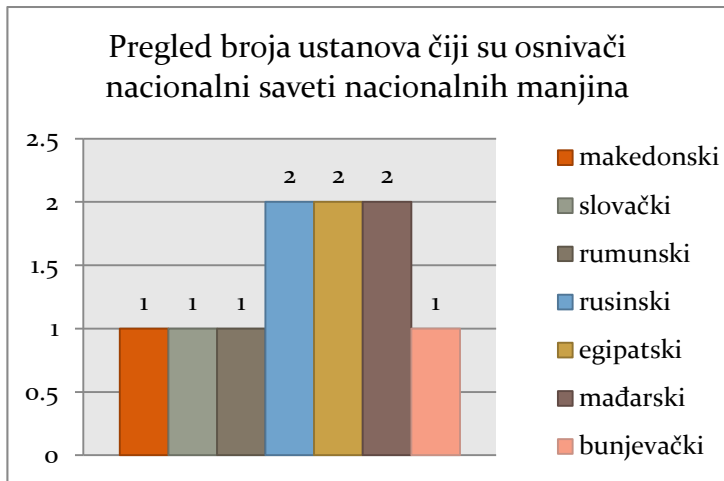
USS je za pojedine odredbe Zakona kojima su propisana ovlašćenja nacionalnih saveta u ovoj oblasti utvrdio da nisu u saglasnosti sa Ustavom (radi se o ovlašćenjima koja su davala nacionalnim savetima mogućnost da učestvuju u upravljanju obrazovno-vaspitnim ustanovama u kojima se obrazovno-vaspitni rad ne izvodi na jeziku te nacionalne manjine), a pojedine odredbe su ostale na snazi, ali pod uslovom navedenim u odluci USS.

Oblast kulture

U oblasti kulture nacionalni saveti imaju ovlašćenja da osnivaju ustanove kulture radi očuvanja, unapređenja i razvoja kulturne posebnosti i očuvanja nacionalnog identiteta nacionalne manjine te da vrše prava i obaveze osnivača. Nacionalni saveti su ovlašćeni da utvrđuju koja kulturna dobra, manifestacije i ustanove kulture su od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje i razvoj posebnosti i nacionalnog identiteta nacionalne manjine kao i da učestvuju u upravljanju njima imenovanjem jednog člana upravnog odbora u tim ustanovama, davanjem mišljenja o predloženim članovima upravnog odbora i mišljenja u postupku izbora direktora ustanova. Nacionalni saveti su ovlašćeni da utvrde strategiju razvoja kulture nacionalne manjine, pokrenu postupak za utvrđivanje statusa zakonom zaštićenih kulturnih dobara od značaja za nacionalnu manjinu i dr.

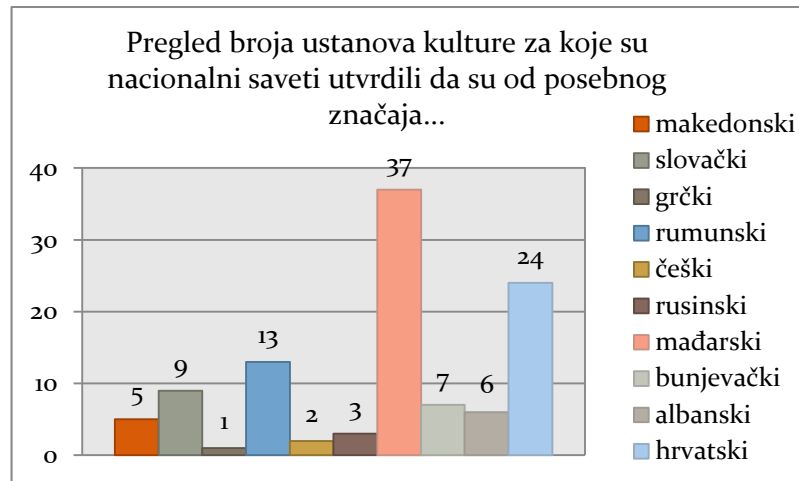
30. Sedam nacionalnih saveta su odgovorili da su *osnivači ustanova kulture* i to: Nacionalni savet **egipatske** nacionalne manjine je samostalni osnivač dve ustanove, a nacionalni saveti **rusinske, slovačke i bunjevačke** nacionalne manjine po jedne ustanove. Suosnivači ustanova kulture sa AP Vojvodinom su nacionalni saveti **mađarske** (2 ustanove), **rusinske, hrvatske, slovačke i rumunske** nacionalne manjine (svaki je suosnivač jedne ustanove). Nacionalni savet **slovačke** nacionalne manjine jedini je suosnivač ustanove kulture zajedno sa jedinicom lokalne samouprave i to Slovačkog vojvođanskog muzeja u Bačkom Petrovcu (član 16. stav 1. i 2 Zakona) dok je Nacionalni savet **nemačke** nacionalne manjine jedini suosnivač ustanove kulture sa drugim pravnim licem (Nacionalne biblioteke nemačke nacionalne manjine u Beloj Crkvi).
31. Nacionalni savet **mađarske** nacionalne manjine jedini je naveo da je na ovaj savet u pet slučajeva *delimično preneseno osnivačko pravo nad ustanovama kulture sa jedinice lokalne samouprave*. (član 16. stav 3. Zakona)
32. Deset nacionalnih saveta je *utvrdilo ustanove kulture koje su od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje i razvoj posebnosti i nacionalnog identiteta nacionalne manjine* (čl. 18. stav 1. tačka 1 Zakona) i to : Nacionalni savet **makedonske** nacionalne manjine za pet ustanova kulture, Nacionalni savet **slovačke** nacionalne manjine za devet ustanova kulture, Nacionalni savet **albanske** nacionalne manjine utvrdio šest ustanova za ustanove od posebnog značaja, Nacionalni savet **grčke** nacionalne manjine jednu ustanovu, Nacionalni savet **rumunske** nacionalne manjine trinaest ustanova kulture, Nacionalni savet **češke** nacionalne manjine dve ustanove kulture, Nacionalni savet **rusinske** nacionalne manjine tri ustanove kulture (tek nedavno

donete su odluke o utvrđivanju dve ustanove kulture u Sremskoj Mitrovici za ustanove od posebnog značaja za rusinsku nacionalnu zajednicu, ali sa jedinicom lokalne samouprave još nije okončana procedura), Nacionalni savet **mađarske** nacionalne manjine 37 ustanova kulture, Nacionalni savet **bunjevačke** nacionalne manjine 7 ustanova kulture i Nacionalni savet **hrvatske** nacionalne manjine 24 ustanove kulture.

Grafikon 8

«Broj ustanova kulture čiji su osnivači nacionalni saveti nacionalnih manjina: **10**»

Grafikon 9

«Broj ustanova kulture za koje su nacionalni saveti utvrdili da su od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje i razvoj posebnosti nacionalnog identiteta nacionalne manjine: **107**»

33. Člana upravnog odbora u ustanovama kulture za koje su utvrdili da su od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje i razvoj posebnosti i nacionalnog identiteta nacionalne manjine imenovali su nacionalni saveti **mađarske** (24 ustanove) **rusinske** (1 ustanova), **hrvatske** (24 ustanove), **slovačke** (8 ustanova), **bunjevačke** (7 ustanova), **makedonske** (1 ustanova) i **rumunske**

(6 ustanova) nacionalne manjine; *mišljenje o predloženim članovima upravnog odbora ustanova* dali su nacionalni saveti **mađarske, rusinske, hrvatske, slovačke, makedonske i češke** nacionalne manjine; mišljenje u postupku izbora direktora ustanove davali su nacionalni saveti **mađarske, slovačke, bunjevačke i hrvatske** nacionalne manjine (član 17. Zakona).

Nacionalni savet **albanske** nacionalne manjine zamera to što nakon utvrđivanja ustanove za ustanovu od posebnog značaja jedinice lokalne samouprave nisu poštovala ove odluke, pa su se zbog toga obratili Zaštitniku građana (postupci su u toku).

U odnosu na prethodni ciklus istraživanja najveće su promene u pogledu vršenja ovog ovlašćenja nacionalnih saveta. U prethodnom ciklusu samo su tri nacionalna saveta i to mađarski, slovački i rumunski naveli da su davanjem mišljenja ili imenovanjem člana upravnog odbora ustanove kulture za koju su utvrdili da je od posebno značaja učestvovali u upravljanju istom¹¹.

34. Nacionalni savet **makedonske, rusinske, češke, mađarske, vlaške i bunjevačke** nacionalne manjine utvrdili su *strategiju razvoja kulture* nacionalne manjine, a u toku je izrada strategije kod nacionalnih saveta **egipatske, slovačke, nemačke i hrvatske** nacionalne manjine (član 18. stav 1. tačka 2 Zakona). U periodu posle 2011. godine Nacionalni savet rusinske nacionalne manjine doneo je strategiju razvoja kulture rusinske nacionalne manjine.
35. Ovlašćenje nacionalnog saveta da *utvrdi kulturna dobra, pokretna i nepokretna, koja su od posebnog značaja* (član 18. stav 1. tačka 3. Zakona) iskoristili su nacionalni saveti **mađarske** (ukupno 144 kulturna dobra) **i češke** nacionalne manjine.

¹¹ Nakon predstavljanja Nacionalnog saveta mađarske nacionalne manjine Pokrajinskom zaštitniku građana-ombudsmanu u kojoj se izražava nezadovoljstvo nezakonitim radom jednog broja osnivača ustanova iz oblasti kulture na teritoriji AP Vojvodine koji nisu uvažili odluku Saveta o proglašenju pojedinih ustanova kulture za ustanove od posebnog značaja za mađarsku nacionalnu manjinu ili nisu postupili po inicijativi Saveta za delimičan prenos osnivačkih prava u tim ustanovama na Nacionalni savet, ovaj organ je u toku 2012. godine uputio preporuke za otklanjanje uočenih nepravilnosti na adrese šest jedinica lokalnih samouprava.

36. Nacionalni savet **bunjevačke** nacionalne manjine jedini je naveo da je pokretao postupke pred nadležnim organima/ustanovama za *utvrđivanje statusa zakonom zaštićenih pokretnih i nepokretnih kulturnih dobara*¹² od značaja za nacionalnu manjinu (član 18. stav 1. tačka 4. Zakona) i to u vezi sa postavljanjem biste Mije Mandića.
37. Tri nacionalna saveta nacionalnih manjina predlagala su *preduzimanje mera zaštite, sanacije i rekonstrukcije kulturnih dobara za koje su utvrdili da imaju status zakonom zaštićenih pokretnih i nepokretnih kulturnih dobara*, a koji su od značaja za nacionalnu manjinu ili su pokrenuli pred nadležnim organima navedeni postupak (član 18. stav 1. tačka 5. Zakona) i to:
- Nacionalni savet **bunjevačke** nacionalne manjine u vezi sa postavljanje osvetljenja za bistu Blaška Rajića u Subotici (predložene mere nisu izvršene).
 - Nacionalni savet **mađarske** nacionalne manjine u vezi sa kulturnim dobrom Arača koji se nalazi na području Opštine Novi Bečej, Zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zrenjaninu i Sinagoge u Subotici.
 - Nacionalni savet **nemačke** nacionalne manjine davao je predloge u vezi sa jednom gostinicom u Beloj Crkvi, predlozi su prihvaćeni i mere izvršene. U prethodnom istraživanju ovaj nacionalni savet je naveo da je predložio preduzimanje mera zaštite i sanacije i u vezi sa crkvama u Koluti i Sivcu, te grobljima i spomenicima u mestima ranije naseljenim nemačkim stanovništvom.
38. Nacionalni savet **nemačke** nacionalne manjine prilikom sprovođenja istraživanja krajem 2011. godine naveo je da je davao *mišljenja i predloge u postupku izrade prostornih i urbanističkih planova* za naseljeno mesto Bački Jarak u kojem se nalaze kulturna dobra koja su od posebnog značaja za tu nacionalnu manjinu (član 18. stav. 1 tačka 6. Zakona). Međutim, prilikom dostave podataka u 2014. godini od strane Saveta je navedeno da nisu davali mišljenja i predloge ove vrste.

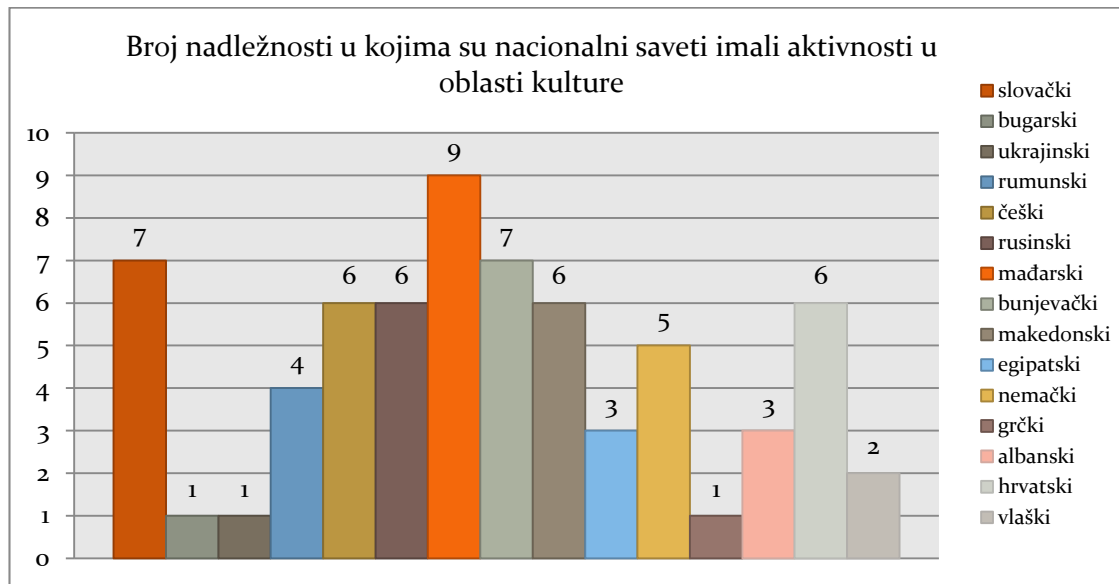
¹² Zakonom o kulturnim dobrima („Sl. glasnik RS“, br. 71/94, 52/11-dr. zakoni i 99/2011- dr. zakon) regulisan je postupak za utvrđivanje kulturnih dobara, odnosno za utvrđivanje kulturnih dobara od velikog i posebnog značaja. Vlada Republike Srbije uz koordinaciju sa Republičkim zavodom za zaštitu spomenika kulture utvrđuje nepokretna kulturna dobra od velikog značaja, a Narodna skupština Republike Srbije utvrđuje nepokretna kulturna dobra od izuzetnog značaja. Pokrajinski zaštitnik građana - ombudsman nema saznanja (iz formulacije odgovora se to ne može utvrditi) da li su postupci koje su nacionalni saveti naveli da su pokrenuli pokrenuti u skladu sa zakonom propisanom procedurom.

39. Nijedan nacionalni savet (ni od onih koju su utvrdili kulturna dobra od posebnog značaja za nacionalnu manjinu) nije koristio ovlašćenje da *predloži jedinicama lokalne samouprave obustavljanje izvršenja prostornih i urbanističkih planova* zato što smatra da bi izvršenje pomenutih planova ugrozilo kulturna dobra od posebnog značaja za nacionalnu manjinu (član 18. stav 1. tačka 7. Zakona).
40. Nijedan nacionalni savet nacionalnih manjina (ni od onih koju su utvrdili kulturna dobra od posebnog značaja za nacionalnu manjinu) nije davao *prethodno mišljenje nadležnom organu u postupku izdavanja dozvole za premeštanje nepokretnog kulturnog dobra od posebnog značaja za nacionalnu manjinu na novu lokaciju* (član 18. stav 1. tačka 8. Zakona).
41. Od svih nacionalnih saveta koji su dostavili odgovore na upitnik Pokrajinskog zaštitnika građana-ombudsmana, samo je Nacionalni savet **nemačke** nacionalne manjine iskoristio zakonsku mogućnost da *da svoje mišljenje u postupcima osnivanja ili ukidanja biblioteka ili organizacionih jedinica biblioteka koje imaju fond knjiga na jeziku nacionalne manjine* (član 18. stav 1. tačka 9. Zakona). Mišljenje je usvojeno.
42. Trinaest nacionalnih saveta nacionalnih manjina su davali *predloge za raspodelu sredstava iz budžeta Republike, AP Vojvodine i jedinice lokalne samouprave koja se dodeljuju putem javnog konkursa za manifestacije, ustanove i udruženja nacionalne manjine u oblasti kulture* (član 18. stav 1. tačka 10. Zakona), i to: nacionalni savet **makedonske, slovačke, bugarske, albanske, ukrajinske, egipatske, hrvatske, rumunske, češke, rusinske, nemačke, vlaške i mađarske** nacionalne manjine.
43. Nacionalni saveti **makedonske, rumunske i češke** nacionalne manjine iskoristili su svoje zakonsko ovlašćenje da *predlože kandidata za zajedničku listu kandidata za izbor Nacionalnog saveta za kulturu* (član 18. stav 1. tačka 11. Zakona). Nacionalni saveti bugarske, češke, egipatske i albanske nacionalne zajednice naveli su da nisu bili pozvani da daju predlog.
44. Nacionalni savet **albanske** nacionalne manjine jedini je *imenovao svog predstavnika koji učestvuje u radu Nacionalnog saveta za kulturu bez prava odlučivanja* kada se razmatraju pitanja od značaja za kulturu za nacionalnu manjinu u pitanju (član 18. stav 1. tačka 12. Zakona).

Pored obrazovanja, nacionalni saveti u vršenju svojih ovlašćenja bili su veoma aktivni i u oblasti kulture. Ipak, iz rezultata istraživanja je primetno da u ovoj oblasti određen broj ovlašćenja nijedan nacionalni savet nije koristio pa se postavlja pitanje koji je razlog tome: da li to što nacionalni saveti nemaju kapacitete da ih vrše ili nisu zainteresovani za iste.

ČETIRI GODINE NACIONALNIH SAVETA NACIONALNIH MANJINA

Odlukom Ustavnog suda Republike Srbije nijedna od odredaba Zakona kojima se uređuju nadležnosti nacionalnih saveta nacionalnih manjina u oblasti kulture nije utvrđena kao neustavna. Tokom proteklog perioda više puta je ukazivano na potrebu preciziranja kriterijuma za utvrđivanje ustanove kulture od posebnog značaja za nacionalnu manjinu, a čiji nedostatak je u praksi izazivao probleme. Zbog nedostataka kriterijuma bilo je i otpora jedinica lokalne samouprave da primenjuju odredbe Zakona u ovoj oblasti.

Grafikon 10

Obaveštavanje

45. Šest nacionalnih saveta iskoristilo je mogućnost i *samostalno je osnovalo ustanove i privredna društva za obavljanje novinsko-izdavačke delatnosti, i to*: nacionalni saveti **hrvatske, bugarske, albanske, mađarske, ukrajinske i bunjevačke** nacionalne manjine, dok je nacionalni savet **makedonske** nacionalne manjine suosnivač *Makedonskog informativnog i izdavačkog centra* sa AP Vojvodinom. Nacionalni savet **mađarske** nacionalne zajednice jedini je samostalno osnovao dve ustanove/privredno društvo za obavljanje radio-televizijske delatnosti - *Fondacija Panonija* u Subotici i *Fondacija Mozaik* u Novom Sadu (član 19. stav 1. Zakona)
46. Nacionalni saveti **makedonske, slovačke, rumunske i rusinske** nacionalne manjine odgovorili su da je bilo *prenosa osnivačkih prava sa autonomne pokrajine, kao osnivača nad ustanovama u oblasti javnog informisanja* koje u celini ili pretežno vrši informisanje na jeziku nacionalne manjine na nacionalni savet nacionalne manjine (član 19. stav 2. Zakona).
47. Nacionalni saveti **hrvatske i rumunske** nacionalne manjine naveli su da je od njih traženo i da su dali *mišljenje u postupku izbora članova upravnog i programskog odbora Radiodifuzne ustanove Srbije*¹³ (član 20. stav 1. tačka 1 Zakona); Nacionalni saveti **mađarske, slovačke, hrvatske i rumunske** nacionalne manjine naveli su da je od njih traženo i da su dali mišljenje u postupku imenovanja generalnog direktora Radiodifuzne ustanove Srbije. Navedeno predstavlja pomak s obzirom na to da u prethodnom ciklusu istraživanja nijedan nacionalni savet nije pozitivno odgovorio na ovo pitanje.
48. U postupcima *izbora članova Upravnog odbora, Programskog odbora i generalnog direktora Radiodifuzne ustanove Vojvodine* traženo je mišljenje nacionalnih saveta **makedonske, hrvatske, slovačke, rumunske, rusinske i mađarske** nacionalne manjine, a mišljenje u postupku imenovanja generalnog direktora Radiodifuzne ustanove Vojvodine traženo je i dato od

¹³ Stupanjem na snagu Zakona o javnim medijskim servisima („Sl. glasnik RS“, br. 83/2014) Radiodifuzna ustanova Srbije (RTS) i Radiodifuzna ustanova Vojvodine (RTV) postale su Javna medijska ustanova „Radio-televizija Srbije“, odnosno Javna medijska ustanova „Radio-televizija Vojvodine“. Za potrebe ovog izveštaja koristiće se i dalje naziv Radiodifuzna ustanova Srbije, odnosno Vojvodine iz razloga što se u tekstu Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina i dalje koristi taj naziv.

nacionalnih saveta **mađarske, rusinske, hrvatske, slovačke, makedonske i rumunske** nacionalne manjine (član 20. stav 1. tačka 2. Zakona).

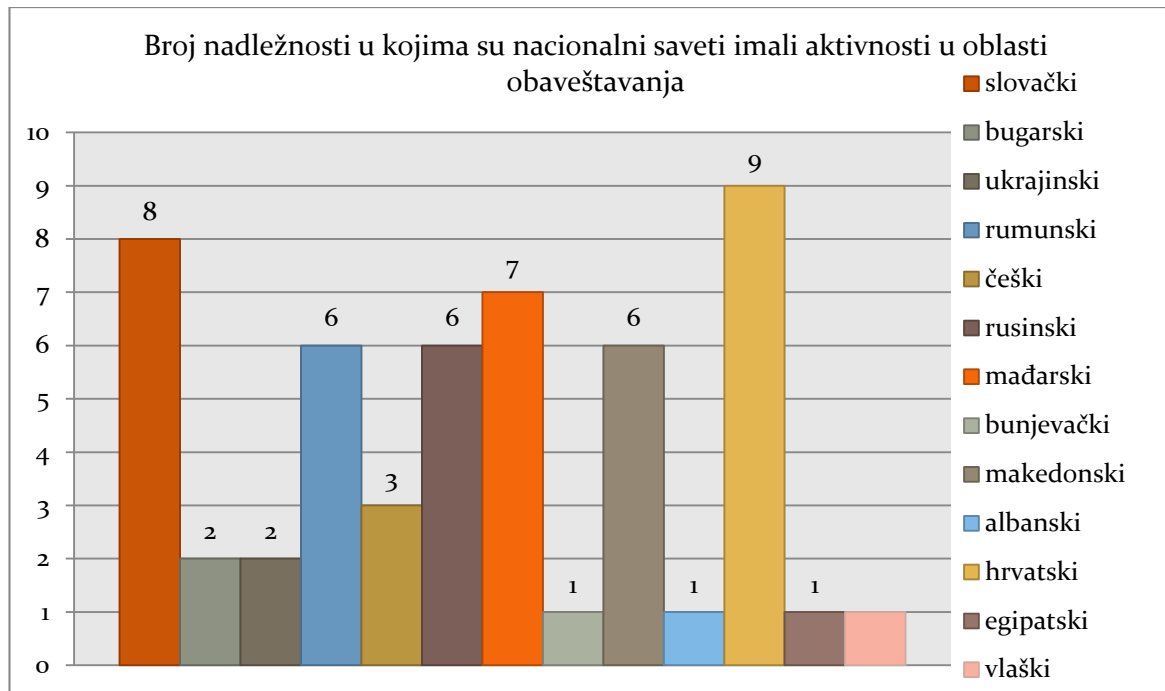
49. Nijednom nacionalnom savetu nacionalnih manjina nije omogućeno *da utvrde kriterijume za izbor odgovornog urednika programa na jeziku nacionalne manjine u ustanovi javnog servisa* (član 20. stav 1. tačka 3. Zakona). Kao razloge za to uglavnom navode da nisu pozvani da utvrđuju kriterijume, dok nacionalni savet bugarske nacionalne manjine navodi da na javnom servisu nema programa na bugarskom jeziku, a nacionalni savet albanske nacionalne manjine ukazuje na to da RTV Preševo, RTV Bujanovac i Radio Medveđa ne poštuju Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina.
50. Nacionalni saveti **hrvatske i rumunske** nacionalne manjine odgovorili su da je od njih traženo da *predlože upravnom odboru radiodifuzne ustanove imenovanje odgovornog urednika programa na jeziku nacionalne manjine od kandidata koji su se prijavili i ispunjavaju uslove javnog konkursa*, ali je samo Nacionalni savet hrvatske nacionalne manjine predložio imenovanje urednika (član 20. stav 1. tačka 4. Zakona).
51. Od Nacionalnog saveta **hrvatske i slovačke** nacionalne manjine traženo je *davanje mišljenja u postupku izbora o kandidatima za odgovornog urednika programa na jezicima nacionalnih manjina u radiodifuznoj ustanovi u kojoj se imenuje odgovorni urednik više programa na jezicima nacionalnih manjina*, s tim da hrvatski nacionalni savet nije predložio imenovanje, a slovački je dao negativno mišljenje (član 20. stav 1. tačka 5. Zakona).
52. Nacionalni saveti **mađarske, slovačke, rusinske i makedonske** nacionalne manjine usvojili su *strategiju razvoja informisanja na jeziku nacionalne manjine*, dok je kod nacionalnih saveta **egipatske, hrvatske i češke** nacionalne manjine izrada strategije u toku (član 21. stav 1 tačka 1. Zakona).
53. Prilikom izrade Strategije razvoja radiodifuzije (član 21. stav 1. tačka 2. Zakona), prema navodima Nacionalnog saveta češke nacionalne manjine, predstavnici ovog saveta su na sednici neformalnog tela pod nazivom Koordinacija nacionalnih saveta dali predlog za omogućavanje emitovanja sistemom *time-sharing* za manje nacionalne zajednice na lokalnim radio i TV stanicama koji su u vlasništvu lokalnih samouprava, a gde trenutno ne postoji mogućnost odobravanja samostalne frekvencije, kakav slučaj je u Beloj Crkvi. Koordinacija je taj predlog usvojila kao dodatak mišljenju u vezi sa izradom Strategije. Na sastanku u RRA zakazanom na zahtev Nacionalnog saveta češke nacionalne manjine, pojašnjene su potrebe ovog saveta i zatražena pomoć u osnivanju medija. Predlog ovog saveta odnosio se na implementiranje njihovog zahteva za omogućavanje

emitovanja manjim nacionalnim zajednicama na lokalnom nivou u buduću strategiju. Predlog nije naišao na odobravanje u lokalnoj samoupravi.

54. Deset nacionalnih saveta nacionalnih manjina davalo je *predloge za raspodelu sredstava iz budžeta Republike/ autonomne pokrajine/ jedinice lokalne samouprave, a koja se dodeljuju putem javnog konkursa pravnim i fizičkim licima koja obavljaju informisanje na jeziku nacionalne manjine* (član 21. stav 1. tačka 3. Zakona). Predloge za raspodelu sredstava iz budžeta Republike dali su: nacionalni saveti **slovačke, bugarske, hrvatske, mađarske, makedonske, češke, rumunske, vlaške i rusinske** nacionalne manjine. Predloge za raspodelu sredstava iz budžeta AP Vojvodine dali su nacionalni saveti **slovačke, ukrajinske i češke** nacionalne manjine, a predloge za raspodelu sredstava iz budžeta jedinice lokalne samouprave dali su nacionalni saveti **mađarske, rusinske, hrvatske i slovačke** nacionalne manjine.
55. **Nijedan** nacionalni savet nacionalne manjine nije odgovorio na pitanje da li je *razmatrao izveštaje upravnog i programskog odbora Radiodifuzne ustanove Srbije i Radiodifuzne ustanove Vojvodine* i da li je davao predloge i preporuke o programima na jeziku nacionalne manjine (član 21. stav 1. tačka 4. Zakona).
56. Nacionalni saveti **nisu koristili** zakonsko ovlašćenje da daju *mišljenje i predloge Savetu Republičke radiodifuzne agencije¹⁴ u vezi sa informisanjem na jeziku nacionalne manjine* (član 21. stav 1. tačka 5. Zakona) niti su odredili predstavnika u Savetu Republičke radiodifuzne agencije koji učestvuje u njegovom radu bez prava odlučivanja kada se razmatraju pitanja u vezi sa informisanjem na jeziku nacionalne manjine (član 21. stav 1. tačka 6. Zakona).

¹⁴ Stupanjem na snagu Zakona o elektronskim medijima (Sl. glasnik RS, br. 83/2014) Republička radiodifuzna agencija je promenila naziv u Regulatorno telo za elektronske medije. Ipak za potrebe ovog izveštaja koristiće se i dalje naziv RRA iz razloga što se u tekstu Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina i dalje koristi taj naziv.

ČETIRI GODINE NACIONALNIH SAVETA NACIONALNIH MANJINA

Grafikon 11

Na osnovu dobijenih odgovora može se zaključiti da nacionalni saveti nisu u punoj meri koristili zakonska ovlašćenja u ovoj oblasti. Mogućnost korišćenja ovlašćenja nacionalnih saveta u ovoj oblasti, pre svega onih koja su se odnosila na mogućnost učešća u upravljanju nad Radiodifuznim ustanovama Srbije i Vojvodine mogla se iskoristiti pod preduslovom - da pomenute ustanove emituju program na jeziku nacionalne manjine čiji savet želi da koristi ta ovlašćenja. Dok Radio-televizija Vojvodine emituje program na

nekoliko jezika nacionalnih manjina¹⁵, Radio-televizija Srbije, koliko je poznato ovom organu, emituje na televiziji samo jednom nedeljno jednu polučasovnu emisiju na romskom jeziku, a Radio Beograd 1 emituje više puta nedeljno radijsku emisiju na romskom jeziku u trajanju od 40 minuta. Iz odgovora nacionalnih saveta može se zaključiti i da oni ne poznaju značenje pojedinih (zakonskih) pojmova, odnosno ne prepoznaju koje su to ustanove Radiodifuzne ustanove Srbije i Vojvodine pa su tako ovlašćenja iz ove oblasti vezana za Radiodifuzne ustanove Srbije i Vojvodine pokušavali ostvariti na lokalnim radio stanicama i sl.

USS je proglasio neustavnom odredbu Zakona kojom je propisana mogućnost da Republika, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave kao osnivač javnih preduzeća i ustanova u oblasti javnog informisanja koji u celini ili pretežno vrše informisanje na jeziku nacionalne manjine mogu, u celini ili delimično, preneti osnivačka prava na nacionalni savet. Nacionalni saveti mogu sami ili sa drugim pravnim licima osnivati preduzeća i ustanove koje bi vršili delatnost javnog informisanja na jeziku nacionalne manjine. Odlukom USS za neustavne su utvrđene i odredbe Zakona koje su se odnosile na učešće saveta u upravljanju radiodifuznim ustanovama javnog servisa, RTS-u i RTV-u, a koje vrše informisanje i na jeziku nacionalne manjine. Nacionalni saveti, nakon odluke USS, u pogledu učestvovanja u upravljanju pomenutim ustanovama, sada jedino imaju ovlašćenje da daju mišljenje o kandidatima za odgovornog urednika programa na jezicima nacionalnih manjina u radiodifuznoj ustanovi u kojoj se imenuje odgovorni urednik za više programa na jezicima nacionalnih manjina.

¹⁵ RTV emituje program na mađarskom, slovačkom, hrvatskom, romskom, rusinskom, rumunskom, bunjevačkom, ukrajinskom i makedonskom jeziku.

Službena upotreba jezika i pisma

Službena upotreba jezika obuhvata korišćenje jezika nacionalnih manjina u upravnom i sudskom postupku i vođenje upravnog i sudskog postupka na jeziku nacionalne manjine, upotrebu jezika nacionalne manjine u komunikaciji organa sa javnim ovlašćenjima sa građanima; izdavanje javnih isprava i vođenje službenih evidencija i zbirki ličnih i podataka na jezicima nacionalnih manjina i prihvatanje tih isprava na tim jezicima kao punovažnih, upotreba jezika na glasačkim listićima i biračkom materijalu, upotreba jezika u radu predstavničkih tela. Na teritorijama gde je jezik i pismo nacionalne manjine u službenoj upotrebi, imena organa koji vrše javna ovlašćenja, nazivi jedinica lokalne samouprave, naseljenih mesta, trgova i ulica i drugi toponimi ispisuju se i na jeziku nacionalne manjine, prema njenoj tradiciji i pravopisu.

U Republici Srbiji *pravo na službenu upotrebu jezika i pisma* u različitim oblicima i sa različitim stepenom primene ostvaruju pripadnici **mađarske, albanske, rumunske, rusinske, slovačke, bugarske, češke, hrvatske, makedonske, bošnjačke i crnogorske**¹⁶ nacionalne manjine. Pripadnici ostalih nacionalnih manjina koje imaju formirano telo manjinske samouprave nemaju svoj jezik i pismo u službenoj upotrebi u nekoj od jedinica lokalne samouprave. Navedeno je od značaja pri analizi odgovora nacionalnih saveta u ovoj oblasti, zbog toga što nacionalne manjine čiji jezik i pismo nije u službenoj upotrebi, odnosno tela manjinske samouprave tih manjina nisu u mogućnosti da koriste većinu nadležnosti iz ove oblasti.

57. Šest nacionalnih saveta nacionalne manjine je iskoristilo zakonsko ovlašćenje i donelo *odluku o utvrđivanju tradicionalnih naziva jedinica lokalne samouprave* i to: nacionalni saveti **mađarske, albanske, makedonske, hrvatske, slovačke i bugarske** nacionalne manjine; odluku o utvrđivanju tradicionalnih naziva naseljenih mesta doneli su: nacionalni saveti **mađarske, albanske, rumunske, hrvatske, slovačke i bugarske** nacionalne manjine; odluku o utvrđivanju tradicionalnih naziva ustanova doneo je samo Nacionalni savet hrvatske nacionalne manjine (član 22. stav 1. tačka 1. i 4. Zakona).

¹⁶ U opštini Mali Idoš je u službenoj upotrebi je, pored srpskog i mađarskog, i crnogorski jezik i pismo. Crnogorci nemaju formiran nacionalni savet, ali ove godine održaće se po prvi put i izbori za Nacionalni savet crnogorske nacionalne manjine.

58. Nacionalni saveti **makedonske, hrvatske, albanske, bugarske i rumunske** nacionalne manjine *predlagali su nadležnom organu isticanje naziva jedinice lokalne samouprave, naseljenih mesta i drugih geografskih naziva na jeziku nacionalne manjine* (član 22. stav 1. tačka 2. Zakona). Pet predloga hrvatskog i jedan predlog makedonskog saveta su prihvaćeni; od predloga Nacionalnog saveta rumunske nacionalne manjine jedan je prihvaćen, jedan odbijen i po dva predloga postupak je još uvek u toku. U toku su i postupci po tri predloga Nacionalnog saveta albanske nacionalne manjine i po jednom predlogu nacionalnih saveta bugarske i hrvatske nacionalne manjine. U odnosu na prethodno sprovedeno istraživanje ovim ovlašćenjem sad se koristi i Nacionalni savet hrvatske nacionalne manjine
59. Zahtevom za *uvođenje jezika i pisma nacionalne manjine u službenu upotrebu u jedinici lokalne samouprave ili u naseljenom mestu na njenoj teritoriji*¹⁷, nadležnom organu jedinice lokalne samouprave obratila su se tri nacionalna saveta nacionalnih manjina (član 22. stav 1. tačka 3. Zakona): Nacionalni savet **makedonske** nacionalne manjine sa dva predloga i oba su prihvaćena; Nacionalni savet **hrvatske** nacionalne manjine sa tri predloga koja su u sva tri slučaja prihvaćena i Nacionalni savet **slovačke** nacionalne manjine sa jednim predlogom po kome je postupak u toku.
60. Od nacionalnih saveta **makedonske, albanske, egipatske, slovačke, bugarske, rumunske, rusinske i mađarske** nacionalne manjine traženo je *mišljenje prilikom utvrđivanja naziva ulica, trgova, gradskih četvrti, zaselaka i drugih delova naseljenih mesta* (član 22. stav 1. tačka 5. Zakona). Od ukupno 124 data mišljenja, 114 je prihvaćeno (od tog broja 97 su predlozi Nacionalnog saveta mađarske nacionalne manjine), a 10 odbijeno (9 predloga Nacionalnog saveta mađarske nacionalne manjine i jedan predlog Nacionalnog saveta makedonske nacionalne manjine).
61. Nacionalni saveti **mađarske, albanske i makedonske** nacionalne manjine obraćali su se nadležnim organima *zahtevom za vršenje nadzora nad službenom upotrebom jezika i pisma nacionalne manjine* (član 22. stav 1. tačka 6. Zakona). Nacionalni savet makedonske nacionalne manjine u periodu koji je bio obuhvaćen prethodnim ciklusom istraživanja nije se koristio ovim ovlašćenjem.

¹⁷ Mogućnost uvođenja jezika i pisma nacionalne manjine u službenu upotrebu na teritoriji naseljenog mesta predviđena je aktom Skupštine AP Vojvodine. Odlukom Ustavnog suda Srbije u postupku za ocenu ustavnosti i zakonitosti Statuta AP Vojvodine utvrđeno da AP Vojvodina nema nadležnosti da uređuje oblast službene upotrebe jezika i pisma. Pokrajinska skupštinska odluka o bližem uređivanju pojedinih pitanja službene upotrebe jezika i pisma nacionalnih manjina na teritoriji APV („Sl. list APV“, br. 8/2003, 9/2003 - ispr. i 18/2009 - promena naziva akta i "Sl. glasnik RS", br. 69/2010 - odluka US) formalno je još uvek na snazi što dovodi do stanja pravne nesigurnosti.

62. Nacionalni saveti **mađarske, grčke i makedonske** nacionalne manjine *predlagali su nadležnim organima mere i aktivnosti za unapređenje prevođenja propisa na jezike nacionalnih manjina koji su u službenoj upotrebi* (član 22. stav 1. tačka 7. Zakona).
63. Šest nacionalnih saveta je preduzimalo *raznovrsne mere i aktivnosti za unapređenje službene upotrebe jezika i pisma nacionalne manjine* (član 22. stav 1. tačka 8. Zakona), i to: nacionalni saveti **makedonske, slovačke, grčke, albanske, rusinske, rumunske i mađarske** nacionalne manjine. I na ovom polju primetan je pomak u odnosu na 2011. godinu kada su samo nacionalni saveti makedonske, slovačke, grčke i mađarske nacionalne manjine pozitivno odgovorili na ovo pitanje.

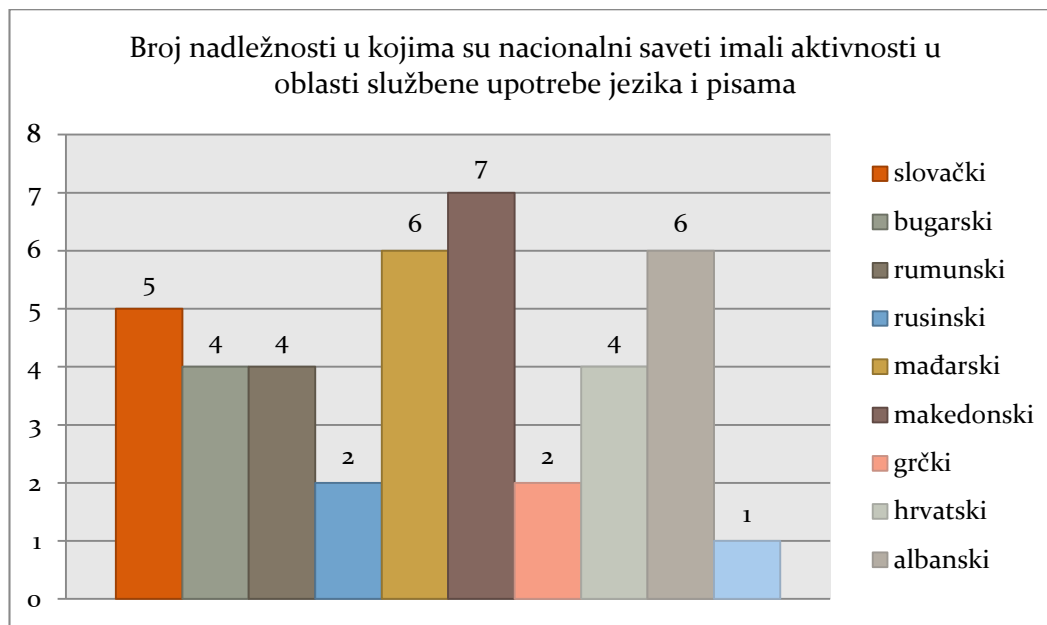
	Prihvaćeno	Odbijeno	U toku	Ukupno
Predlozi nadležnom organu za isticanje naziva jedinice lokalne samouprave, naseljenih mesta i drugih geografskih naziva na jeziku nacionalne manjine	7	1	7	15
Zahtevi za uvođenje jezika i pisma nacionalne manjine u službenu upotrebu u jedinici lokalne samouprave ili u naseljenom mestu na njenoj teritoriji	5	0	1	6
Traženo mišljenje prilikom utvrđivanja naziva ulica, trgova, gradskih četvrti, zaselaka i drugih delova naseljenih mesta	114	11	0	125
UKUPNO:	126	12	8	146

Tabela 7

Svaki nacionalni savet nacionalne manjine čiji jezik je u službenoj upotrebi u nekoj ili u više jedinica lokalne samouprave koristio je više ovlašćenja u ovoj oblasti. Pohvalno je da su ovlašćenja iz ove oblasti koristili i neki nacionalni saveti čiji jezik i pismo nisu u službenoj upotrebi u jednoj jedinici lokalne samouprave u Republici Srbiji (npr. Nacionalni savet grčke nacionalne manjine).

Pokrajinski zaštitnik građana- ombudsman svake godine najveći broj predstavlja prima upravo iz oblasti službene upotrebe jezika i pisma nacionalnih manjina, pri čemu se preporuke ili mišljenja koje ovaj organ upućuje nadležnim organima u tim postupcima izvršavaju u skoro 90% slučajeva.

Ustavni sud u svojoj odluci nije utvrdio da je bilo koja odredba Zakona kojom se uređuju ovlaštenja nacionalnih saveta u ovoj oblasti u nesaglasnosti sa Ustavom.

Grafikon 12

Prenos osnivačkih prava

Do odluke USS, odredbama Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina bilo je propisano da su nacionalni saveti ovlašćeni da iniciraju prenos osnivačkih prava sa Republike Srbije, autonomne pokrajine ili jedinica lokalne samouprave nad obrazovno-vaspitnim ustanovama u kojima se nastava izvodi isključivo na jeziku nacionalne manjine; ustanovama koje obavljaju javno informisanje isključivo na jeziku nacionalne manjine; ustanovama kulture čija je osnovna delatnost očuvanje i razvijanje kulture nacionalne manjine; drugim ustanovama od posebnog značaja za nacionalnu manjinu (član 24. stav 1. i 2. Zakona). Republika, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave bi trebalo sa nacionalnim savetom da zaključi ugovor o prenosu osnivačkih prava (u potpunosti ili delimično) kojim bi bila uređena međusobna prava i obaveze ugovarača.

Za vreme važenja ove odredbe Zakona ovo pravo iskoristili su nacionalni saveti **mađarske i slovačke** nacionalne manjine¹⁸.

Na pojedine nacionalne savete AP Vojvodina je još 2004. godine prenela osnivačka prava nad nekoliko novinsko-izdavačkih ustanova koje su svoju delatnost obavljale na jeziku nacionalne manjine.

USS je svojom odlukom utvrdio da član 24. Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina u celosti nije u saglasnosti sa Ustavom, te je ta odredba Zakona prestala da važi. Nacionalni saveti više nemaju pomenuto ovlašćenje/a.

Uprkos tome što je član 24. Zakona prestao da važi mogućnost prenošenja, delimično ili u celosti, osnivačkih prava sa Republike, autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave nad ustanovama kulture i obrazovno-vaspitnim ustanovama i dalje postoji, uz izvesna ograničenja, na osnovu člana 11. stav 3, i člana 16. stav 3. Zakona¹⁹.

¹⁸ Postavlja se pitanje da li su nacionalni saveti koji nisu iskoristili ovo ovlašćenje do prestanka njegovog važenja u nepovoljnijem položaju u odnosu na nacionalne savete koji su koristili ovo ovlašćenje i na osnovu kojeg su im delimično preneti osnivačka prava nad pojedinim ustanovama.

Odnos sa republičkim organima

Član 25. stav 1. Zakona predviđao je mogućnost da nacionalni savet Narodnoj skupštini, Vladi i drugim državnim organima i posebnim organizacijama podnosi predloge, inicijative i mišljenja o pitanjima iz svoje nadležnosti. Članom 25. stav 2. Zakona propisana je obaveza tih organa da pre razmatranja i odlučivanja u oblastima u kojima nacionalne manjine uživaju pravo na manjinsku samoupravu zatraže mišljenje nacionalnih saveta. Ta odredba daje nacionalnim savetima i ovlašćenje da mogu podneti inicijativu Vladi za ukidanje, odnosno poništenje propisa državnih organa i posebnih organizacija, koji nisu u skladu sa odredbama Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina i drugih zakona i propisa koji se odnose na nacionalne manjine.

Prema dobijenim podacima nacionalni saveti **albanske, ukrajinske, hrvatske i makedonske** nacionalne manjine *podnosili su predloge, inicijative i mišljenja o pitanjima iz svoje nadležnosti* u skladu sa članom 25. stav 1. i 2. Zakona.

Mišljenje je ovog organa da su nacionalni saveti ovlašćenja koja se odnose na saradnju sa republičkim organima koristili u veoma maloj meri. Mogućnost da nacionalni savet može Narodnoj skupštini i Vladi podneti predloge iz svoje nadležnosti pružala je nacionalnim savetima priliku da nadležne organe direktno upoznaju sa problemima sa kojima se susreću, učine ih vidljivim i daju svoje predloge za rešenje problema. Stiče se utisak da domet ovih ovlašćenja nije prepoznat od nacionalnih saveta na pravi način.

Po donošenju odluke USS nacionalni saveti u pogledu podnošenja predloga, inicijativa i mišljenja o pitanjima iz svoje nadležnosti više nemaju mogućnost da se obrate Vladi, Narodnoj skupštini i drugim državnim organima i posebnim organizacijama, nego samo državnim organima i posebnim organizacijama.

¹⁹ Iz jezičke formulacije člana 24. proizlazila je obaveza za Republiku, autonomnu pokrajinu ili jedinicu lokalne samouprave da na inicijativu za prenos osnivačkih prava na istu pozitivno odgovore. Nakon prestanka važenja te odredbe, član 11. stav 3. i član 16. stav 3. umesto obaveze propisuju samo mogućnost.

Odnos sa organima autonomne pokrajine i organima jedinice lokalne samouprave

Ovlašćenje nacionalnih saveta *da podnesu Skupštini AP Vojvodine, Vladi AP, skupštini jedinice lokalne samouprave i drugim organima autonomne pokrajine, odnosno lokalne samouprave inicijative i mišljenja o pitanjima iz njihove nadležnosti* (član 26. stav 1. Zakona) koristili su nacionalni saveti **bugarske, rusinske, hrvatske, slovačke i rumunske** nacionalne manjine.

Ni ovlašćenja koja se odnose na saradnju sa organima autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave nacionalni saveti, prema mišljenju ovog organa, nisu koristili u punoj meri.

Odredbe ovog člana koje su propisivale da su organi autonomne pokrajine, odnosno jedinice lokalne samouprave obavezni da razmotre predloge, inicijative i mišljenja nacionalnih saveta, da preduzmu odgovarajuće mere kao i da u postupku donošenja opštih akata iz oblasti u kojima manjine uživaju pravo na samoupravu zatraže mišljenje nacionalnih saveta proglašene su neustavnim.

Međunarodna i regionalna saradnja

U vremenskom periodu obuhvaćenim istraživanjem većina nacionalnih saveta nacionalnih manjina ostvarila je neki vid *saradnje sa međunarodnim i regionalnim organizacijama, državnim organima, organizacijama i ustanovama u matičnim državama kao i sa nacionalnim savetima ili sličnim telima nacionalnih manjina u drugim državama*. U većini slučajeva reč je o saradnji u oblasti kulture, međusobnoj razmeni iskustva sa telima manjinske uprave u drugim zemljama ili o primanju donacija.

Odlukom USS odredba kojom je propisano ovlašćenje nacionalnih saveta da saraduju i sa državnim organima u matičnim državama utvrđena je neustavnom.

Mišljenje nacionalnih saveta o primeni Zakona o nacionalnim savetima i njihove sugestije za poboljšanje postojećeg stanja

Većina nacionalnih saveta Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina ocenjuje kao dobar, ali ukazuju na to da je njegova primena u praksi u jedinicama lokalne samouprave otežana. Primedbe idu u smeru da organi javne vlasti na svim nivoima ne prepoznaju nacionalne savete kao partnere u primeni propisa, a posebno u ostvarivanju prava nacionalnih manjina i na taj način u poboljšanju uslova svakodnevnog života svih građana. Kao elemenat koji koči punu primenu Zakona viđena je i okolnost da su pojedine odredbe Zakona neusklađene sa odredbama zakona kojima su regulisane oblasti obrazovanja, kulture i sl. Nacionalni saveti smatraju da pitanje finansiranja rada nacionalnih saveta treba rešiti na drugačiji način, imaju zamerke na sistem finansiranja predviđen Zakonom i smatraju da država ne odvaja dovoljno novca za njihov rad i funkcionisanje. Nacionalni saveti priznaju da veliki deo problema u implementaciji Zakona predstavlja i nedovoljan kapacitet nacionalnih saveta da vrše svoja ovlašćenja.

Iznete sugestije²⁰ nacionalnih saveta o tome kako poboljšati postojeće stanje svode se na zahtev nacionalnih saveta da se izmenama i dopunama Zakona precizno navedu ovlašćenja saveta, da se preciziraju koja ovlašćenja u kojim situacijama i pod kojim uslovima saveti mogu da koriste, a posebno da se preciziraju ovlašćenja saveta u rukovođenju ustanovama od posebnog značaja za nacionalnu manjinu. Nacionalni saveti traže i osmišljavanje efikasnijeg sistema za finansiranje njihovog rada, odnosno izmenu postojećeg.

²⁰ Većina nacionalnih saveta koji su uzeli učešće u ovom istraživanju nije navelo svoje sugestije o tome kako poboljšati postojeće stanje, odnosno u kom pravcu bi trebalo da izmeniti i dopuniti Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina.

Zaključci

Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina primenjuje se od 11. septembra 2009. godine. Zakonom je pre donošenja odluke USS od 16. januara 2014. godine i njenog stupanja na snagu 21. februara 2014. godine bilo propisano više od 80 različitih ovlašćenja nacionalnih saveta nacionalnih manjina u oblasti kulture, obrazovanja, obaveštavanja i službene upotrebe jezika i pisma.

Razlike u dostavljenim podacima nacionalnih saveta iz 2014. godine u odnosu na prethodni ciklus istraživanja koji je sproveden krajem 2011. godine su veoma male. Može se zaključiti da su nacionalni saveti u korišćenju svojih ovlašćenja iz Zakona bili najaktivniju odmah po donošenju Zakona, odnosno u prve dve godine od njegovog stupanja na snagu.

Nameće se zaključak da pojedini nacionalni saveti nisu u mogućnosti da vrše značajan broj ovlašćenja iz Zakona npr. zbog toga što obrazovanje nije organizovano na jeziku nacionalne manjine, ili jezik te nacionalne manjine nije u službenoj upotrebi ili ne postoje mediji koji informišu na jeziku te nacionalne manjine, pri čemu su ti nacionalni saveti i dodatno oslabljeni nedostatkom kadra i kapaciteta koji bi im omogućio da unaprede pojedine aspekte ostvarivanja prava nacionalne manjine. Imajući u vidu da nacionalni saveti koji se nalaze u ovakvoj situaciji zbog objektivnih okolnosti ne mogu da vrše ovlašćenja propisana Zakonom jasno je da koncept rada i ovlašćenja nacionalnih saveta nije odgovarajući i u punoj meri primenjiv za sve nacionalne savete nacionalnih manjina u Republici Srbiji.

Na osnovu analize podataka dobijenih u okviru sprovedenog istraživanja Pokrajinski zaštitnik građana-ombudsman zaključuje:

- Nacionalni saveti nacionalnih manjina nisu u potpunosti i u punoj meri vršili ovlašćenja propisana Zakonom;
- Neki od nacionalnih saveta, iako su predstavničko telo brojnije nacionalne manjine i poseduju odgovarajuće stručne kapacitete, Zakonom propisana ovlašćenja vršili su u meri manjoj od očekivane, nasuprot drugim nacionalnim savetima koji su bili vrlo aktivni, a predstavnici su manjina sa manjim brojem pripadnika;

- Nadležni organi jednog broja jedinica lokalnih samouprava na različite načine sprečavaju nacionalne savete nacionalnih manjina da vrše svoje nadležnosti pravdajući takav stav neusaglašenošću Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina sa drugim zakonima u oblasti kulture, javnog informisanja i obrazovanja²¹;
- Određeni nacionalni saveti nisu dovoljno upoznati sa svojim ovlašćenjima što utiče na kvalitet njihovog rada, a tako i na ostvarivanje prava pripadnika nacionalnih manjina koje predstavljaju;
- Iz odgovora nacionalnih saveta se može zaključiti da isti ne poznaju značenje pojedinih (zakonskih) pojmova što im otežava vršenje propisanih ovlašćenja u punoj meri;
- Ima nacionalnih saveta koji nisu spremni da preduzimaju inicijative već očekuju poziv i uputstva nadležnih organa kako bi vršili ovlašćenja čak i u slučajevima kada je propisano da inicijativa potekne od nacionalnog saveta;
- Izmenama i dopunama Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina potrebno je precizirati način vršenja određenih ovlašćenja nacionalnih saveta.

²¹ Pokrajinski zaštitnik građana-ombudsman podseća da je članom 16. stav 3 Ustava Republike Srbije („Sl. glasnik RS“, br. 98/2006) propisano da se odredbe o ljudskim i manjinskim pravima tumače **u korist unapređenja vrednosti demokratskog društva**, saglasno važećim međunarodnim standardima ljudskih i manjinskih prava, kao i praksi međunarodnih institucija koje nadziru njihovo sprovođenje.

Preporuke Pokrajinskog zaštitnika građana-ombudsmana za unapređenje postojećeg stanja u oblasti ostvarivanja i zaštite prava nacionalnih manjina, primene Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina i prevazilaženje uočenih problema u njegovoj primeni

Preporuke Pokrajinskog zaštitnika građana-ombudsmana koje se odnose na poboljšanje rada nacionalnih saveta suštinski se ne razlikuju od preporuka koje su date u izveštaju o primeni Zakona 2012. godine, budući da se odgovori nacionalnih saveta dati 2014. godine poklapaju sa odgovorima datim 2011. godine. Preporuke koje su se odnosile na poboljšanje zakonskog okvira su takođe iste jer Zakon o nacionalnim savetima u delu koji se odnosi na ovlašćenja nacionalnih saveta nije izmenjen u izveštajnom periodu.

Načelne

1. Preduzimanje mera i aktivnosti koji će sprečiti ili ublažiti proces "zatvaranja" manjinskih nacionalnih zajednica prema većinskoj zajednici i prema drugim nacionalnim zajednicama u cilju integracije nacionalnih manjina u sve sfere društvenog života.
2. Preduzimanje mera i aktivnosti koje će pripadnicima većinskog naroda omogućiti upoznavanje sa kulturom i tradicijom nacionalnih manjina, kao i pravima koja su garantovana pozitivno-pravnim propisima.
3. Preduzimanje edukativnih aktivnosti koje su usmerene na pripadnike većinskog naroda u cilju upoznavanja sa potrebom uvođenja posebnih mera radi postizanja pune ravnopravnosti lica ili grupe lica koja su suštinski u nejednakom položaju sa ostalim građanima.
4. Potrebno je urediti način čuvanja i mere zaštite naročito osetljivih podataka o ličnosti (u koje spadaju i podaci o nacionalnoj pripadnosti), imajući u vidu da po stavu Poverenika za informacije i zaštitu podataka o ličnosti bez uređenja tih mera nema osnova za prikupljanje tih podataka, što dovodi do nemogućnosti ostvarivanja onih prava pripadnika nacionalnih manjina koji se ostvaruju na osnovu izjave o nacionalnoj pripadnosti.

Konkretne preporuke u vezi sa rezultatima istraživanja

1. Potrebno je da ministarstvo nadležno za zaštitu i unapređenje ljudskih i manjinskih prava preduzme mere i aktivnosti prema organima jedinica lokalne samouprave koje su usmerene na prepoznavanje obaveza jedinice lokalne samouprave iz Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina.
2. Potrebno je stalno podsticati međusobnu saradnju između nacionalnih saveta nacionalnih manjina u cilju razmene iskustava i zajedničkog nastupa pred nadležnim državnim organima. Jedan vid takve saradnje koju su već uspostavili nacionalni saveti jeste preko neformalnog tela pod nazivom *Koordinacija nacionalnih saveta nacionalnih manjina*. Pokrajinski zaštitnik građana-ombudsman smatra da bi bilo uputno da se pravni status, uloga i nadležnosti ovog neformalnog tela urede zakonom.
3. Nacionalni saveti nacionalnih manjina treba da obezbede kontinuirano obučavanje pripadnika nacionalnih manjina o njihovim pravima posebno u oblastima obrazovanja i službene upotrebe jezika i pisma, kao oblastima najznačajnijim za očuvanje kulturnog i nacionalnog identiteta.
4. Potrebno je preduzeti mere i aktivnosti koje bi doprinele osnaživanju nacionalnih saveta nacionalnih manjina, njihovih kapaciteta, kako bi isti mogli sva ovlašćenja da vrše u punoj meri.
5. Neophodno je da država u predstojećem periodu preduzme mere kojima će se obezbediti smanjenje političkog uticaja na rad nacionalnih saveta nacionalnih manjina.
6. Potrebno je da nadležni državni organi obezbede da informisanje pripadnika nacionalnih manjina na njihovom jeziku bude nezavisno, objektivno i slobodno od svih uticaja na uređivačku politiku.

Preporuke pokrajinskog zaštitnika građana-ombudsmana za izmenu/dopunu propisa u oblasti ostvarivanja i zaštite prava i sloboda nacionalnih manjina

1. Neophodno je dopuniti Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina tako što će se propisati ovlašćenje nadležnog ministra da bliže uredi uslove i kriterijume za utvrđivanje obrazovno-vaspitnih ustanova i ustanova kulture za ustanove od posebnog značaja za obrazovanje, odnosno za očuvanje kulturnog identiteta nacionalnih manjina. Pokrajinski zaštitnik građana-ombudsman smatra da je ova dopuna Zakona potrebna da bi se aktivnosti nacionalnih saveta usmerile i koncentrisale na one obrazovno-vaspitne ustanove i ustanove kulture koje su od stvarnog značaja u ovim oblastima za nacionalnu manjinu.
2. Potrebno je da se izvrši dopuna Zakona o budžetskom sistemu na način da se nacionalni saveti uvrste u indirektnu budžetske korisnike, a sve u cilju transparentnog finansiranja i sprečavanja mogućnosti nenamenskog trošenja budžetskih sredstava.
3. Potrebno je urediti postupak u kome će se odluke o utvrđivanju obrazovno-vaspitnih ustanova za ustanove od posebnog značaja staviti van snage ukoliko je prekoračeno zakonsko ograničenje u pogledu mogućeg broja ovih ustanova.
4. Da bi se otklonili pojedini problemi uočeni u praksi kao i problemi čije se nastajanje može tek očekivati potrebno je usaglasiti zakone u oblasti kulture i obrazovanja sa Zakonom o nacionalnim savetima nacionalnih manjina.²²
5. Potrebno je da se i drugi zakoni izmene i dopune tako da nacionalni saveti budu u mogućnosti da u potpunosti prepoznaju ovlašćenja propisana Zakonom.²³

²² Primer - imenovanje predstavnika nacionalnih saveta u upravni odbor ustanove kulture za koju je više nacionalnih saveta utvrdilo da je ustanova od posebnog značaja - da li ti saveti imenuju zajedničkog predstavnika shodno odredbama Zakona o kulturi, ili svaki nacionalni savet daje svog člana u upravni odbor kako je to propisivao Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina. Za pojedine odredbe kojima su uređena ovlašćenja nacionalnih saveta u oblasti obrazovanja iz Zakona utvrđeno je da nisu saglasne sa Ustavom, pri čemu ta ista ovlašćenja i dalje egzistiraju u zakonu kojim se uređuju osnove sistema obrazovanja i vaspitanja.

²³ Videti razmatranje odluke USS br. IUz broj 882/2010 od 16. januara 2014. godine u okviru poglavlja „Pravni okvir na str. 8. Izveštaja.

6. Neophodno je preispitati potrebu za ovako široko postavljenim nadležnostima u oblastima obrazovanja, obaveštavanja i službene upotrebe jezika i pisama za one nacionalne manjine koje zbog svoje male brojnosti i faktičke nemogućnosti svoja prava i ovlašćenja koriste isključivo u oblasti kulture, odnosno prilagoditi ih tim nacionalnim manjinama, ne dovodeći time u pitanje dostignuti nivo manjinskih prava.

Pokrajinski zaštitnik građana-ombudsman smatra da je u cilju očuvanja obrazovanja na manjinskim jezicima, očuvanja i razvijanja višejezičnosti i kulturne baštine nacionalnih manjina i međusobnog uvažavanje i upoznavanje različitih jezika, kultura i veroispovesti građana koji žive na teritoriji AP Vojvodine potrebno razmotriti mogućnost uvođenja dvojezične nastave na srpskom i manjinskom jeziku u osnovne škole na teritoriji AP Vojvodine.

Dve godine primene Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina (Drugo istraživanje)

Koncept kulturne autonomije čiji su nosioci nacionalni saveti nacionalnih manjina prvi put je uveden u pravni poredak Republike Srbije Zakonom o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina („Sl. list SRJ“, br. 11/2002, "Sl. list SCG", br. 1/2003 - Ustavna povelja i "Sl. glasnik RS", br. 72/2009 - dr. zakon). Zakon je donet krajem februara 2002. godine.

Donošenjem Ustava 2006. godine, nacionalni saveti nacionalnih manjina, kao nosioci kulturne autonomije nacionalnih manjina, postali su i ustavna kategorija. Ustav Republike Srbije pripadnicima nacionalnih manjina garantuje individualna i kolektivna prava, s tim da kolektivna prava podrazumevaju da „pripadnici nacionalnih manjina, neposredno ili preko svojih izabranih predstavnika, učestvuju u procesu odlučivanja ili odlučuju o pojedinim pitanjima vezanim za svoju kulturu, obrazovanje, obaveštavanje i službenu upotrebu jezika i pisma, u skladu sa zakonom“.

Radi sveobuhvatnog definisanja statusa nacionalnih saveta u pravnom poretku Republike Srbije, 31. avgusta 2009. godine donet je Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina („Sl. glasnik RS“, br. 72/2009), čime je upotpunjen zakonodavni okvir za unapređenje i zaštitu prava nacionalnih manjina. Zakon je stupio na snagu 11. septembra 2009. godine i njime se uređuju: nadležnosti nacionalnih saveta u oblasti obrazovanja, kulture, javnog informisanja i službene upotrebe jezika i pisma, odnos sa državnim i organima autonomnih pokrajina, sa jedinicama lokalne samouprave, postupak izbora nacionalnih saveta, finansiranje delatnosti nacionalnih saveta i drugo.

Izborom 18 nacionalnih saveta, pripadnici nacionalnih manjina dobili su svoje reprezentere u zaštiti i unapređenju kolektivnih manjinskih prava, a država partnera u kreiranju i sprovođenju manjinske politike čiji je krajnji cilj – integracija nacionalnih manjina u sve sfere društvenog života. Pripadnici petnaest nacionalnih manjina po prvi put su birali svoje predstavnike putem neposrednih izbora, dok su nacionalni saveti hrvatske, makedonske i slovenačke nacionalne manjine izabrani putem elektorske skupštine. Nacionalni savet bošnjačke nacionalne manjine na održanim izborima nije izabrao svoj nacionalni savet.

U oblasti **obrazovanja**, kao jednoj od oblasti u kojima se ostvaruju kolektivna prava pripadnika manjina, pored navedenih propisa, prava pripadnika nacionalnih manjina regulisana su i Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Sl. glasnik RS“, br. 72/2009 i 52/2011), Zakonom o osnovnoj školi („Sl. Glasnik RS“, br. 50/92, 53/93, 67/93, 48/94, 66/94 - odluka USRS, 22/2002, 62/2003 - dr. zakon, 64/2003 - ispr. dr. zakona, 101/2005 - dr. zakon i 72/2009 - dr. Zakon), Zakonom o srednjoj školi („Sl. glasnik RS“, br. 50/92, 53/93, 67/93, 48/94, 24/96, 23/2002, 25/2002 - ispr. 62/2003 - dr. zakon, 64/2003 - ispr. dr. zakona, 101/2005 - dr. zakon i 72/2009 - dr. zakon) i Zakonom o visokom obrazovanju („Sl. glasnik RS“, br. 76/2005, 100/2007 - autentično tumačenje, 97/2008 i 44/2010). Ovim zakonima predviđeno je da će se celokupna nastava izvoditi na manjinskom jeziku ukoliko se prijavi najmanje 15 učenika u osnovnim i srednjim školama. Ukoliko škola pribavi saglasnost nadležnih organa, nastava na jeziku nacionalne manjine može da se izvodi i za manji broj učenika. Za učenike pripadnike nacionalnih manjina koji nastavu pohađaju na srpskom nastavnom jeziku, omogućeno je učenje maternjeg jezika sa elementima nacionalne kulture.

Obrazovanje kadra za rad na manjinskim jezicima u institucijama predškolskog obrazovanja i vaspitanja odvija se u posebnim pedagoškim školama koje nastavu izvode i na jezicima nacionalnih manjina. U sferi univerzitetskog obrazovanja najdelotvornije mere za negovanje jezika, kulture i istorije nacionalnih manjina koje su preduzete jesu otvaranje posebnih katedri na Filološkom fakultetu u Beogradu i na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu na kojima se izučavaju manjinski jezici i književnosti.

U oblasti **službene upotrebe jezika i pisama**, Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisama („Sl. glasnik RS“, br. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/2005 - dr. zakon i 30/2010) predviđa da službena upotreba jezika i pisma nacionalne manjine pored prava na ispisivanje naziva jedinica lokalne samouprave, naseljenih mesta i drugih toponima na jeziku nacionalnih manjina, podrazumeva i vođenje sudskih i upravnih postupaka na jezicima manjina. Zakonom o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina predviđeno je da će manjinski jezik biti uveden u službenu upotrebu u jedinici lokalne samouprave u kojoj pripadnici manjina čine više od 15% od ukupnog broja stanovnika. Pokrajinska skupštinska odluka o bližem uređivanju pojedinih pitanja službene upotrebe jezika i pisma nacionalnih manjina na teritoriji AP Vojvodine (Sl. list AP Vojvodine“, br. 8/2003, 9/2003 - ispr. i 18/2009 - promena naziva akta i "Sl. Glasnik RS", br. 69/2010 - odluka US) propisuje da će se jezik i pismo nacionalne manjine uvesti u službenu upotrebu u naselju ili mesnoj zajednici u jedinici lokalne samouprave, u kojoj taj jezik i pismo nije u službenoj upotrebi na celoj teritoriji, ukoliko procenat pripadnika određene nacionalne manjine, prema rezultatima poslednjeg popisa stanovništva, dostiže 25% od ukupnog broja stanovnika naselja ili mesne zajednice.

Uslovi koji su potrebni za održavanje i razvijanje **kulture** pripadnika nacionalnih manjina i očuvanje neophodnih elemenata njihovog identiteta bliže su uređeni nizom relevantnih propisa. Najveći značaj svakako ima Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina koji utvrđuje da je izražavanje, čuvanje, negovanje, razvijanje, prenošenje i javno ispoljavanje nacionalne i etničke, kulturne, verske i jezičke posebnosti pripadnika nacionalnih manjina neotuđivo individualno i kolektivno pravo. U cilju očuvanja i razvoja nacionalne i etničke posebnosti, pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo da osnivaju posebne ustanove u oblasti kulture, umetnosti i nauke, društva i udruženja u svim oblastima kulturnog i umetničkog života. Te ustanove, društva i udruženja samostalno su u radu, a država učestvuje u njihovom finansiranju u skladu sa svojim mogućnostima.

Donošenjem Zakona o utvrđivanju određenih nadležnosti Autonomne Pokrajine Vojvodine određeni deo nadležnosti iz oblasti kulture, u vezi sa programima nacionalnih manjina koje žive na toj teritoriji, prenesen je na pokrajinske strukture vlasti.

Što se tiče oblasti **informisanja**, Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina propisuje da pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo na potpuno i nepristrasno obaveštavanje na svom jeziku, uključujući pravo na izražavanje, primanje, slanje i razmenu informacija i ideja putem štampe i drugih sredstava javnog obaveštavanja, da će država u programima radija i televizije javnog servisa obezbediti informativne, kulturne i obrazovne sadržaje na jeziku nacionalne manjine, odnosno da može da osniva i posebne radio i televizijske stanice koje bi program emitovale na jezicima nacionalnih manjina.

Zakon o javnom informisanju („Sl. glasnik RS”, br. 43/2003, 61/2005, 71/2009, 89/2010 - odluka US i 41/2011 - odluka US) predviđa da radi ostvarivanja prava nacionalnih manjina i etničkih zajednica u informisanju na sopstvenom jeziku i negovanju sopstvene kulture i identiteta, Republika, autonomna pokrajina, odnosno jedinice lokalne samouprave, obezbeđuju deo sredstava ili drugih uslova za rad javnih glasila na jezicima nacionalnih manjina i etničkih zajednica.

Zakon o radiodifuziji („Sl. glasnik RS”, br. 42/2002, 97/2004, 76/2005, 79/2005 - dr. zakon, 62/2006, 85/2006, 86/2006 - ispr. i 41/2009) predviđa obavezu nosilaca javnog radiodifuznog servisa da u cilju ostvarivanja opšteg interesa, između ostalog, proizvode i emituju programe namenjene svim segmentima društva, bez diskriminacije, vodeći pri tom računa o specifičnim društvenim grupama kao što su, manjinske i etničke grupe, da uvažavaju jezičke i govorne standarde kako većinskog stanovništva, tako, u odgovarajućoj srazmeri, i

nacionalnih manjina, odnosno etničkih grupa na području na kome se program emituje, kako bi određene programe ili programske celine pratili i na svom maternjem jeziku i pismu.

Radiodifuzna ustanova Vojvodine – Radio-televizija Vojvodine emituje radio i TV programe na bunjevačkom, mađarskom, makedonskom, romskom, rumunskom, rusinskom, slovačkom, ukrajinskom i hrvatskom jeziku.

Nakon stupanja na snagu Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina ("Sl. glasnik RS", br. 72/2009) Pokrajinskom ombudsmanu su se u više navrata obraćali nacionalni saveti ukazujući na teškoće sa kojima se suočavaju u primeni Zakona. S druge strane, Pokrajinskom ombudsmanu obraćale su se i jedinice lokalne samouprave postavljajući pitanja u vezi sa primenom Zakona, tražeći pojašnjenja pojedinih odredbi, te ukazujući na neusklađenost propisa, što otežava punu primenu Zakona u praksi.

Budući da se Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina primenjuje blizu tri godine, Pokrajinski ombudsman je procenio da je potrebno izvršiti analizu problema u ostvarivanju manjinske samouprave. U prvoj fazi istraživanja, a ona je realizovana 2011. godine, Pokrajinski ombudsman se obratio svim jedinicama lokalne samouprave u AP Vojvodini (45) zahtevajući dostavljanje određenih informacija na osnovu kojih bi se mogao doneti relevantan zaključak o saradnji između jedinica lokalnih samouprava i nacionalnih saveta, odnosno o učešću nacionalnih saveta u odlučivanju.²⁴

Druga faza istraživanja realizovana je tokom ove (2012) godine, obraćanjem nacionalnim savetima, sa ciljem da se utvrdi da li je Zakon u dovoljnoj meri počeo da se primenjuje, da li su nacionalni saveti prepoznali svoje nadležnosti, da li su upoznati sa svojim zakonskim pravima i obavezama, u kojim oblastima su najaktivniji, sa kojim problemima se susreću pri vršenju nadležnosti, kao i da se identifikuju uzroci tih problema.

Za potrebe istraživanja konstruisan je, na osnovu Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina, upitnik od 68 pitanja zatvorenog tipa. Upitnik je, zatim, prosleđen na adrese 19 nacionalnih saveta koji su registrovani pri Ministarstvu za ljudska i

²⁴ Rezultati prve faze istraživanja su ranije objavljeni, pa neće biti predmet ovog izveštaja. Rezultati prve faze istraživanja dostupni su na sajtu Pokrajinskog zaštitnika građana - ombudsmana: www.ombudsmanapv.org.

ČETIRI GODINE NACIONALNIH SAVETA NACIONALNIH MANJINA

manjinska prava, državnu upravu i lokalnu samoupravu. Istraživački uzorak činili su samo oni nacionalni saveti koji su Pokrajinskom ombudsmanu dostavili tražene podatke, a to su nacionalni saveti **bugarske, bunjevačke, grčke, egipatske, mađarske, makedonske, nemačke, rumunske, rusinske, slovačke, ukrajinske, hrvatske i češke** nacionalne manjine. Nacionalni saveti **aškalijske, albanske, bošnjačke, vlaške, romske i slovenačke** nacionalne manjine nisu dostavili popunjen upitnik, pa iz tog razloga nisu obuhvaćeni ovim istraživanjem.

Podaci iz 2002. g.	Republika Srbija	AP Vojvodina
Bugari	20.497	1.658
Bunjevci	20.012	19.766
Grci	572	220
Egipćani	814	129
Mađari	293.299	290.207
Makedonci	25.847	11.785
Nemci	3.901	3.154
Rumuni	34.576	30.419
Rusini	15.905	15.626
Slovaci	59.021	56.367
Ukrajinci	5.354	4.635
Hrvati	70.602	56.546
Česi	2.211	1.648

Tabela 8 Pregled broj stanovnika strukturisan prema nacionalnoj pripadnosti

U Republici Srbiji živi 20.497 Bugara, od toga na teritoriji Autonomne pokrajine Vojvodine njih 1.658. Bugari imaju relativno visok stepen alterofonije (nepodudarnost etničke pripadnosti i maternjeg jezika), jer svega 74,4% Bugara kao maternji jezik navodi bugarski. Skoro svaki četvrti Bugarin (23,4%) srpski jezik smatra maternjim.

Bunjevaca u Republici Srbiji živi 20.012, od čega njih 19.766 na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine (čak 99%). Većina Bunjevaca je deklarirala srpski jezik kao maternji (59,1%). Međutim, jedna trećina pripadnika ove nacionalne manjine je kao maternji jezik navela bunjevački, ali zbog nepostojanja odgovarajuće šifarske oznake u popisnoj klasifikaciji maternjih jezika i nemogućnosti da se posebno iskaže, bunjevački jezik je uvršten u modalitet "ostali jezici". Pored pomenutih jezika, 3,56% Bunjevaca se opredelilo za hrvatski, a 2,31% za mađarski, kao maternji jezik.

Prema rezultatima popisa iz 2002. godine u Srbiji živi 572 Grka, a od tog broja 220 živi na teritoriji AP Vojvodine. Maternji jezik najvećeg broja Grka je grčki jezik (58,39%).

Pretposlednjim popisom stanovništva je utvrđeno da u Srbiji živi 814 Egipćana, od tog broja 129 njih živi na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine. Više od 56% Egipćana je navelo da im je albanski jezik maternji, a 36,9% se opredelilo za srpski jezik. Učešće ostalih jezika je zanemarljivo.

Mađari su, posle Srba, najbrojnija etnička zajednica u Srbiji i prema rezultatima pretposlednjeg popisa stanovništva u Srbiji ih je 293.299. Na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine živi 290.207 pripadnika ove nacionalne manjine. Najveći broj Mađara - 93,5% se izjasnio da im je mađarski maternji jezik, a 6% pripadnika ove zajednice se opredelilo za srpski jezik kao maternji.

Po popisu iz 2002. godine u Republici Srbiji živi 25.847 Makedonaca, a od tog broja na teritoriji AP Vojvodine živi njih 11.785. Makedonci kojima je maternji jezik makedonski predstavljaju manjinu u odnosu na Makedonce koji su, kao maternji, naveli srpski jezik - 48.5% : 50.8%. Učešće ostalih jezika je marginalnog karaktera. Izneseni podaci rečito govore o tome da je fenomen alterofonije široko rasprostranjen među Makedoncima u Srbiji.

U Republici Srbiji živi 3.901 pripadnik nemačke nacionalne manjine. U najvećem broju pripadnici ove manjine žive u Vojvodini, njih 3.154. Kao i u slučaju makedonske zajednice, veći procenat Nemaca je srpski, a ne nemački jezik, naveo kao maternji jezik 47,6% : 43,3%.

Od 34.576 pripadnika rumunske nacionalne manjine, njih 30.419, živi na teritoriji AP Vojvodine. Među **Rumunima**, 92% lica se izjasnilo da im je maternji jezik rumunski, a 7,3% da im je maternji jezik srpski.

U Republici Srbiji živi 15.905 **Rusina**. Od ukupnog broja pripadnika ove nacionalne manjine, njih 15.626 živi na teritoriji AP Vojvodine. Kod pripadnika rusinske nacionalne manjine izuzetno je izraženo slaganje maternjeg jezika i nacionalne pripadnosti. Rusinski je maternji jezik za 82,2% Rusina, a za 17,1% Rusina je to srpski jezik.

Popisom je obuhvaćeno i 59.021 **Slovaka**. Od ukupnog broja pripadnika ove nacionalne manjine, njih 56.637 živi na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine. Slaganje maternjeg jezika i nacionalne pripadnosti je u slučaju slovačke zajednice izraženo u veoma visokom procentu - 94,4% Slovaka se izjasnilo da im je slovački maternji jezik, a 5,2% je kao maternji navelo srpski jezik.

U popisu 2002. godine popisano je 5.354 **Ukrajinaca**. Najveći broj pripadnika ove zajednice - 4.635 - živi u pokrajini Vojvodini. Neslaganje u izjavama o maternjem jeziku i nacionalnoj pripadnosti, karakteristično za sve malobrojne nacionalne manjine evidentno je i kod ukrajinske nacionalne manjine, unutar koje je postotak Ukrajinaca kojima je maternji jezik ukrajinski gotovo identičan sa postotkom Ukrajinaca kojima je maternji jezik srpski - 47,8% : 47,25%.

Prema popisu iz 2002. godine, u Republici Srbiji živi 70.602 pripadnika **hrvatske** manjine, a od tog broja na teritoriji AP Vojvodine živi njih 56.546. Kod pripadnika hrvatske nacionalne manjine izuzetno je naglašeno neslaganje maternjeg jezika i nacionalne pripadnosti. Naime, samo trećina pripadnika ove nacionalne grupe se izjasnila da joj je hrvatski maternji jezik, dok je za 63% maternji jezik srpski.

Od 2.211 **Čeha**, koliko ih je registrovano na popisu stanovništva iz 2002. godine, u Vojvodini živi njih 1.648. I kod Čeha postoji izrazita nepodudarnost između etničke pripadnosti i maternjeg jezika, jer se čak 43,7% izjasnilo da im je maternji jezik srpski, a 53,9% navelo je češki jezik kao maternji.

ČETIRI GODINE NACIONALNIH SAVETA NACIONALNIH MANJINA

Republika Srbija Jezik	Redovno osnovno obrazovanje		Redovno srednje obrazovanje	
	Srbija	Vojvodina	Srbija	Vojvodina
	ŠKOLE		ŠKOLE	
Albanski	54	0	4	0
Bugarski	1	0	1	0
Mađarski	105	105	41	41
Rumunski	25	25	2	2
Rusinski	2	2	1	1
Slovački	12	12	2	2
Hrvatski	7	7	1	1

Tabela 9 Usporedni prikaz broja osnovnih i srednjih škola prema jeziku u Srbiji i Vojvodini

AP Vojvodina Jezik	Redovno osnovno obrazovanje		Redovno srednje obrazovanje	
	Srbija	Vojvodina	Srbija	Vojvodina
	UČENICI		UČENICI	
Albanski	7955	0	3630	0
Bugarski	46	0	25	0
Mađarski	15391	15391	6623	6623
Rumunski	1226	1226	240	240
Rusinski	170	170	63	63
Slovački	2429	2429	345	345
Hrvatski	230	320	63	63

Tabela 10 Usporedni prikaz broja učenika osnovnih i srednjih škola prema jeziku u Srbiji i Vojvodini (školska 2014/2015)

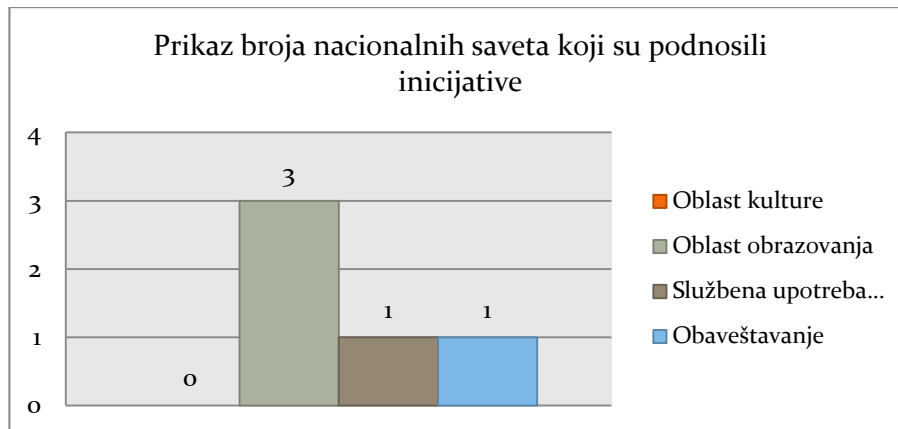
Opšte nadležnosti

U okviru opštih nadležnosti nacionalni saveti nacionalnih manjina imaju ovlašćenja koja se odnose na uređivanje unutrašnje organizacije i funkcionisanja nacionalnog saveta, utvrđivanje simbola nacionalne manjine, osnivanje ustanova, udruženja fondacija i privrednih društava u oblastima kulture, obrazovanja, obaveštavanja i službene upotrebe jezika i pisma, pokretanje inicijative za izmenu i/ili dopunu i/ili donošenje zakona i drugih propisa u oblastima u kojima nacionalne manjine uživaju kulturnu autonomiju, pokretanje postupka za zaštitu prava pripadnika manjina pred različitim organima, predlaganje predstavnika nacionalne manjine u Savet za međunacionalne odnose i dr.

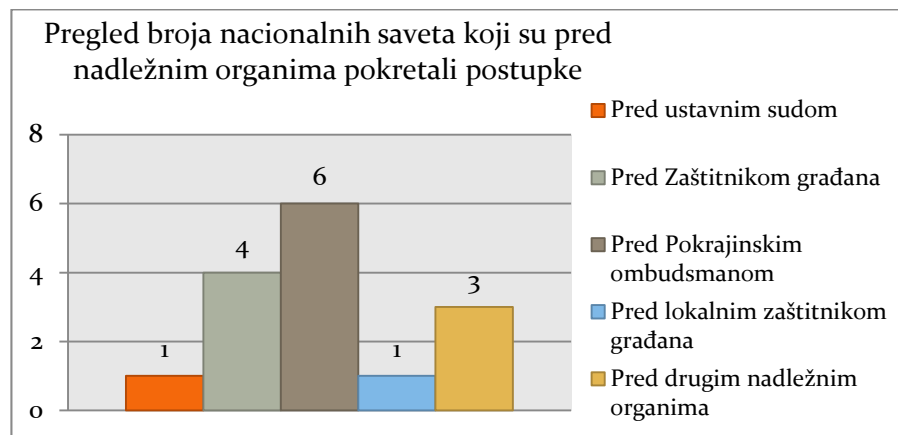
1. Nacionalni saveti **makedonske, hrvatske, slovačke, bugarske, ukrajinske, rumunske, rusinske, bunjevačke i mađarske** nacionalne manjine iskoristili su zakonsku mogućnost i na zahtev jedinica lokalne samouprave predložili su predstavnike nacionalne manjine u savete za međunacionalne odnose u više jedinica lokalnih samouprava (član 10. stav 1. tačka 7. Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina).

2. Nadležnosti nacionalnih saveta nacionalnih manjina prostiru se na oblast kulture, obrazovanja, službene upotrebe jezika i pisma i javnog informisanja, odnosno obaveštavanja. U oblasti kulture nijedan nacionalni savet nije pokrenuo inicijativu za donošenje zakona ili drugih propisa (grafikon 13).

Nacionalni saveti **makedonske, slovačke i mađarske** nacionalne manjine podnosili su inicijative za donošenje zakona ili drugih propisa u oblasti obrazovanja, a u oblasti službene upotrebe jezika i pisma i obaveštavanja inicijative nadležnim organima podnosio je samo Nacionalni savet **makedonske** nacionalne manjine (član 10. stav 1. tačka 9. Zakona).

Grafikon 13

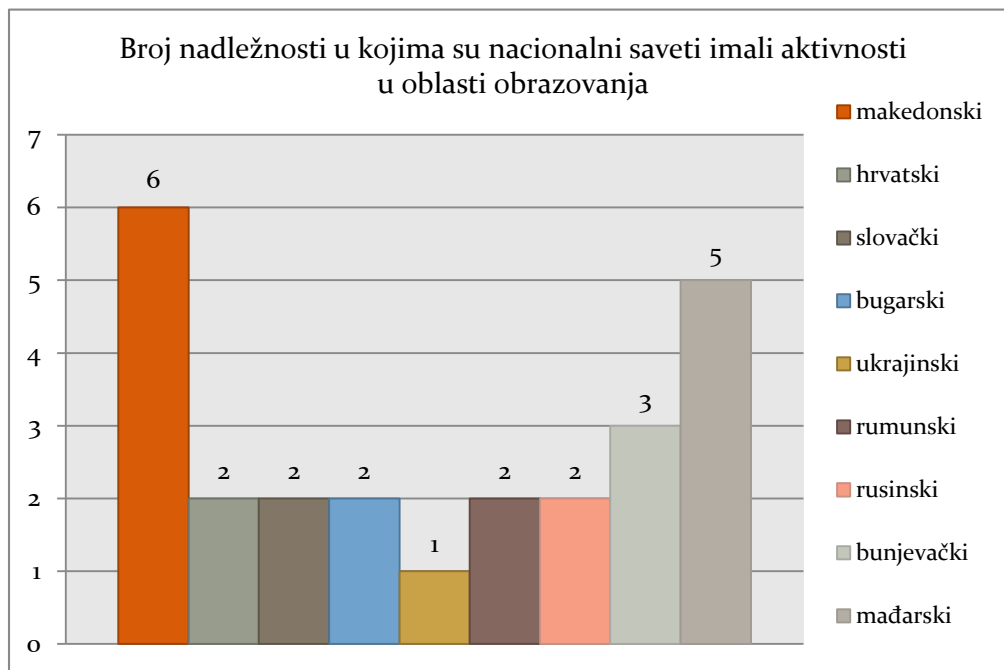

Grafikon 14

3. Zbog procene da je bilo povrede prava i sloboda pripadnika nacionalnih manjina i/ili u ime pripadnika nacionalne manjine uz prethodno pribavljeno pismeno ovlaštenje, pred nadležnim organima postupke su pokretali:

- pred Ustavnim sudom: Nacionalni savet **mađarske** nacionalne manjine
- pred Zaštitnikom građana: nacionalni saveti **bugarske, grčke, mađarske i bunjevačke** nacionalne manjine
- pred Pokrajinskim ombudsmanom: nacionalni saveti **mađarske, hrvatske, rumunske, rusinske, češke i aškalijske** nacionalne manjine
- pred lokalnim zaštitnikom građana: Nacionalni savet **makedonske** nacionalne manjine
- pred drugim nadležnim organima: Nacionalni savet **makedonske**

nacionalne manjine, Nacionalni savet **hrvatske** nacionalne manjine i Nacionalni savet **bunjevačke** nacionalne manjine (grafikon 14).

Grafikon 15

Oblast obrazovanja

Za očuvanje, zaštitu i razvoj nacionalnog, kulturnog, verskog i jezičkog identiteta nacionalne manjine od posebnog značaja je ostvarivanje prava na obrazovanje na jeziku nacionalne manjine. Ono se ostvaruje kroz izvođenje celokupne nastave na jeziku nacionalne manjine, kroz dvojezičnu nastavu ili kroz izučavanje predmeta „Jezik nacionalne manjine sa elementima nacionalne kulture“. Ipak, pripadnici pojedinih nacionalnih manjina (npr. Grci, Vlasi, Egipćani, Aškalije, Nemci i dr.) iz različitih razloga (nестandardizovan jezik, višedecenijska spontana asimilacija koja je dovela do toga da pripadnici nacionalnih manjina ne govore svojim maternjim jezikom, nedostatak kadrova, mali broj pripadnika zajednice i dr.) ne ostvaruju ovo pravo, što njihove nacionalne savete ograničava u korišćenju nadležnosti u ovoj oblasti.

4. Ovlašćenje nacionalnog saveta da osnivaju ustanove vaspitanja i obrazovanja i to predškolske ustanove, osnovne, srednje i visoke škole, samostalno, sa Republikom, autonomnom pokrajinom, jedinicom lokalne samouprave ili drugim pravnim licem (član 11. stav 1. i 2. Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina), nije iskoristio nijedan od 13 nacionalnih saveta, koji su dostavili odgovore na upitnik Pokrajinskog ombudsmana.

5. Nijedan nacionalni savet nije koristio mogućnost osnivanja ustanova učeničkog i studentskog standarda, samostalno, sa Republikom, autonomnom pokrajinom, jedinicom lokalne samouprave ili drugim pravnim licem (član 11. stav 1. i 2. Zakona).

6. AP Vojvodina je delimično prenela osnivačka prava na Nacionalni savet **mađarske** nacionalne manjine nad osam srednjih škola i to: Gimnazijom sa domom za talentovane učenike „Boljai“ u Senti, Gimnazijom za talentovane učenike „Deže Kostolanji“ u Subotici, Poljoprivredno-tehničkim srednjoškolskim centrom „Besedeš Jožef“ u Kanjiži, Srednjom medicinskom školom u Senti, Ekonomsko-trgovinskoj školi i Senčanskoj Gimnaziji u Senti, Tehničkoj školi u Adi i Poljoprivrednoj školi u Bačkoj Topoli. Nacionalni

savet mađarske nacionalne manjine od Ministarstva prosvete pribavio je načelnu saglasnost za delimični prenos osnivačkih prava sa Republike Srbije, kao osnivača, nad 20 osnovnih škola (član 11. stav 3. Zakona)²⁵.

U vezi sa delimičnim prenosom osnivačkih prava nad školama, Nacionalni savet mađarske nacionalne manjine je prilikom popunjavanja upitnika stavio primedbu da statuti, odnosno opšti akti većine srednjih škola, nad kojima su delimično preneti osnivačka prava sa AP Vojvodine na Nacionalni savet, još uvek nisu usklađeni sa izvršenim prenosom. Navedeno, u krajnjem ishodu, može otežati vršenje osnivačkih prava Nacionalnog saveta mađarske nacionalne manjine u tim ustanovama.

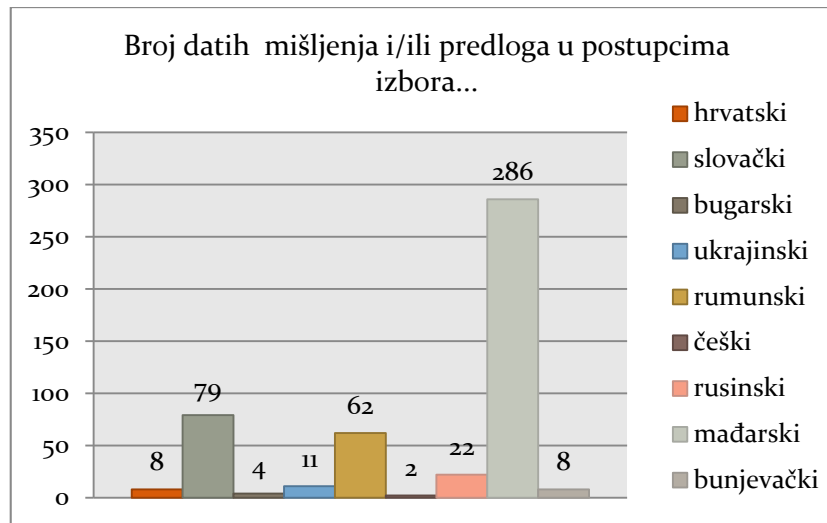
7. Nacionalni saveti su davali mišljenja i/ili predloge u postupcima izbora i razrešenja direktora i članova organa upravljanja (upravni odbor, školski odbor) u jedinicama lokalne samouprave za ustanove predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja i vaspitanja u kojima se obrazovno-vaspitni rad izvodi i na jeziku nacionalne manjine ili se u njima izučava govor, jezik i kultura nacionalne manjine kao poseban nastavni predmet (član 12. Zakona)(grafikon 16):

Ukupno 9 nacionalnih saveta davalo je mišljenja i predloge, i to:

1. Nacionalni savet **hrvatske** nacionalne manjine - prethodnu saglasnost za izbor direktora sedam osnovnih škola i predlog člana upravnog odbora u ustanovi učeničkog i studentskog standarda u Subotici („Studentski centar“).

2. Nacionalni savet **slovačke** nacionalne manjine - mišljenja o predloženim kandidatima za članove upravnog odbora jedne predškolske ustanove, mišljenje o predloženim kandidatima za članove školskog odbora u 18 osnovnih i dve srednje škole, predlagao je kandidata/članove školskog odbora za devet osnovnih i dve srednje škole, davao mišljenja o kandidatu za direktora u četiri predškolske ustanove, 31 osnovne i četiri srednje škole, davao prethodnu saglasnost za izbor direktora ustanove za dve osnovne škole i dve srednje škole, davao mišljenja o članovima upravnog odbora ustanova studentskog standarda za Studentski centar Novi Sad, davao mišljenje u postupku izbora direktora za tri učenička doma.

² Nacionalni savet **slovačke** nacionalne manjine podneo je inicijativu osnivačima obrazovno-vaspitnih ustanova u pitanju za delimičan prenos osnivačkih prava nad dve predškolske ustanove, devet osnovnih i jednom srednjom školom, ali postupak po inicijativi još nije okončan.

Grafikon 16

3. Nacionalni savet **bugarske** nacionalne manjine davao je mišljenja o kandidatu za direktora jedne predškolske ustanove i jedne osnovne škole, dao predlog člana upravnog odbora u jednoj ustanovi učeničkog i studentskog standarda i dao je mišljenje u postupku izbora direktora jedne ustanove učeničkog i studentskog standarda.

4. Nacionalni savet **ukrajinske** nacionalne manjine predlagao je kandidate/članove školskog odbora za četiri osnovne škole i davao mišljenja o kandidatima za direktore sedam osnovnih škola.

5. Nacionalni savet **rumunske** nacionalne manjine davao je mišljenja o predloženim kandidatima za članove školskog odbora u 13 osnovnih i 12 srednjih škola, mišljenja u postupku razrešenja članova organa upravljanja u jednoj osnovnoj školi, predlagao kandidate/članove školskog odbora za 12 osnovnih škola i jednu srednju školu, davao mišljenja o kandidatu za direktora u 15 osnovnih

škola i tri srednje škole, davao mišljenja o članovima upravnog odbora za dve ustanove učeničkog standarda (nije postojala zakonska obaveza za davanje mišljenja, ali je ono, ipak, zatraženo i dato u slučaju Doma učenika "Brankovo kolo" Novi Sad), davao mišljenja u postupku izbora direktora dve ustanove učeničkog standarda, davao mišljenja o kandidatima predloženim za organe rukovođenja i upravljanja u jednoj ustanovi visokog obrazovanja.

6. Nacionalni savet **češke** nacionalne manjine davao je mišljenja o kandidatima za direktore u dve osnovne škole.

7. Nacionalni savet **rusinske** nacionalne manjine je davao mišljenje o predloženim kandidatima za članove upravnog odbora jedne predškolske ustanove, kandidatima za članove školskog odbora u tri osnovne i jedne srednje škole. Predlagao je kandidate za članove školskog odbora za jednu osnovnu i jednu srednju školu, te dao mišljenje o kandidatima za direktore 14 osnovnih škola i mišljenje u postupku izbora direktora jedne ustanove učeničkog, kao i studentskog standarda.

8. Nacionalni savet **mađarske** nacionalne manjine davao je mišljenje o predloženim kandidatima za članove upravnog odbora za pet predškolskih ustanova, kandidatima za članove školskih odbora za 54 osnovne i 26 srednjih škola. Nacionalni savet je davao i mišljenja u postupku razrešenja članova organa upravljanja u dve predškolske ustanove i pet osnovnih škola. Predlagao je kandidate za članove upravnog odbora, odnosno školskog odbora u jednoj predškolskoj ustanovi, 32 osnovne i 10 srednjih škola. Davao je mišljenja o kandidatu za direktora u 9 predškolskih ustanova, 66 osnovnih i 24 srednje škole, a prethodnu saglasnost za izbor direktora obrazovno-vaspitne ustanove je dao za tri predškolske ustanove, 28 osnovnih i šest srednjih škola. Nacionalni savet mađarske nacionalne manjine dao je i predloge za člana upravnog odbora za po jednu ustanovu đачkog i ustanovu studentskog standarda, mišljenje o članovima upravnog odbora jedne ustanove studentskog standarda, mišljenje u postupku izbora direktora za sedam ustanova učeničkog i jednu ustanovu studentskog standarda, te mišljenje o kandidatima predloženim za organe rukovođenja i upravljanja za četiri ustanove visokog obrazovanja.

9. Nacionalni savet **bunjevačke** nacionalne manjine je dao mišljenje o predloženim kandidatima za članove upravnog odbora jedne osnovne škole i mišljenje o kandidatu za direktora za sedam osnovnih škola.

8. Nacionalni saveti **bunjevačke, rumunske i mađarske** nacionalne manjine naveli su da je bilo sporadičnih slučajeva u kojima nisu uvaženi predlozi članova, odnosno mišljenja nacionalnog saveta o predloženim kandidatima za članove upravnog, odnosno

školskog odbora u ustanovama predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja i vaspitanja odbora i o predloženom kandidatu za direktora ovih ustanova.

9. Nije bilo slučajeva da nije uvažen predlog, odnosno mišljenje nacionalnog saveta o predloženim kandidatima za direktora i/ili članove upravnog odbora, odnosno u postupcima razrešenja direktora i/ili članova upravnog odbora u ustanovama učeničkog i studentskog standarda.

10. Nije bilo slučajeva da nije uvaženo mišljenje nacionalnog saveta o kandidatima predloženim za organe rukovođenja i upravljanja visokoškolskih ustanova. Međutim, u vezi sa ostvarivanjem zakonskog ovlašćenja za davanje mišljenja o kandidatima predloženim za organe rukovođenja i upravljanja ustanovama visokog obrazovanja, šef katedre Odseka za slovakistiku Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, Univerziteta u Novom Sadu, i dekan Pedagoškog fakulteta u Somboru, Univerziteta u Novom Sadu (postoji istureno odeljenje ovog fakulteta u Bačkom Petrovcu gde se nastava izvodi na slovačkom jeziku) imenovani su bez traženja mišljenja Nacionalnog saveta slovačke nacionalne manjine.

11. Nacionalni savet **bugarske** nacionalne manjine dao je Nacionalnom prosvetnom savetu predlog opštih osnova predškolskog programa, nastavnih planova osnovnog i srednjeg obrazovanja i vaspitanja za sadržaje koji izražavaju posebnost nacionalne manjine, dok su nacionalni saveti **slovačke i rumunske** nacionalne manjine Nacionalnom prosvetnom savetu predložili nastavne planove i programe osnovnog i srednjeg obrazovanja i vaspitanja i osnove vaspitnog programa za pomenute sadržaje. Nacionalni savet **mađarske** nacionalne manjine dao je predloge za nastavne planove i programe srednjeg obrazovanja i vaspitanja za sadržaje koji izražavaju posebnost nacionalne manjine (član 13. stav 1. tačka 1. Zakona).

12. Nacionalni saveti **makedonske, slovačke, bugarske ukrajinske, rumunske, češke, rusinske, bunjevačke i mađarske** nacionalne manjine dali su Nacionalnom prosvetnom savetu (odnosno Pedagoškom zavodu Vojvodine) predloge programa osnovnog obrazovanja i vaspitanja za predmet jezik nacionalne manjine i predmet jezik, odnosno govor nacionalne manjine sa elementima nacionalne kulture, dok su nacionalni saveti **bugarske i rusinske** manjine dali predloge navedenih programa i za srednje obrazovanje i vaspitanje (član 13. stav 1. tačka 2. Zakona).

13. Mišljenje na programe srpskog jezika kao nematernjeg jezika, Nacionalnom prosvetnom savetu dali su nacionalni saveti **rumunske, slovačke i mađarske** nacionalne manjine (član 13. stav 1. tačka 3. Zakona).
14. Nijedan nacionalni savet nacionalne manjine nije odgovorio na pitanje - da li je dao mišljenje na školski i vaspitni program obrazovno-vaspitnih ustanova za koje je utvrđeno da su od posebnog značaja za nacionalnu manjinu (član 13. stav 1. tačka 5. Zakona).
15. Nacionalni saveti **slovačke, ukrajinske, rumunske i rusinske** nacionalne manjine su odgovorili da su davali prethodnu saglasnost za korišćenje udžbenika i nastavnih sredstava čiji sadržaji izražavaju posebnost nacionalne manjine u slučajevima kada je Nacionalni prosvetni savet predlagao ministru nadležnom za obrazovanje da da odobrenje za korišćenje navedenih udžbenika i nastavnih sredstava (član 14. stav 1. Zakona);
16. Nacionalni saveti **slovačke, ukrajinske, rumunske i rusinske** nacionalne manjine predlagali su ministru nadležnom za poslove obrazovanja da da odobrenje za korišćenje domaćih ili uvezenih udžbenika na jeziku nacionalne manjine u obrazovno-vaspitnom radu (član 14. stav 2. Zakona).
17. Ovlašćenje nacionalnog saveta da predloži jednog kandidata za zajedničku listu kandidata za izbor članova Nacionalnog prosvetnog saveta iskoristili su nacionalni saveti **makedonske, rumunske, rusinske i mađarske** nacionalne manjine (član 15. stav 1. tačka 1. Zakona).
18. U postupcima donošenja akata o mreži predškolskih ustanova i/ili osnovnih škola u jedinicama lokalne samouprave u kojima je u službenoj upotrebi jezik nacionalne manjine ili u kojima se obrazovno-vaspitni rad izvodi na jeziku nacionalne manjine mišljenje je dalo sedam nacionalnih saveta nacionalnih manjina (član 15. stav 1. tačka 2. Zakona) i to: nacionalni saveti **hrvatske, slovačke, bugarske, rumunske, češke, rusinske i mađarske** nacionalne manjine.
19. Zakonom datu mogućnost da utvrde obrazovno-vaspitne ustanove koje su od posebnog značaja za nacionalnu manjinu iskoristilo je sedam nacionalnih saveta (član 15. stav 1. tačka 3. Zakona)(grafikon 17).

- Nacionalni savet **makedonske** nacionalne manjine utvrdio je da su četiri osnovne škole i četiri predškolske ustanove od posebnog značaja za makedonsku nacionalnu manjinu.
- Nacionalni savet **hrvatske** nacionalne manjine utvrdio je da su dve srednje škole od posebnog značaja za ovu nacionalnu manjinu.
- Nacionalni savet **slovačke** nacionalne manjine utvrdio je da su dve predškolske ustanove, devet osnovnih i jedna srednja škola od posebnog značaja za slovačku nacionalnu manjinu.
- Nacionalni savet **rumunske** nacionalne manjine je utvrdio za 11 osnovnih, dve srednje škole i tri ustanove visokog obrazovanja da su od posebnog značaja za rumunsku nacionalnu manjinu.
- Za **češku** nacionalnu manjinu, prema odluci Nacionalnog saveta, od posebnog značaja su šest osnovnih i dve srednje škole.
- Nacionalni savet **mađarske** nacionalne manjine utvrdio je da su 25 osnovnih i 19 srednjih škola od posebnog značaja za ovu nacionalnu manjinu.
- Za nacionalni savet **bunjevačke** nacionalne manjine dve predškolske ustanove, 27 osnovnih i 12 srednjih škola i 5 ustanova visokog obrazovanja predstavljaju ustanove od posebnog značaja.

Od sedam navedenih nacionalnih saveta šest nije poštovalo ograničenje iz Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina u pogledu broja obrazovno-vaspitnih ustanova koje mogu da proglašavaju za ustanove od posebnog značaja za obrazovanje nacionalne manjine. Naime, Zakon predviđa da ukoliko je ukupan broj obrazovno-vaspitnih ustanova u kojima se nastava izvodi (i) na jeziku nacionalne manjine veći od četiri, nacionalni savet može da za ustanove od posebnog značaja u obrazovanju za nacionalnu manjinu proglasi najviše jednu četvrtinu od ukupnog broja tih ustanova. Ukoliko je ukupan broj obrazovno-vaspitnih ustanova u kojima se izvodi nastava (i) na jeziku nacionalne manjine manji od četiri, ustanovom od posebnog značaja može se proglasiti jedna od tih ustanova. U slučaju nacionalne manjine na čijem se jeziku se ne izvodi nastava, ova pravila se shodno primenjuju na ustanove u kojima se izučava jezik ili govor s elementima kulture nacionalne manjine.

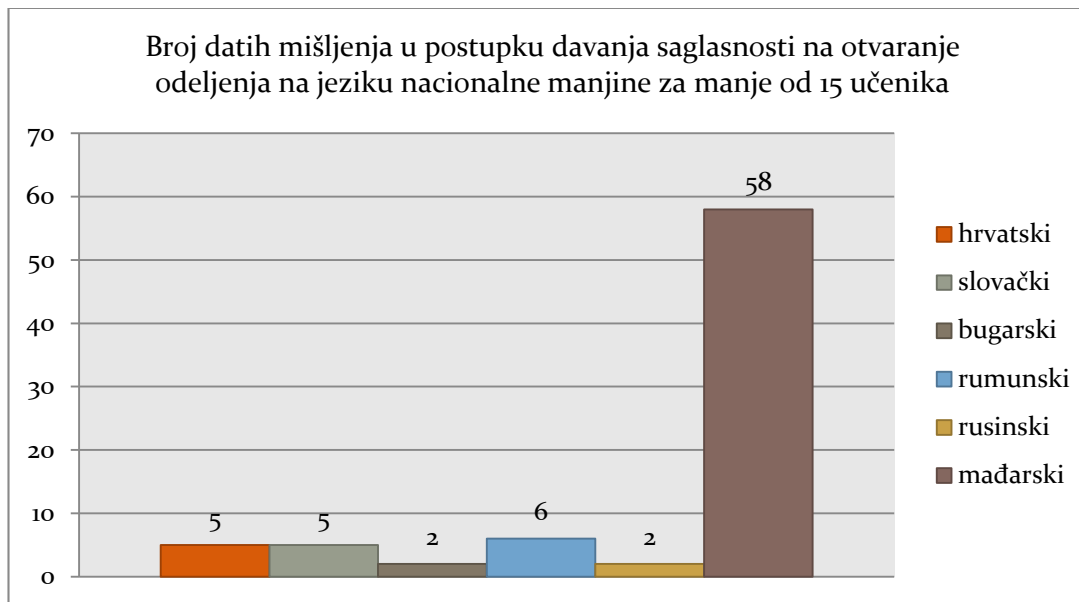
Grafikon 17

Svi nacionalni saveti koji su utvrdili obrazovno-vaspitne ustanove od posebnog značaja za obrazovanje nacionalne manjine u pitanju, osim Nacionalnog saveta hrvatske nacionalne manjine koji je ostao u zakonskim okvirima, proglasili su više obrazovno-vaspitnih ustanova za ustanove od posebnog značaja za obrazovanje nacionalne manjine nego što su prema Zakonu imali pravo.

20. Nacionalni saveti **rusinske, slovačke i mađarske** nacionalne manjine u postupku utvrđivanja mreže srednjih škola i ustanova učeničkog i studentskog standarda davali su mišljenje ministru nadležnom za poslove obrazovanja (član 15. stav 1. tačka 4 Zakona).

21. Nijedan nacionalni savet koji je dostavio odgovore na upitnik Pokrajinskog ombudsmana nije davao mišljenje ministru (ili pokrajinskom sekretaru) nadležnom za poslove obrazovanja u postupku davanja saglasnosti na obavljanje delatnosti škole van sedišta škole u kojoj se nastava izvodi na jeziku nacionalne manjine (član 15. stav 1. tačka 5. Zakona).
22. Nacionalni saveti **rumunske i mađarske** nacionalne manjine iskoristili su svoje zakonsko ovlašćenje, te su u pojedinim slučajevima predložili osnivaču (osnovne) škole osamostaljivanje izdvojenog odeljenja škole u kojem se nastava izvodi na jeziku nacionalne manjine (član 15. stav 1. tačka 6. Zakona).
23. Mišljenja u postupku utvrđivanja broja učenika za upis u srednju školu i/ili u postupku davanja saglasnosti na broj učenika za sticanje stručne osposobljenosti, prekvalifikacije, dokvalifikacije, specijalizacije, davali su nacionalni saveti **mađarske, slovačke, rumunske i rusinske** nacionalne manjine (član 15. stav 1. tačka 7. Zakona).
24. Mišljenje u postupku davanja saglasnosti za otvaranje odeljenja na jeziku nacionalne manjine za manje od 15 učenika ministru, odnosno pokrajinskom sekretaru, nadležnom za poslove obrazovanja davali su (grafikon 18): Nacionalni savet **hrvatske** nacionalne manjine za pet osnovnih škola, Nacionalni savet **slovačke** nacionalne manjine za četiri osnovne i jednu srednju škole, Nacionalni savet **bugarske** nacionalne manjine za jednu osnovnu i jednu srednju školu, Nacionalni savet **rumunske** nacionalne manjine za šest osnovnih škola, nacionalni savet **Rusina** za dve osnovne škole, a **Mađara** za 49 osnovnih i devet srednjih škola (član 15. stav 1. tačka 8. Zakona).
25. Nacionalni saveti **hrvatske, slovačke, rumunske, rusinske i mađarske** nacionalne manjine davali su mišljenja ustanovama učeničkog i/ili studentskog standarda u postupku raspodele mesta u ovim ustanovama (član 15. stav 1. tačka 9. Zakona).
26. Nijedan nacionalni savet nije naveo ustanove i udruženja u oblasti obrazovanja za koje je u postupku raspodele sredstava iz budžeta Republike, AP Vojvodine i jedinica lokalnih samouprava dao mišljenje nadležnim organima (član 15. stav 1. tačka 10. Zakona).

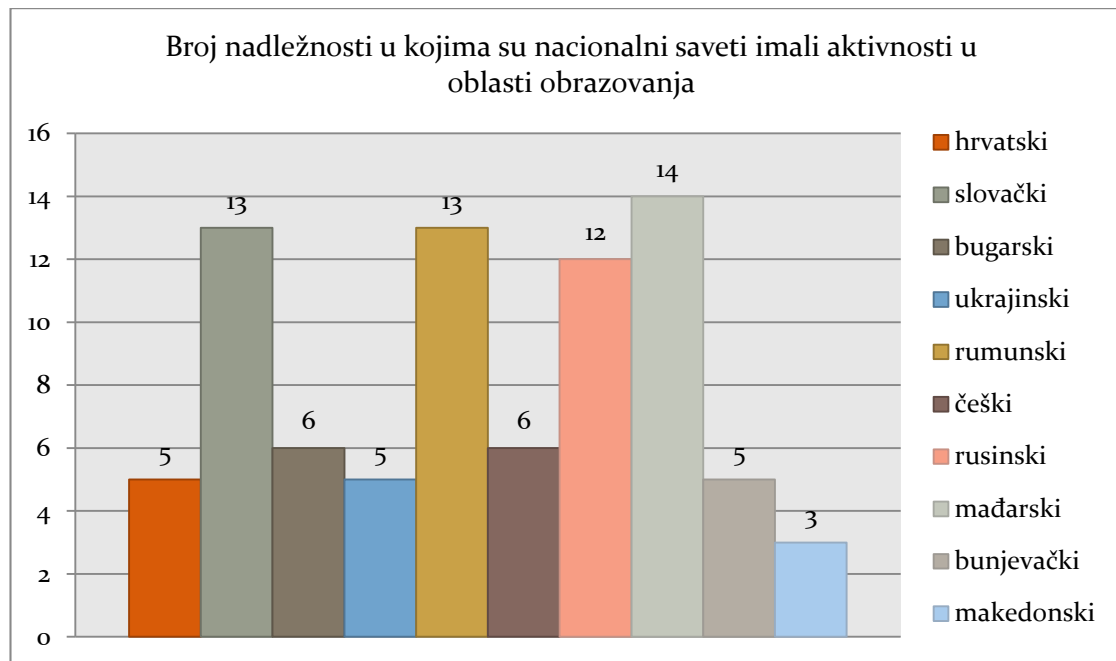
27. Samo je Nacionalni savet **češke** nacionalne manjine odredio svog predstavnika koji učestvuje u radu Nacionalnog prosvetnog saveta bez prava odlučivanja, ukoliko se na jeziku nacionalne manjine izvodi nastava u okviru obrazovnog sistema, a kada Savet razmatra pitanja od značaja za obrazovanje nacionalne manjine (član 15. stav 1. tačka 12. Zakona).

Grafikon 18

28. Nijedan nacionalni savet nacionalne manjine nije odredio svog predstavnika koji je (bi bio) punopravni član Nacionalnog saveta za visoko obrazovanje, ukoliko se na jeziku nacionalne manjine u celini ili delimično izvodi nastava na jeziku nacionalne manjine (član 15. stav 1. tačka 13. Zakona).

29. Šest nacionalnih saveta nacionalnih manjina je ustanovilo stipendije koje isplaćuju iz sopstvenih sredstava (član 15. stav 1. tačka 11. Zakona), i to: nacionalni saveti **slovačke, rumunske, češke, rusinske, bunjevačke i mađarske** nacionalne manjine.

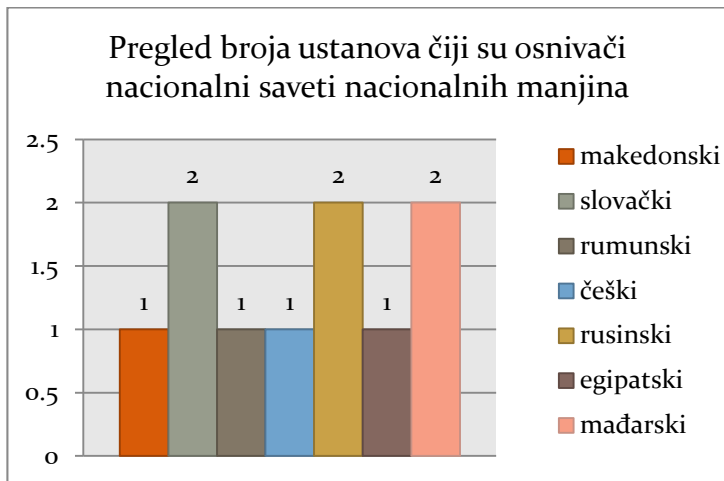

Grafikon 19

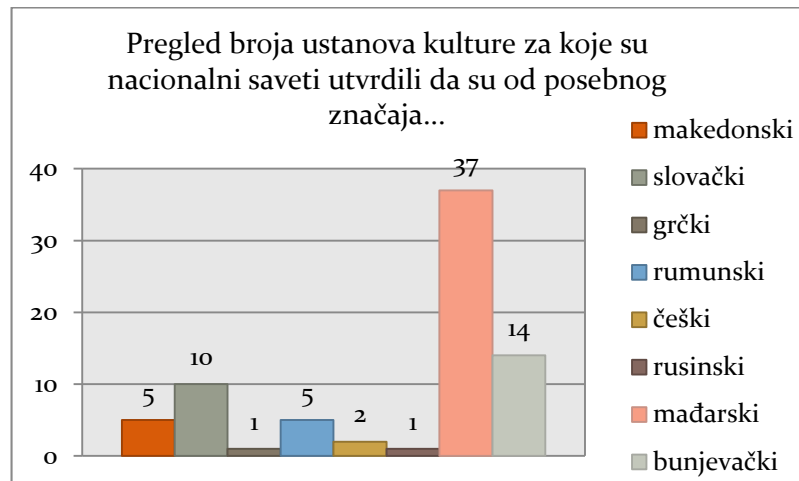
Oblast kulture

30. Sedam nacionalnih saveta je osnovalo ustanove kulture (član 16. stav 1. i 2 Zakona) (grafikon 20), i to:
- Nacionalni savet **makedonske** nacionalne manjine – samostalno: Fondacija za očuvanje makedonske kulture "Makedonsko sonce".
 - Nacionalni savet **slovačke** nacionalne manjine – sa AP Vojvodinom: Zavod za kulturu vojvođanskih Slovaka, Novi Sad; a sa jedinicom lokalne samouprave Bački Petrovac Muzej vojvođanskih Slovaka.
 - Nacionalni savet **rumunske** nacionalne manjine – sa AP Vojvodinom: Zavod za kulturu vojvođanskih Rumuna, Zrenjanin.
 - Nacionalni savet **češke** nacionalne manjine – samostalno: Etno muzej „Češko selo“, opština Bela Crkva, naselje Češko selo (proces osnivanja Etno muzeja je u postupku, a muzejska postavka već postoji).
 - Nacionalni savet **rusinske** nacionalne manjine – samostalno: Rusinsko narodno pozorište "Petro Riznič Đađa", Ruski Krstur; sa AP Vojvodinom: Zavod za kulturu vojvođanskih Rusina, Novi Sad.
 - Nacionalni savet **egipatske** nacionalne manjine – samostalno: Dom kulture egipatske nacionalne zajednice.
 - Nacionalni savet **mađarske** nacionalne manjine – sa AP Vojvodinom: Zavod za kulturu vojvođanskih Mađara Senta, Izdavački zavod "Forum", Novi Sad.
31. Nacionalni saveti **slovačke i mađarske** nacionalne manjine su naveli da je bilo slučajeva delimičnog prenosa osnivačkih prava nad ustanovama kulture (član 16. stav 3. Zakona) sa AP Vojvodine, odnosno jedinice lokalne samouprave na nacionalni savet.
32. Osam nacionalnih saveta je utvrdilo ustanove kulture koje su od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje i razvoj posebnosti i nacionalnog identiteta nacionalne manjine (čl. 18. stav 1. tačka 1 Zakona) i to (grafikon 21) : Nacionalni savet **makedonske** nacionalne manjine za pet ustanova kulture, Nacionalni savet **slovačke** nacionalne manjine za deset ustanova kulture, Nacionalni savet **grčke** nacionalne manjine utvrdio je jednu ustanovu za ustanovu od posebnog značaja, Nacionalni savet **rumunske** nacionalne manjine pet ustanova kulture, Nacionalni savet **češke** nacionalne manjine dve ustanove kulture, Nacionalni savet **rusinske** nacionalne

manjine jednu ustanovu kulture, Nacionalni savet **mađarske** nacionalne manjine 37 ustanova kulture i Nacionalni savet **bunjevačke** nacionalne manjine 14 ustanova kulture.

Grafikon 20

Grafikon 21

Treba napomenuti da kod značajnog broja ustanova kulture koje su odlukama nacionalnih saveta proglašene za ustanove od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje i razvoj posebnosti nacionalnog identiteta nacionalne manjine osnivački akti tih ustanova nisu izmenjeni u skladu sa odlukama nacionalnih saveta, što dovodi do toga da opšti akti ovih ustanova ne sadrže odredbe kojima se utvrđuje da se radi o ustanovi od posebnog značaja za nacionalnu manjinu, pa samim tim ni odredbu kojom se propisuje da nacionalni savet imenuje jednog člana upravnog odbora ustanove i na taj način učestvuje u upravljanju ustanovom.

33. Tri su nacionalna saveta – **slovački, mađarski i rumunski** - navela da su u pojedinim ustanovama kulture, za koje su utvrdili da su od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje, razvoj posebnosti i nacionalnog identiteta, imenovali člana upravnog odbora i/ili

dali mišljenje o predloženim članovima upravnog odbora ustanova i/ili dali mišljenje u postupku izbora direktora ustanove (član 17. Zakona).

Kao što je napomenuto i u prethodnoj tački (32), u vezi sa pravom nacionalnog saveta da imenuje člana upravnog odbora ustanova kulture za koju je odlukom nacionalnog saveta utvrđeno da je ista od posebnog značaja za nacionalnu manjinu, uočeni su značajni problemi sa praktičnom implementacijom ovog prava od strane nacionalnog saveta. Jedinice lokalne samouprave, kao osnivači ustanova kulture, iz različitih razloga i preko različitih mehanizama sprečavaju ostvarivanje prava nacionalnog saveta da imenuje jednog člana upravnog odbora u ustanovama kulture, u kojima imaju to pravo u skladu sa Zakonom.

34. Nacionalni savet **makedonske, nemačke, češke, egipatske, mađarske i bunjevačke** nacionalne manjine utvrdili su strategiju razvoja kulture svoje nacionalne manjine (član 18. stav 1. tačka 2 Zakona).

35. Ovlašćenje nacionalnog saveta da utvrdi kulturna dobra, pokretna i nepokretna, koja su od posebnog značaja (član 18. stav 1. tačka 3. Zakona) iskoristio je Nacionalni savet **nemačke** nacionalne manjine²⁶, dok je Nacionalni savet **češke** nacionalne manjine naveo da je postupak utvrđivanja kulturnih dobara od značaja za nacionalnu manjinu u toku. Nacionalni savet **mađarske** nacionalne manjine nije u vidu posebne odluke utvrdio pokretna i nepokretna kulturna dobra od značaja za ovu nacionalnu manjinu, ali je u okviru Strategije razvoja kulture Nacionalnog saveta mađarske nacionalne manjine 2012-2018 naveo kulturna dobra od posebnog značaja za mađarsku manjinu.

Treba imati na umu da je utvrđivanje pokretnih i nepokretnih kulturnih dobara od posebnog značaja za nacionalnu manjinu, preduslov za ostvarivanje čitavog niza prava/ovlašćenja nacionalnih saveta u oblasti kulture.

²⁶ Nacionalni savet nemačke nacionalne manjine je naveo da je za pokretna i nepokretna kulturna dobra od posebnog značaja za nemačku nacionalnu manjinu utvrdio „verske objekte (crkve) i groblja“. Ostaje otvoreno pitanje da li su ovi objekti u nekom ranijem periodu, od nadležnih državnih organa određeni kao kulturna dobra, što je preduslov da nacionalni savet iste proglasi za kulturna dobra od posebnog značaja za nacionalnu manjinu.

36. Nacionalni savet **nemačke** nacionalne manjine naveo je da je pokretao postupke pred nadležnim organima/ustanovama za utvrđivanje statusa zakonom zaštićenih pokretnih i nepokretnih kulturnih dobara²⁷ od značaja za nacionalnu manjinu (član 18. stav 1. tačka 4. Zakona), i to u vezi sa masovnim grobnicama na području AP Vojvodine.
37. Dva nacionalna saveta su predlagala preduzimanje mera zaštite, sanacije i rekonstrukcije kulturnih dobara za koje su utvrdili da su od značaja za nacionalnu manjinu (član 18. stav 1. tačka 5. Zakona) i to:
- Nacionalni savet **nemačke** nacionalne manjine u vezi sa crkvom u Koluti i Sivcu, te grobljima i spomenicima u starim nemačkim selima.
 - Nacionalni savet **mađarske** nacionalne manjine u vezi sa kulturnim dobrom Arača²⁸ koji se nalazi na području Opštine Novi Bečej.
38. Nacionalni savet **nemačke** nacionalne manjine je davao mišljenja i predloge u postupku izrade prostornih i urbanističkih planova za naseljeno mesto Bački Jarak u kojem se nalaze kulturna dobra od posebnog značaja za nemačku nacionalnu manjinu (član 18. stav. 1 tačka 6. Zakona).

²⁷Zakonom o kulturnim dobrima („Sl. glasnik RS“, br. 71/94, 52/11-dr. zakoni i 99/2011- dr. zakon) regulisan je postupak za utvrđivanje kulturnih dobara, odnosno za utvrđivanje kulturnih dobara od velikog i posebnog značaja. Vlada Republike Srbije, uz koordinaciju sa Republičkim zavodom za zaštitu spomenika kulture, utvrđuje nepokretna kulturna dobra i nepokretna kulturna dobra od velikog značaja, a Narodna skupština Republike Srbije utvrđuje nepokretna kulturna dobra od izuzetnog značaja. Pokrajinski ombudsman nema saznanja (iz formulacije odgovora se to ne može utvrditi) da li su postupci, za koje su nacionalni saveti naveli da su ih pokrenuli, pokrenuti u skladu sa zakonom propisanom procedurom.

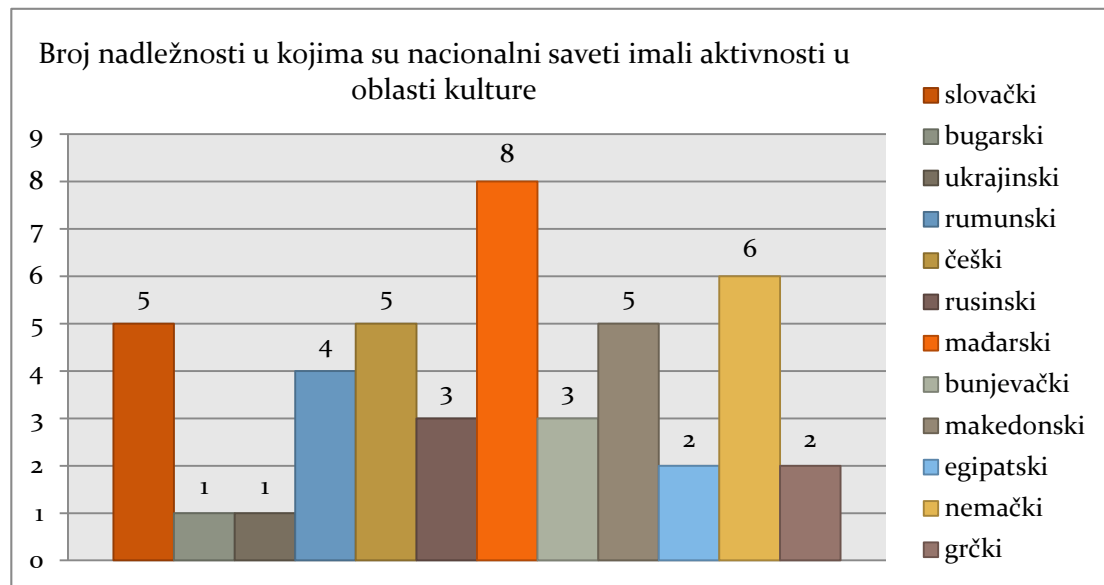
²⁸ Crkva u Arači od 1948. godine ima status kulturnog dobra. Međutim, Nacionalni savet mađarske nacionalne manjine nije dostavio Pokrajinskom ombudsmanu podatak o tome da je pomenutu crkvu utvrdio kao kulturno dobro od posebnog značaja za mađarsku nacionalnu manjinu što je preduslov da se koristi ovlašćenje iz člana 18. stav 1. tačka 5. Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina. Crkva u Arači se navodi u Strategiji o razvoju kulture Nacionalnog saveta mađarske nacionalne manjine kao kulturno dobro od posebnog značaja za mađarsku nacionalnu manjinu, ali ne postoji posebna utvrđujuća odluka Nacionalnog saveta o tome.

39. Nijedan nacionalni savet (ni od onih koju su utvrdili kulturna dobra od posebnog značaja za nacionalnu manjinu) nije koristio svoje ovlašćenje da predloži jedinicama lokalne samouprave obustavljanje izvršenja prostornih i urbanističkih planova smatrajući bi se njihovom realizacijom ugrozila kulturna dobra od posebnog značaja za datu nacionalnu manjinu (član 18. stav 1. tačka 7. Zakona).

40. Nijedan nacionalni savet (ni od onih koju su utvrdili kulturna dobra od posebnog značaja za nacionalnu manjinu) nije davao prethodno mišljenje nadležnom organu u postupku izdavanja dozvole za premeštanje nepokretnog kulturnog dobra od posebnog značaja za nacionalnu manjinu na novu lokaciju (član 18. stav 1. tačka 8. Zakona).

41. Nijedan nacionalni savet, od 13 nacionalnih saveta koji su dostavili odgovore na upitnik Pokrajinskog ombudsmana, nije koristio zakonsku mogućnost da da svoje mišljenje u postupcima osnivanja ili ukidanja biblioteka ili organizacionih jedinica biblioteka koje u svom fondu poseduju knjige na jeziku nacionalne manjine (član 18. stav 1. tačka 9. Zakona).

42. Jedanaest nacionalnih saveta davalo je predloge za raspodelu sredstava iz budžeta Republike, AP Vojvodine i jedinice lokalne samouprave, a koja se dodeljuju putem javnog konkursa

Grafikon 22

za manifestacije, ustanove i udruženja nacionalne manjine u oblasti kulture (član 18. stav 1. tačka 10. Zakona). Reč je o nacionalnim savetima **makedonske, slovačke, bugarske, grčke, ukrajinske, nemačke, rumunske, češke, rusinske, mađarske i bunjevačke** nacionalne manjine.

43. Nacionalni savet **makedonske** nacionalne manjine je iskoristio svoje zakonsko ovlašćenje da predloži kandidata za zajedničku listu kandidata za izbor Nacionalnog saveta za kulturu (član 18. stav 1. tačka 11. Zakona).

44. Nijedan nacionalni savet nije imenovao predstavnika koji bi učestvovao u radu Nacionalnog saveta za kulturu bez prava odlučivanja, kada se razmatraju pitanja od značaja za kulturu date nacionalne manjine (član 18. stav 1. tačka 12. Zakona).

Obaveštavanje

45. Šest nacionalnih saveta iskoristilo je zakonom datu mogućnost i samostalno, ili sa drugim pravnom licem, osnovalo ustanove i privredna društva za obavljanje novinsko-izdavačke i radio-televizijske delatnosti, odnosno delatnosti štampanja (član 19. stav 1. Zakona). Reč je o nacionalnim savetima **makedonske, bugarske, ukrajinske, mađarske, bunjevačke i slovačke** nacionalne manjine. Nacionalni saveti su, uglavnom, osnivali (samostalno ili sa drugim pravnim licem) ustanove/privredna društva za obavljanje novinsko-izdavačke delatnosti²⁹.

46. Nacionalni saveti **hrvatske, slovačke, rumunske i rusinske** nacionalne manjine su odgovorili da je bilo prenosa osnivačkih prava sa autonomne pokrajine, kao osnivača, nad ustanovama u oblasti javnog informisanja, koje u celini ili pretežno vrše informisanje na jeziku nacionalne manjine, na nacionalni savet nacionalne manjine (član 19. stav 2. Zakona)³⁰. Ovo ovlašćenje većina nacionalnih saveta nacionalne manjine realizovala je pre stupanja na snagu Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina.

47. Nacionalni saveti koji su dostavili odgovore na upitnik Pokrajinskog ombudsmana naveli su da od njih nije traženo davanje mišljenja u postupku izbora članova Upravnog odbora, Programskog odbora i generalnog direktora Radiodifuzne ustanove Srbije (član 20. stav 1. tačka 1 Zakona).

Treba imati u vidu da Radiodifuzna ustanova Srbije, odnosno Radiotelevizija Srbije, emituje jednom nedeljno polučasovni program samo na romskom jeziku, te da s obzirom na to samo Nacionalni savet romske nacionalne manjine ispunjava zakonske uslove da se od njega traže navedena mišljenja. Nacionalni savet romske nacionalne manjine nije dostavio odgovore na upitnik Pokrajinskog ombudsmana.

²⁹ Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine je za dve ustanove u oblasti informisanja (RTV i Radio Subotica) utvrdio da su ustanove od posebnog značaja za ovu nacionalnu manjinu, iako tu mogućnost Zakon ne predviđa.

³⁰ U toku je postupak prenosa osnivačkih prava nad Javnim informativnim preduzećem Bačka Topola sa Opštine Bačka Topola je na nacionalne savete **mađarske, slovačke i rusinske** nacionalne manjine. Očekuje se da će postupak prenosa uskoro biti okončan.

Takođe, u analiziranju korišćenja ovlašćenja nacionalnih saveta nacionalnih manjina da daju mišljenja u postupcima izbora članova Upravnog odbora, Programskog odbora i generalnog direktora Radiodifuznih ustanova Srbije i Vojvodine treba voditi i računa o tome i da li su uopšte za vreme mandata nacionalnih saveta nacionalnih manjina i pokretani navedeni postupci pa samim tim da li su nacionalni saveti imali priliku da daju navedena mišljenja.

48. U vezi sa postupcima izbora članova Upravnog odbora, Programskog odbora i generalnog direktora Radiodifuzne ustanove Vojvodine od ni od jednog nacionalnog saveta nije zahtevano davanje mišljenja u postupku izbora članova Upravnog i Programskog odbora, dok je od nacionalnih saveta **makedonske, hrvatske, slovačke, ukrajinske, rumunske, rusinske, mađarske i bunjevačke** nacionalne manjine traženo mišljenje u postupku imenovanja generalnog direktora Radiodifuzne ustanove Vojvodine (član 20. stav 1. tačka 2. Zakona).

49. Dva nacionalna saveta nacionalnih manjina su navela da im je omogućeno da utvrde kriterijume za izbor odgovornog urednika programa na jeziku nacionalne manjine (član 20. stav 1. tačka 3. Zakona).

Nacionalni savet **hrvatske** nacionalne manjine iskoristio je navedenu mogućnost, te je utvrdio kriterijume za izbor odgovornog urednika programa na jeziku nacionalne manjine, i to: VII stepen stručne spreme društvenog smera, prebivalište na teritoriji Republike Srbije, najmanje tri godine radnog iskustva na uredničkim poslovima – TV programa na hrvatskom jeziku, poznavanje hrvatskog jezika, da kandidat nije pravnosnažno osuđivan za objavljivanje ideja, informacija i mišljenja kojima se podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv osobe ili skupine osoba zbog pripadanja ili nepripadanja nekoj rasi, veri, naciji, etničkoj skupini, polu ili zbog njihove seksualne opredeljenosti, bez obzira da li je objavljivanjem napravljeno kazneno delo.

Za razliku od Nacionalnog saveta hrvatske nacionalne manjine, Nacionalni savet **slovačke** nacionalne manjine nije utvrdio navedene kriterijume iako mu je to bilo omogućeno.

50. Samo je Nacionalni savet **hrvatske** nacionalne manjine odgovorio da je od njega zatraženo da predloži upravnom odboru radiodifuzne ustanove (RTV) imenovanje odgovornog urednika programa na jeziku nacionalne manjine od kandidata koji su se prijavili i ispunjavaju uslove javnog konkursa (član 20. stav 1. tačka 4. Zakona)³¹.

51. Od Nacionalnog saveta **makedonske** nacionalne manjine zatraženo je davanje mišljenja u postupku izbora kandidata za odgovornog urednika programa na jezicima nacionalnih manjina u radiodifuznoj ustanovi u kojoj se imenuje odgovorni urednik više programa na jezicima nacionalnih manjina (član 20. stav 1. tačka 5. Zakona).

52. Nacionalni saveti **bunjevačke, mađarske i češke** nacionalne manjine usvojili su strategiju razvoja informisanja na jeziku nacionalne manjine, dok je kod nacionalnih saveta **makedonske, slovačke, grčke, ukrajinske i rusinske** nacionalne manjine izrada strategije u toku (član 21. stav 1 tačka 1. Zakona).

53. Tri nacionalna saveta – **makedonski, češki i rusinski** - su davali predloge Republičkoj radiodifuznoj agenciji prilikom izrade Strategije razvoja radiodifuzije (član 21. stav 1. tačka 2. Zakona).

54. Sedam nacionalnih saveta nacionalnih manjina davalo je predloge za raspodelu sredstava iz budžeta Republike, autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave koja se, putem javnog konkursa, dodeljuju pravnim i fizičkim licima koja obavljaju informisanje na jeziku nacionalne manjine (član stav 1. tačka 3. Zakona). U većini slučajeva se radilo o predlozima za raspodelu sredstava iz budžeta Republike. Predloge su davali nacionalni saveti **slovačke, bugarske, ukrajinske, rumunske, češke, mađarske i rusinske** nacionalne manjine.

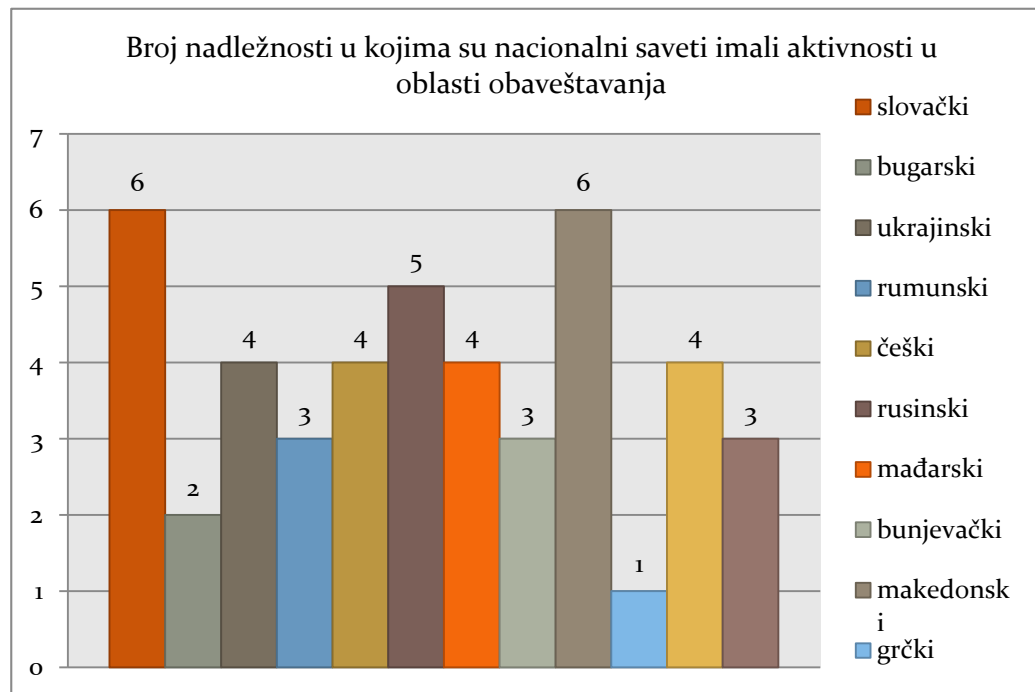
55. Nijedan nacionalni savet nije odgovorio na pitanje da li je razmatrao izveštaje Upravnog i Programskog odbora Radiodifuzne ustanove Srbije i Radiodifuzne ustanove Vojvodine i da li je davao predloge i preporuke o programima na jeziku nacionalne manjine (član 21. stav 1. tačka 4. Zakona).

³¹ Međutim, konkurs je poništen, a na ponovljenom konkursu izabrano je lice čije imenovanje nije predložio Nacionalni savet hrvatske nacionalne manjine.

Pri analizi odgovora nacionalnih saveta u vezi sa vršenjem nadležnosti u oblasti obaveštavanja u odnosu na Radiodifuznu ustanovu Vojvodine, odnosno RTV, važno je napomenuti da opšti akti ove ustanove nisu usklađeni sa Zakonom o nacionalnim savetima nacionalnih manjina, što onemogućava nacionalne savete da u punoj meri koriste svoja zakonska ovlašćenja. U konkretnom slučaju, Statutom RTV nije predviđena obaveza organa upravljanja RTV da dostavljaju izveštaje upravnog i programskog odbora RTV nacionalnim savetima na čijim se jezicima emituje program.

56. Nacionalni saveti **makedonske, slovačke i češke** nacionalne manjine su koristili zakonsko ovlašćenje da daju mišljenje i predloge Savetu Republičke radiodifuzne agencije u vezi sa informisanjem na jeziku nacionalne manjine (član 21. stav 1. tačka 5. Zakona).

57. Nijedan nacionalni savet nacionalne manjine nije odgovorio na pitanje da li je odredio predstavnika u Savetu Republičke radiodifuzne agencije koji nema prava odlučivanja, a koji učestvuje u radu Saveta kada se razmatraju pitanja u vezi sa informisanjem na jeziku nacionalne manjine (član 21. stav 1. tačka 6. Zakona).

Grafikon 23

Službena upotreba jezika i pisma

U Republici Srbiji pravo na službenu upotrebu jezika i pisma u različitim oblicima i sa različitim stepenom primene ostvaruju pripadnici mađarske, albanske, rumunske, rusinske, slovačke, bugarske, češke, hrvatske, makedonske i bošnjačke nacionalne manjine. Iz različitih razloga, jezik i pismo pripadnika ostalih nacionalnih manjina nisu u službenoj upotrebi u nekoj od jedinica lokalne samouprave ili naseljenom mestu. Iako je reč o pripadnicima manjina koji su formirali svoja tela manjinske samouprave, ta tela ne mogu koristiti većinu nadležnosti u ovoj oblasti, i to je činjenica koju treba imati u vidu prilikom analize podataka u ovoj oblasti.

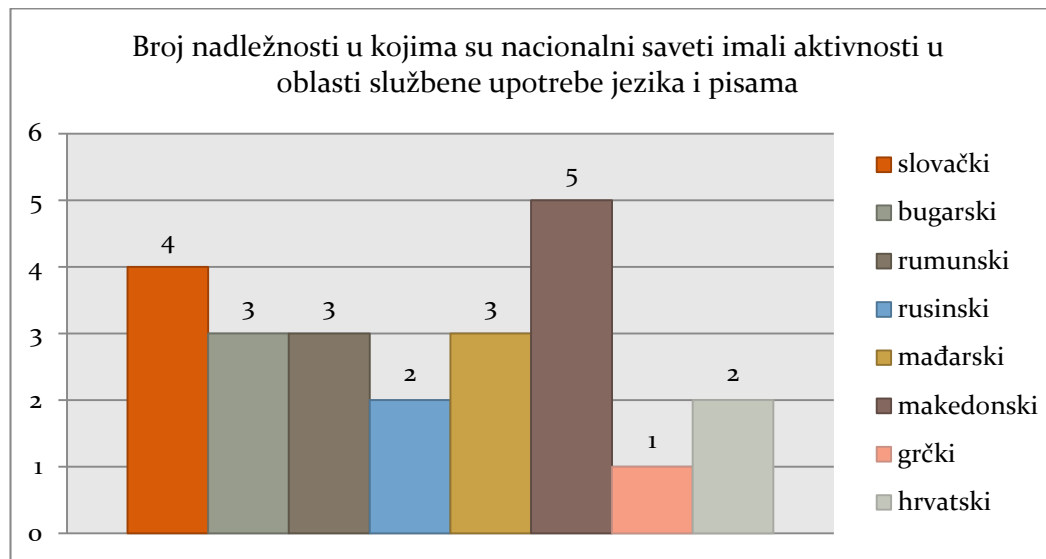
58. Pet nacionalnih saveta je iskoristilo zakonsko ovlašćenje i donelo odluku o utvrđivanju tradicionalnih naziva jedinica lokalne samouprave, naseljenih mesta i drugih geografskih naziva, kao i ustanova za koje je utvrđeno da su od posebnog značaja za nacionalnu manjinu na jeziku nacionalne manjine, u jedinicama lokalne samouprave ili naseljenim mestima na čijem području je u službenoj upotrebi jezik nacionalne manjine (član 22. stav 1. tačka 1. i 4. Zakona). U pitanju su nacionalni saveti makedonske, hrvatske, bugarske, rumunske i rusinske nacionalne manjine. Ovo ovlašćenje nacionalni savet mađarske nacionalne manjine realizovao je pre stupanja na snagu Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina.

59. Nacionalni saveti **makedonske, bugarske i rumunske** nacionalne manjine predlagali su nadležnom organu isticanje naziva jedinice lokalne samouprave, naseljenih mesta i drugih geografskih naziva na jeziku nacionalne manjine (član 22. stav 1. tačka 2. Zakona).

60. Sa zahtevom za uvođenje jezika i pisma nacionalne manjine u službenu upotrebu u jedinici lokalne samouprave ili u naseljenom mestu na njenoj teritoriji, nadležnom organu jedinice lokalne samouprave obratila su se tri nacionalna saveta nacionalnih manjina (član 22. stav 1. tačka 3. Zakona), i to:

- Nacionalni savet **makedonske** nacionalne manjine sa zahtevom za uvođenje makedonskog jezika i pisma u pet naseljenih mesta koja se nalaze na teritoriji Grada Pančeva i Opštine Plandište.

- Nacionalni savet **hrvatske** nacionalne manjine Opštini Šid sa zahtevom za uvođenje hrvatskog jezika i pisma u službenu upotrebu u naseljena mesta Batrovci i Sot³² koja se nalaze na teritoriji ove opštine.
- Nacionalni savet **slovačke** nacionalne manjine Opštini Indija sa zahtevom da se u službenu upotrebu uvede slovački jezik i pismo na teritoriji naseljenog mesta Slankamenački Vinogradi.

Grafikon 24

³² Nacionalni savet hrvatske nacionalne manjine obratio se Opštini Šid zahtevom za uvođenje hrvatskog jezika u naseljenom mestu Sot, međutim, i pored toga što su bile ispunjene zakonske pretpostavke za uvođenje jezika u službenu upotrebu u Sotu, Opština Šid, odnosno njeni nadležni organi nisu doneli odluku o tome. Pokrajinski ombudsman pokrenuo je postupak kontrole zakonitosti i pravilnosti postupanja Opštine Šid u vezi sa navedenim, što je rezultiralo time da je početkom ove godine hrvatski jezik i pismo uveden u službenu upotrebu u naseljenom mestu Sot. Skupština Opštine Šid je odluku o uvođenju hrvatskog jezika i pisma u službenu upotrebu u naseljenom mestu Sot donela 13. februara 2012. godine.

61. Od nacionalnih saveta **makedonske, slovačke, bugarske, rumunske, rusinske i mađarske** nacionalne manjine zatraženo je mišljenje prilikom utvrđivanja naziva ulica, trgova, gradskih četvrti, zaselaka i drugih delova naseljenih mesta (član 22. stav 1. tačka 5. Zakona).
62. Samo su se Nacionalni savet **slovačke** nacionalne manjine i Nacionalni savet **mađarske** nacionalne manjine obraćali nadležnim organima sa zahtevom za vršenje nadzora nad službenom upotrebom jezika i pisma nacionalne manjine (član 22. stav 1. tačka 6. Zakona) i to Pokrajinskom sekretarijatu za obrazovanje, upravu i nacionalne zajednice.
63. Nijedan nacionalni savet nacionalne manjine nije odgovorio da je predlagao nadležnim organima mere i aktivnosti za unapređenje prevođenja propisa na jezik nacionalne manjine koji je u službenoj upotrebi (član 22. stav 1. tačka 7. Zakona).
64. Četiri nacionalna saveta su preduzimala raznovrsne mere i aktivnosti za unapređenje službene upotrebe jezika i pisma nacionalne manjine (član 22. stav 1. tačka 8. Zakona), i to: nacionalni saveti **makedonske, slovačke, grčke i mađarske** nacionalne manjine.

Prenos osnivačkih prava

65. U skladu sa odredbama Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina, nacionalni saveti su ovlašćeni da iniciraju prenos osnivačkih prava sa Republike Srbije, autonomne pokrajine ili jedinica lokalne samouprave nad obrazovno-vaspitnim ustanovama u kojima se nastava izvodi isključivo na jeziku nacionalne manjine; ustanovama kulture čija je osnovna delatnost očuvanje i razvijanje kulture nacionalne manjine; drugim ustanovama od posebnog značaja za nacionalnu manjinu (član 24. stav 1. i 2. Zakona). Ovo ovlašćenje iskoristila su ukupno tri nacionalna saveta: Nacionalni savet **slovačke** nacionalne manjine inicirao je prenos osnivačkih prava nad 12 obrazovno-vaspitnih ustanova i nad jednom ustanovom kulture na Nacionalni savet. Nacionalni savet **makedonske** nacionalne manjine inicirao je delimičan prenos osnivačkih prava nad pet ustanova kulture, a Nacionalni savet **mađarske** nacionalne manjine inicirao je prenos osnivačkih prava nad više od 20 osnovnih i srednjih škola³³ i nekoliko ustanova kulture (grafikon 25).

66.

Grafikon 25

³³ Kao što je već pomenuto u tekstu istraživanja inicijativa Nacionalnog saveta mađarske nacionalne manjine za delimičan prenos osnivačkih prava nad osam srednjih škola sa AP Vojvodine kao osnivača srednjih škola na Nacionalni savet je usvojena i ugovori po prenosu osnivačkih prava i međusobnom uređivanju prava i obaveza ugovornih strana su već zaključeni.

Odnos sa republičkim organima

67. Nacionalni savet **ukrajinske** nacionalne manjine predlagao je nadležnim organima izmene i dopune nacrtu Strategije razvoja javnog informisanja u Republici Srbiji, a Nacionalni savet **hrvatske** nacionalne manjine se obraćao ministarstvu nadležnom za poslove u oblasti kulture sa predlogom raspodele sredstava u oblasti kulture čime su iskoristili ovlašćenja nacionalnih saveta da Narodnoj skupštini, Vladi i drugim državnim organima i posebnim organizacijama podnose predloge, inicijative i mišljenja o pitanjima iz svoje nadležnosti (član 25. stav 1. Zakona).

Odnos sa organima autonomne pokrajine i organima jedinice lokalne samouprave

68. Nacionalni savet **češke** nacionalne manjine, koristeći se svojim ovlašćenjima, (član 26. stav 1. Zakona), obratio se nadležnim organima Opštine Bela Crkva sa inicijativom da se uredi gradsko (katoličko) groblje u toj opštini. Nacionalni savet **hrvatske** nacionalne manjine obratio se Pokrajinskom sekretarijatu za upravu, propise i nacionalne zajednice (sada Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje, upravu i nacionalne zajednice) sa predlogom za raspodelu sredstava koje dodeljuje taj sekretarijat.

Međunarodna i regionalna saradnja

69. Većina nacionalnih saveta nacionalnih manjina ostvarila je neki vid saradnje sa međunarodnim i regionalnim organizacijama, državnim organima, organizacijama i ustanovama u matičnim državama, kao i sa nacionalnim savetima ili sličnim telima nacionalnih manjina u drugim državama. U većini slučajeva radi se o saradnji u oblasti kulture, međusobnoj razmeni iskustva sa telima manjinske uprave u drugim zemljama ili o primanju donacija za različite svrhe.

Zaključci

Uvod

Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina primenjuje se od 11. septembra 2009. godine. Zakonom je propisano više od 80 različitih nadležnosti, odnosno ovlašćenja nacionalnih saveta u oblasti kulture, obrazovanja, obaveštavanja i službene upotrebe jezika i pisma. Neki nacionalni saveti, međutim, nisu u mogućnosti da vrše značajan broj nadležnosti zbog toga što obrazovanje nije organizovano na jeziku nacionalne manjine, zato što jezik nacionalne manjine nije u službenoj upotrebi ili, pak, zbog toga što ne postoje mediji na jeziku određene nacionalne manjine. Imajući u vidu da neki nacionalni saveti ne mogu, zbog objektivnih okolnosti, vršiti određene nadležnosti, postavlja se pitanje da li je koncept postavljen Zakonom o nacionalnim savetima zaista potreban, odnosno da li je primenjiv na sve nacionalne savete koji u ovom trenutku postoje ili je potrebno promeniti pristup.

Budući da se ovaj izveštaj zasniva na podacima koje su Pokrajinskom ombudsmanu dostavili nacionalni saveti, potrebno je naglasiti da njihovi odgovori nisu uvek bili precizno formulisani, a u pojedinim su slučajevima su izbegnuti odgovori na konkretno postavljeno pitanje. Prema saznanjima Pokrajinskog ombudsmana neki od nacionalnih saveta koriste zakonska ovlašćenja, ali ih nisu naveli u svojim odgovorima, pa slučajevi korišćenja tih ovlašćenja nisu ni obuhvaćeni analizom.

Na osnovu analize dobijenih podataka Pokrajinski ombudsman zaključuje:

- da pojedine odredbe i rešenja u Zakonu o nacionalnim savetima treba detaljnije razraditi i precizirati;
- da nacionalni saveti nisu u punoj meri koristili nadležnosti/ovlašćenja propisana Zakonom - jedni zato što nisu dovoljno upoznati sa svojim nadležnostima, pravima i obavezama, kao i postupcima pred nadležnim organima, a čije je pokretanje preduslov za ostvarivanje pojedinih nadležnosti; drugi zato što ne poznaju značenje pojedinih (zakonskih) pojmova³⁴, a što im

³⁴ Šta se, na primer, podrazumeva pod obrazovno-vaspitnim ustanovama, koje su to radiodifuzne ustanove Srbije i Vojvodine, pa pokušavaju prava iz oblasti obaveštavanja koja su vezana za Radiodifuzne ustanove Srbije i Vojvodine ostvariti na lokalnim radio stanicama i sl.

otežava vršenje propisanih nadležnosti/ovlašćenja u punoj meri; treći zato što su suviše „pasivni“ i ne preduzimaju inicijativu, već čekaju da inicijativa potekne od nadležnih organa lokalne, pokrajinske ili državne uprave³⁵;

- nadležni organi jednog broja jedinica lokalne samouprave, na različite načine, sprečavaju nacionalne savete da vrše svoje nadležnosti/ovlašćenja, obrazlažući to neusaglašenošću Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina sa drugim zakonima u oblasti kulture, javnog informisanja i obrazovanja.³⁶

³⁵ U velikom broju slučajeva odgovori su bili: „Niko nije tražio da damo mišljenje, nisu nas pitali i slično“. Čak i u onim slučajevima gde je za vršenje nadležnosti neophodno da prvi korak preduzme nacionalni savet nacionalne manjine.

³⁶ Pokrajinski ombudsman podseća da je članom 16 stav 3 Ustava Republike Srbije („Sl. glasnik RS“, br. 98/2006) propisano da se odredbe o ljudskim i manjinskim pravima tumače **u korist unapređenja vrednosti demokratskog društva**, saglasno važećim međunarodnim standardima ljudskih i manjinskih prava, kao i praksi međunarodnih institucija koje nadziru njihovo sprovođenje.

Preporuke

Načelne preporuke

1. Preduzeti mere i aktivnosti kojima će se, u cilju integracije nacionalnih manjina u sve sfere društvenog života, sprečiti ili ublažiti proces "zatvaranja" manjinskih nacionalnih zajednica, kako prema većinskoj, tako i prema drugim manjinskim nacionalnim zajednicama. U ostvarivanju ovog cilja potrebno je, između ostalog, unaprediti način učenja srpskog jezika kao nematernjeg jezika za pripadnike nacionalnih manjina. Pokrajinski ombudsman smatra da bi bilo uputno, da se razmotri mogućnost uvođenja dvojezične nastave na srpskom i manjinskom jeziku u osnovne škole na teritoriji AP Vojvodine, gde se pokaže dovoljno interesovanje za ovu vrstu nastave.
2. Preduzeti mere i aktivnosti kojima će se pripadnicima većinskog naroda omogućiti upoznavanje sa kulturom i tradicijom nacionalnih manjina, kao i pravima koja su pripadnicima manjina zagantovana pozitivno-pravnim propisima.

Konkretne preporuke

1. Potrebno je da nadležno ministarstvo za poslove državne uprave koji se odnose na opšta pitanja položaja pripadnika nacionalnih manjina, zaštitu i unapređenje ljudskih i manjinskih prava preduzme mere i aktivnosti prema organima jedinica lokalnih samouprava koje treba da su usmerene na prepoznavanje obaveza lokalne samouprave iz Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina.
2. Podstaći međusobnu saradnju nacionalnih saveta u cilju razmene iskustava i zajedničkog nastupa pred nadležnim državnim organima. U tom pogledu, Pokrajinski ombudsman smatra uputnim da se zakonom uredi pravni status, uloga i nadležnosti neformalnog tela pod nezvaničnim nazivom „Koordinacija nacionalnih saveta nacionalnih manjina“.
3. Nacionalni saveti nacionalnih manjina treba da obezbede kontinuirano upoznavanje pripadnika nacionalnih manjina sa njihovim pravima, posebno sa pravima u oblastima od vitalnog interesa za očuvanje njihovog kulturnog i nacionalnog identiteta.

4. Neophodno je da država preduzme mere kojima bi se smanjio stranački uticaj na rad nacionalnih saveta (npr. nacionalni saveti, kada predlažu člana upravnog ili školskog odbora obrazovno- vaspitno ustanove, treba da vode računa o stručnosti kandidata, a ne o njegovom članstvu u određenoj političkoj stranci).
5. Potrebno je da nadležni državni organi obezbede sve neophodne uslove da informisanje na jeziku pripadnika nacionalnih manjina bude slobodno, nezavisno i objektivno, lišeno partijskih, užegrupnih ili privatnih uticaja na uređivačku politiku.

Preporuke Pokrajinskog ombudsmana za izmenu/dopunu propisa u oblasti ostvarivanja i zaštite prava i sloboda nacionalnih manjina

1. Neophodno je dopuniti Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina. Pokrajinski ombudsman smatra da bi se propisivanjem ovlašćenja nadležnog ministra da bliže uređuje uslove i kriterijume za utvrđivanje ustanova od posebnog značaja za očuvanje identiteta nacionalnih manjina izbegle eventualne zloupotrebe, a napori nacionalnih saveta skoncentrisali na ustanove od stvarnog značaja za datu nacionalnu manjinu.
2. Neophodno je detaljnije propisati razloge za raspuštanje nacionalnog saveta, kao i pravila postupka koji nadležni državni organ u tom slučaju sprovodi³⁷.
3. Potrebno je iznaći rešenje kojim će se staviti van snage odluke kojima su nacionalni saveti prekoračili zakonsko ograničenje u pogledu škola koje su proglašene ustanovama od posebnog značaja za obrazovanje nacionalne manjine.
4. Da bi se otklonili problemi uočeni u praksi, neophodno je usaglasiti zakone u oblasti kulture, obrazovanja i javnog informisanja sa Zakonom o nacionalnim savetima nacionalnih manjina.

³⁷ U proteklom periodu kod pojedinih nacionalnih saveta nacionalnih manjina nastali su problemi koji su doveli u pitanje funkcionisanje saveta (pojava različitih struja dovela je do rascepa unutar pojedinih nacionalnih saveta, (ne)legalnih smena predsednika nacionalnog saveta i slično). Nadležno ministarstvo je u pojedinim slučajevima reagovalo raspuštanjem nacionalnog saveta i formiranjem privremenog organa upravljanja. Pošto je raspuštanje i formiranje privremenog organa upravljanja regulisano samo jednim članom Zakona, potrebno je dodatno razraditi postupak kako bi se izbegla svaka proizvoljnost.

5. Zbog više objektivnih okolnosti³⁸ pojedine nacionalne manjine su faktički onemogućene da koriste svoja prava u oblastima obrazovanja, obaveštavanja i službene upotrebe jezika i pisma. Ne dovodeći u pitanje dosegnuti nivo manjinskih prava, neophodno je da se široko postavljene nadležnosti u ovim oblastima prilagode tim nacionalnim manjinama.
6. Potrebno je izvršiti dopunu Zakona o budžetskom sistemu. U cilju transparentnog finansiranja i sprečavanja mogućnosti nenamenskog trošenja budžetskih sredstava nacionalne savete treba uvrstiti u indirektno budžetske korisnike.

³⁸ Nepostojanje obrazovanja na jeziku nacionalne manjine, nepostojanje službene upotrebe jezika i pisma nacionalne manjine, mali broj pripadnika nacionalne manjine, nedostatak stručnih kapaciteta i dr.

Dve godine primene Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina (Prvo istraživanje)

Zaštita prava nacionalnih manjina u Republici Srbiji zagarantovana je Ustavom Republike Srbije. Na osnovu člana 14 Ustava Republike Srbije, ("Sl. glasnik RS", br. 98/2006), Republika Srbija štiti prava nacionalnih manjina te se pripadnicima nacionalnih manjina radi ostvarivanja potpune ravnopravnosti i očuvanja njihovog identiteta jemči posebna zaštita. Član 75 Ustava uređuje da se pripadnicima nacionalnih manjina, pored prava koja su Ustavom zajemčena svim građanima, jemče i dodatna, individualna ili kolektivna prava. Individualna prava ostvaruju se pojedinačno, a kolektivna u zajednici sa drugima, u skladu sa Ustavom, zakonom i međunarodnim ugovorima. Putem kolektivnih prava pripadnici nacionalnih manjina, neposredno ili preko svojih predstavnika, učestvuju u odlučivanju ili sami odlučuju o pojedinim pitanjima vezanim za svoju kulturu, obrazovanje, obaveštavanje i službenu upotrebu jezika i pisma, u skladu sa zakonom. Ustav dalje uređuje da radi ostvarenja prava na samoupravu u kulturi, obrazovanju, obaveštavanju i službenoj upotrebi jezika i pisma, pripadnici nacionalnih manjina mogu izabrati svoje nacionalne savete, u skladu sa zakonom.

Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina ("Sl.list SRJ", br. 11/2002, "Sl.list SCG ", broj 1/2003- Ustavna povelja i "Sl. glasnik RS", broj 72/2009-dr. zakon) u članu 19 uređuje da pripadnici nacionalnih manjina mogu izabrati nacionalne savete radi ostvarivanja prava na samoupravu u oblasti upotrebe jezika i pisma, obrazovanja, informisanja i kulture, da saveti mogu da imaju najmanje 15 a najviše 35 članova, u zavisnosti od ukupnog broja pripadnika nacionalne manjine i da se biraju na period od četiri godine. Nadležni državni organ vodi Registar izabranih saveta. Nacionalni savet predstavlja nacionalnu manjinu u oblasti službene upotrebe jezika, obrazovanja, informisanja na jeziku nacionalne manjine i kulture, učestvuje u procesu odlučivanja ili odlučuje o pitanjima iz tih oblasti i osniva ustanove iz ovih oblasti. Organi države, teritorijalne autonomije ili jedinice lokalne samouprave, prilikom odlučivanja o pitanjima u navedenim oblastima dužni su da zatraže mišljenje saveta. Deo ovlašćenja iz pomenutih oblasti može se poveriti savetima, a država će obezbediti finansijska sredstva potrebna za vršenje ovih nadležnosti.

Kao potvrda opredeljenja Republike Srbije da se stvore realni uslovi za nesmetano ostvarivanje prava nacionalnih manjina iz Ustava i Zakona o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina, Narodna skupština Republike Srbije 31. avgusta 2009. godine usvojila je **Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina** („Sl. glasnik RS“, br. 72/2009). Zakon je stupio je na snagu 11. septembra 2009. godine.

ČETIRI GODINE NACIONALNIH SAVETA NACIONALNIH MANJINA

Ovim zakonom detaljno su uređene nadležnosti nacionalnih saveta u oblasti obrazovanja, kulture, obaveštavanja i službene upotrebe jezika i pisama, postupak izbora nacionalnih saveta, način finansiranja njihovog rada i druga pitanja od značaja za rad nacionalnih saveta. Član 2 Zakona uređuje da, radi ostvarivanja prava na samoupravu u kulturi, obrazovanju, obaveštavanju i službenoj upotrebi jezika i pisma, pripadnici nacionalnih manjina u Republici Srbiji mogu da izaberu svoje nacionalne savete koji predstavljaju nacionalnu manjinu u oblasti obrazovanja, kulture, obaveštavanja na jeziku nacionalne manjine i službene upotrebe jezika i pisma, i preko kojih nacionalne manjine učestvuju u procesu odlučivanja ili odlučuju o pitanjima iz tih oblasti.

Nakon stupanja na snagu zakona, tokom 2010. i 2011. godine, Pokrajinskom ombudsmanu kao nezavisnom i samostalnom organu koji se stara o zaštiti i unapređenju ljudskih prava i sloboda svakog lica, zajemčenih Ustavom, potvrđenim i objavljenim međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima, opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava, zakonom i propisima Autonomne Pokrajine Vojvodine, novoizabrani nacionalni saveti, a i jedinice lokalne samouprave uputili izvestan broj predavki u vezi sa (ne)primenom Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina. Na osnovu Pokrajinske skupštinske odluke o Pokrajinskom ombudsmanu, ova institucija u oblasti zaštite prava nacionalnih manjina, pored toga što prima i ispituje predavke koje se odnose na kršenje prava nacionalnih manjina, između ostalog i prati primenu međunarodnih standarda o pravima nacionalnih manjina i zakona o pravima nacionalnih manjina, prikuplja informacije o primeni zakona i drugih propisa o pravima nacionalnih manjina, nadgleda praksu i kontinuirano prati ostvarivanje prava nacionalnih manjina u različitim oblastima društvenog života, nadgleda proces donošenja novih propisa ili izmenu važećih propisa u svim oblastima koje su u vezi sa položajem i ostvarivanjem prava nacionalnih manjina, daje savete nadležnim organima u vezi sa donošenjem, izmenama i dopunama propisa koji se odnose na zaštitu prava nacionalnih manjina, kao i u vezi sa primenom tih propisa. Iz podnetih predavki i analizom stanja, da se zaključiti da u oblasti ostvarivanja kolektivnih prava pripadnika nacionalnih manjina u praksi još uvek postoje znatne poteškoće koje mogu da ugroze ostvarivanje ovih prava. Većina predavki sadrži pritužbe na ponašanje jedinica lokalne samouprave koje po tvrdnji podnosilaca predavki ne saraduju sa nacionalnim savetima i ne zalažu se u dovoljnoj meri za ostvarivanje prava nacionalnih manjina u oblastima obrazovanja i kulture, kao i službene upotrebe jezika i pisama. Jedinice lokalne samouprave u svojim predavkama uglavnom se obraćaju pitanjima u vezi sa primenom zakona i zahtevima za pojašnjenje zakonskih odredbi, tvrdeći da zbog različitog uređivanja postupaka za ostvarivanje kolektivnih prava u oblasti obrazovanja i kulture, objektivno nisu u mogućnosti da udovolje zahtevima nacionalnih saveta.

U okvirima svojih nadležnosti, Pokrajinski ombudsman je procenio da je potrebno izvršiti analizu problema u dve ključne oblasti ostvarivanja manjinske samouprave, i to u oblasti obrazovanja i kulture. Kako je isto toliko važno izvršiti procenu i ocenu stanja i u oblastima informisanja i službene upotrebe jezika i pisama, ta analiza će biti predmet drugog istraživanja koje će se obaviti u najskorije vreme. Stalo se na stanovište da će se informacije pribaviti u dve faze, prvo od jedinica lokalne samouprave na teritoriji AP Vojvodine, a da će nakon obrade ovih informacija, u drugom krugu biti prikupljene informacije i od nacionalnih saveta. U tom istraživanju, Pokrajinski ombudsman će obuhvatiti sva ovlašćenja koja nacionalni saveti kao predstavnička tela imaju na osnovu Zakona o nacionalnim savetima, a u skladu sa Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja i Zakona o kulturi.

Kao prvi korak, Pokrajinski ombudsman se obratio svim jedinicama lokalne samouprave u AP Vojvodini (45) zahtevajući dostavljanje određenih informacija na osnovu kojih bi se mogao doneti relevantan zaključak o saradnji između jedinica lokalnih samouprava i nacionalnih saveta nacionalnih manjina, kao i o kvalitetu te saradnje, a po pitanju ostvarivanja prava pripadnika nacionalnih manjina da preko svojih nacionalnih saveta učestvuju u procesu odlučivanja, ili sami odlučuju u oblastima obrazovanja i kulture. Cilj prikupljanja informacija bio je da se dve godine nakon usvajanja Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina utvrdi, da li je Zakon u dovoljnoj meri počeo da se primenjuje da li su nacionalni saveti prepoznali svoje nadležnosti, da li su upoznati sa svojim pravima i obavezama iz Zakona, te da li su jedinice lokalne samouprave prepoznale svoje obaveze vezane za Zakonom uređene nadležnosti nacionalnih saveta. Predmet istraživanja bilo je i sagledavanje u kojoj su meri su nacionalni saveti vršili pojedine nadležnosti i ovlašćenja u navedenim oblastima, da li su i na koji način jedinice lokalne samouprave ispunjavale svoje obaveze prema nacionalnim savetima nacionalnih manjina i saradivale sa njima u vršenju tih pojedinih nadležnosti i ovlašćenja nacionalnih saveta. Iako su sve jedinice lokalne samouprave odgovorile na zahtev Pokrajinskog ombudsmana i dostavile većinu traženih informacija, već na prvi pogled se pokazalo da u većini jedinica lokalnih samouprava predsednik i sekretar skupštine jedinice lokalne samouprave, članovi opštinskih odnosno gradskih veća zaduženi za obrazovanje i kulturu kao i načelnik opštinske uprave, kao organi koji bi morali da budu upoznati sa pitanjem ostvarivanja kolektivnih prava nacionalnih manjina nisu bili dovoljno informisani, te da se do korisnih informacija i podobnih za tumačenje i obradu dolazilo nakon brojnih telefonskih razgovora i razmene imejllova. Na osnovu dobijenih odgovora može se zaključiti da veliki broj ispitanih ne pravi razliku između nacionalnog saveta nacionalne manjine i saveta za međunacionalne odnose, a bilo je i onih koji su ga doživljavali kao nevladinu organizaciju.

Nakon dve godine primene u praksi ovog zakona uočljiv je nedostatak bližeg uređivanja određenih pitanja (npr. nedostatak kriterijuma za proglašenje ustanova od posebnog značaja), što bi se moglo prevazići dopunom zakona odredbom na osnovu koje bi nadležni ministar bio ovlašćen da ta pitanja uredi podzakonskim aktima.

Pored većeg broja nedoumica može se postaviti i pitanje da li sve nacionalne manjine koje su izabrale svoje nacionalne savete zaista imaju potrebu za manjinskom samoupravom u zakonom garantovanom obimu, na primer u slučajevima kada se u oblasti obrazovanja nastava ne izvodi na jeziku te nacionalne manjine, niti se jezik sa elementima nacionalne kulture izučava i nije u službenoj upotrebi. Potrebno je imati u vidu da nacionalni saveti predstavljaju nacionalnu manjinu u četiri ključne oblasti ostvarivanja kolektivnih prava, te se aktivnosti nacionalnih saveta ne mogu svesti isključivo na organizovanje i finansiranje kulturno-umetničkih manifestacija sa ciljem očuvanja nacionalnog identiteta.

Na osnovu raspoloživih podataka koji se odnose na ustanove u oblasti osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja, bez predškolskih ustanova, analiza pokazuje sledeće:

Oblast obrazovanja

I. Proglašenje obrazovno-vaspitnih ustanova za ustanove od posebnog značaja za obrazovanje nacionalne manjine

Jedna od nadležnosti nacionalnog saveta je i nadležnost iz člana 15 Zakona, da utvrđuje obrazovno-vaspitne ustanove od posebnog značaja za obrazovanje nacionalne manjine, te je kontaktiranje nacionalnih saveta sa jedinicama lokalne samouprave u oblasti obrazovanja, evidentno pre svega u postupcima **proglašenja obrazovno-vaspitnih ustanova za ustanove od posebnog značaja za obrazovanje nacionalne manjine**. Naime, nakon što utvrde ovo svojstvo ustanove za obrazovanje čiji je osnivač jedinica lokalne samouprave, nacionalni saveti o donetoj odluci pored ustanove, obaveštavaju i jedinicu lokalne samouprave.

U 16 jedinica lokalne samouprave, nacionalni saveti nacionalne manjine koristili su pravo iz Zakona da utvrde obrazovno-vaspitne ustanove za ustanove od posebnog značaja za obrazovanje nacionalne manjine. Ovo pravo je najviše koristio Nacionalni savet mađarske nacionalne manjine, te je ustanovom od posebnog značaja za obrazovanje nacionalne manjine proglasio ukupno 37 obrazovnih ustanova

ČETIRI GODINE NACIONALNIH SAVETA NACIONALNIH MANJINA

u 15 jedinica lokalne samouprave. Nacionalni savet češke nacionalne manjine, ustanovom od posebnog značaja za obrazovanje nacionalne manjine proglasio je ukupno u 8 obrazovnih ustanova u 2 jedinice lokalne samouprave.

II. Podnošenje zahteva za prenos osnivačkih prava

Članom 11 Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina propisano je da Republika, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave kao osnivači ustanova **člana mogu u celini ili delimično preneti osnivačka prava na nacionalni savet**. Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina svojim odredbama daje mogućnost nacionalnim savetima nacionalnih manjina kao telima manjinske samouprave da podnošenjem zahteva Republici, autonomnoj pokrajini i jedinici lokalne samouprave kao osnivačima obrazovno-vaspitnih ustanova iniciraju prenos osnivačkih prava nad tim ustanovama, na nacionalni savet nacionalne manjine, u celini ili delimično.

Sagledavanjem dobijenih informacija uočeno je da, iako Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja i Zakon o lokalnoj samoupravi daju mogućnost da jedinica lokalne samouprave osnuje ustanovu osnovnog obrazovanja, to se u praksi vrlo retko dešava, a kako je Republika Srbija osnivač većine osnovnih škola, podrazumeva se da će o inicijativama za prenos osnivačkih prava nad ovim ustanovama odlučivati Republika, a ne lokalne samouprave.

Prema podacima sa kojima raspolaže Pokrajinski ombudsman do sada je samo Nacionalni savet mađarske nacionalne manjine inicirao prenos osnivačkih prava nad obrazovno-vaspitnim ustanovama na području AP Vojvodine. Nacionalni savet mađarske nacionalne manjine inicirao je delimičan (50 %) prenos osnivačkih prava u 28 osnovnih i srednjih škola na području APV. Škole u kojima je iniciran delimičan prenos osnivačkih prava na Nacionalni savet mađarske nacionalne manjine nalaze se na području 11 jedinica lokalne samouprave: Bačka Topola, Subotica, Senta, Ada, Kanjiža, Mali Idoš, Bečej, Zrenjanin, Kikinda, Temerin i Kovin.

U aprilu 2011. godine Skupština AP Vojvodine je kao osnivač, donela odluku da se na Nacionalni savet mađarske nacionalne manjine delimično prenesu osnivačka prava nad Gimnazijom za talentovane učenike sa domom učenika „Boljaji“ u Senti i nad Gimnazijom za talentovane učenike „Deže Kostolanji“ u Subotici, a početkom jula predsednik Vlade AP Vojvodine i predsednik Nacionalnog saveta mađarske nacionalne manjine potpisali su i ugovor o ovom prenosu.

U preostalih 26 obrazovno-vaspitnih ustanova još nije došlo do prenosa osnivačkih prava.

Na osnovu dobijenih informacija, uočljivo je da o velikom broju zahteva kojima je iniciran prenos osnivačkih prava nije doneta odluka. Kao najčešći razlog jedinice lokalne samouprave navode to da je pitanje prenosa osnivačkih prava, odnosno postupak prenosa za njih novina, da im nije poznato kako postupak treba da se sprovede, odnosno, koja se prava i obaveze ugovaraju. Jedan broj jedinica lokalne samouprave, Subotica, Ada, Kanjiža i Bečej, kao razlog zbog kojeg do prenosa nije došlo navodi činjenicu da jedinica lokalne samouprave kojoj je zahtev upućen i nije osnivač vaspitno-obrazovne ustanove, već je osnivač Republika odnosno Autonomna pokrajina Vojvodina.

Očigledno je da postoji ozbiljan problem u primeni zakona, jer Republika Srbija, Autonomna Pokrajina Vojvodina i jedinice lokalne samouprave u svojstvu osnivača obrazovno-vaspitnih ustanova, kao ni nacionalni saveti nisu sigurni u kom postupku treba da se izvrši prenos osnivačkih prava, da li osnivači obrazovno-vaspitnih ustanova imaju obavezu da uvek pozitivno odgovore na inicijativu nacionalnog saveta za prenos osnivačkih prava i koja prava, a naročito koje obaveze prelaze na nacionalni savet nakon prenošenja osnivačkih prava nad obrazovno-vaspitnim ustanovama.

III. Kontakti između nacionalnih saveta i jedinica lokalne samouprave u postupku izbora školskog odbora i direktora škole

Članom 12 Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina propisano je da u ustanovama predškolskog vaspitanja i obrazovanja, i osnovnog i srednjeg obrazovanja i vaspitanja čiji je osnivač Republika, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave, u kojima se obrazovno-vaspitni rad izvodi i na jeziku nacionalne manjine, ili u kojima se izučava govor, jezik ili kultura nacionalne manjine kao poseban nastavni predmet, nacionalni savet daje mišljenje o predloženim kandidatima za članove upravnog, odnosno školskog odbora - predstavnicima jedinice lokalne samouprave, daje mišljenje o kandidatu za direktora ustanove, daje mišljenje u postupku razrešenja direktora i članova organa upravljanja u ustanovama, a u ustanovama u kojima se u većini odeljenja obrazovno-vaspitni rad izvodi na jeziku nacionalne manjine ili za koje je utvrđeno da su od posebnog značaja za nacionalnu manjinu, predlaže članove upravnog, odnosno školskog odbora - predstavnike jedinice lokalne samouprave, daje mišljenje u postupku razrešenja direktora i članova organa upravljanja u ustanovama, daje prethodnu saglasnost za izbor direktora ustanova.

ČETIRI GODINE NACIONALNIH SAVETA NACIONALNIH MANJINA

Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Sl. glasnik RS“, br. 72/2009) takođe su uređena ova pitanja, ali na nešto drugačiji način. Na osnovu ovog zakona u ustanovi u kojoj se obrazovno-vaspitni rad izvodi i na jeziku nacionalne manjine članovi organa upravljanja - predstavnici jedinice lokalne samouprave imenuju se uz pribavljeno mišljenje odgovarajućeg nacionalnog saveta nacionalne manjine, a u ustanovi u kojoj se u većini odeljenja obrazovno-vaspitni rad izvodi na jeziku nacionalne manjine ili za koje je, u skladu sa zakonom kojim se uređuju nadležnosti nacionalnih saveta nacionalnih manjina, utvrđeno da su od posebnog značaja za nacionalnu manjinu, nacionalni savet nacionalne manjine predlaže najmanje jednog člana jedinice lokalne samouprave u organ upravljanja.

Pribavljene informacije pokazuju da su u postupcima biranja članova školskih odbora ili direktora škola nacionalnih saveti i jedinice lokalne samouprave sarađivali, odnosno zajednički odlučivali u 33 jedinice lokalne samouprave.

Najaktivniji je bio Nacionalni savet mađarske nacionalne manjine koji je u 23 jedinice lokalne samouprave učestvovao u izborima članova školskih odbora (davanjem mišljenja o predloženim članovima ili predlaganjem članova), odnosno direktora u ukupno 81 obrazovno-vaspitoj ustanovi.

Nacionalni savet slovačke nacionalne manjine je u 10 jedinica lokalne samouprave učestvovao u izboru članova školskih odbora ili direktora za 14 obrazovno-vaspitnih ustanova.

Nacionalni savet rumunske nacionalne manjine je sarađivao sa 9 jedinica lokalne samouprave učestvujući u izborima članova školskih odbora ili direktora u 15 obrazovno-vaspitnih ustanova.

Nacionalni savet rusinske nacionalne manjine je sarađivao sa 5 jedinica lokalne samouprave učestvujući u izborima školskih odbora ili direktora u 11 vaspitno-obrazovnih ustanova.

Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine je u 1 jedinici lokalne samouprave uzeo učešća u izboru članova školskog odbora u 11 obrazovno-vaspitnih ustanova.

ČETIRI GODINE NACIONALNIH SAVETA NACIONALNIH MANJINA

Nacionalni savet hrvatske nacionalne manjine sarađivao je sa 2 jedinice lokalne samouprave učestvujući u izborima školskih odbora ili direktora u 9 obrazovno-vaspitnih ustanova.

Nacionalni savet ukrajinske nacionalne manjine je u 2 jedinice lokalne samouprave vršio svoje nadležnosti u oblasti obrazovanja učestvujući u izborima članova školskih odbora ili direktora u 5 vaspitno-obrazovnih ustanova.

Nacionalni savet romske nacionalne manjine sarađivao je sa 2 jedinice lokalne samouprave učestvujući u izboru članova školskog odbora u 2 osnovne škole.

Uočljivo je da se jedinice lokalne samouprave Bela Crkva i Kovin nisu obraćale Nacionalnom savetu češke nacionalne manjine prilikom izbora članova školskih odbora ili direktora iako su imale tu obavezu s obzirom na to da je ovaj nacionalni savet proglasio pojedine škole na njihovoj teritoriji za škole od posebnog značaja za obrazovanje ove nacionalne manjine.

Prema raspoloživim podacima, prilikom davanja mišljenja o predloženim članovima školskog odbora od strane jedinice lokalne samouprave u Subotici, Nacionalni savet mađarske nacionalne manjine i Nacionalni savet hrvatske nacionalne manjine na zahtev jedinice lokalne samouprave, nisu dali pozitivno mišljenje za nekoliko predloženih kandidata.

Jedan broj lokalnih samouprava neosnovano smatra da se navedene odredbe zakona ne moraju poštovati u slučajevima pojedinačnih izbora članova školskog odbora, kada se izbor vrši pre isteka mandata, pa se bira novi član npr. zbog ostavke ili smrti člana odbora koji je u mandatu (Sremska Mitrovica). Ove jedinice lokalne samouprave imaju stav da se odredbe zakona primenjuju smo na izbore novih školskih odbora. Ovakav pristup je pogrešan.

Nacionalni savet mađarske nacionalne manjine nije dostavio traženo mišljenje za članove školskog odbora za jednu osnovnu školu u Pančevu, a odbio je davanje saglasnosti za izbor direktora gimnazije u Senti, zbog toga što smatra da je direktora izabrao nezakonito izabran školski odbor budući da u njemu nisu sva tri člana predstavnika jedinice lokalne samouprave po predlogu saveta.

Najviše dilema se pojavilo u realizaciji ovih nadležnosti nacionalnih saveta. Nacionalni saveti i jedinice lokalne samouprave su na početku primene Zakona imale dileme u vezi sa obaveznošću odnosno, neobaveznošću prihvatanja mišljenja nacionalnog saveta o

predloženim kandidatima za članove školskog odbora kao i o kandidatu za direktora ustanove, da bi se stalo na stanovište da je traženje mišljenja obavezno, ali ono ne mora da bude i uvaženo.

Druga dilema se javila u vezi sa realizacijom prava nacionalnih saveta da predlažu članove školskog odbora - predstavnika jedinice lokalne samouprave ustanova u kojima se u većini odeljenja obrazovno-vaspitni rad izvodi na jeziku nacionalne manjine ili za koje je utvrđeno da su od posebnog značaja za nacionalnu manjinu. Situacija je tokom prethodne dve godine bila konfuzna pre svega zbog toga što su dva zakona, Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina i Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (koji su doneti na istoj sednici Narodne skupštine i stupili na snagu istog dana), na različit način uredila pitanje predlaganja članova školskog odbora. Nakon usvajanja Zakona o izmenama i dopunama Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja nije više sporno da li nacionalni saveti predlažu sve (3) članove školskog odbora ili najmanje jednog. Sad je ovo pitanje u oba zakona rešeno na istovetan način, međutim, i dalje ostaje otvoreno pitanje šta se dešava kada skupština jedinice lokalne samouprave zbog nedovoljnog broja glasova ne izabere predložene kandidate, budući da se članovi školskih odbora biraju na sednicama skupštine opštine.

Različitih stanovišta ima i što se tiče ovlašćenja nacionalnih saveta za davanje prethodne saglasnosti za izbor direktora ustanova u kojima se u većini odeljenja obrazovno-vaspitni rad izvodi na jeziku nacionalne manjine ili za koje je utvrđeno da su od posebnog značaja za nacionalnu manjinu. Ova mogućnost nacionalnog saveta često se tumači kao mogućnost „veta“ nacionalnog saveta i nije dovoljno jasno na koji način se rešavaju problemi koji nastaju prilikom realizacije ovog ovlašćenja. Naime, zakonom nije posebno uređeno pitanje obaveze obrazlaganja odluka o davanju odnosno nedavanju prethodne saglasnosti za izbor direktora ustanova, iako diskreciono pravo podrazumeva adekvatno obrazloženje, što može da dovede do zloupotreba ovog prava. Takođe, davanje saglasnosti treba da se zasniva samo na oceni podobnosti kandidata.

IV. Predlozi osnivaču za osamostaljivanje izdvojenog odeljenja škole u kojem se nastava izvodi na jeziku nacionalne manjine

Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina propisuje kao jednu od nadležnosti nacionalnog saveta u oblasti obrazovanja, da predlaže osnivaču obrazovno-vaspitne ustanove osamostaljivanje izdvojenog odeljenja škole u kojem se nastava izvodi na jeziku nacionalne manjine.

Predloga za osamostaljivanje odeljenja škole u kojem se nastava izvodi na jeziku nacionalne manjine bilo je samo u Žitištu, a podneo ga je Nacionalni savet mađarske nacionalne manjine tražeći osamostaljivanje isturenog školskog odeljenja „Adi Endre“ u Tordi koje je istureno odeljenje Osnovne škole „Nikola Tesla“ iz Banatskog Karađorđeva. Prema raspoloživim podacima sa zvanične internet prezentacije opštine Žitište u ovom isturenom odeljenju nastavu pohađa 169 učenika. S obzirom na to da je osnivač OŠ „Nikola Tesla“ u Banatskom Karađorđevu Republika Srbija, zahtev za osamostaljenjem izdvojenog odeljenja ove škole u Tordi upućen je Ministarstvu prosvete i po zahtevu još uvek nije rešeno.

Oblast kulture

I. Proglašenje ustanova kulture za ustanove od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje i razvoj kulturne posebnosti i očuvanje kulturnog identiteta nacionalne manjine

Zakonom o nacionalnim savetima nacionalnih manjina uređeno je da nacionalni savet može, u skladu sa zakonom, osnivati ustanove kulture radi očuvanja, unapređenja i razvoja kulturne posebnosti i očuvanja nacionalnog identiteta nacionalne manjine i vršiti prava i obaveze osnivača, da ove ustanove nacionalni savet osniva samostalno ili zajedno sa Republikom, autonomnom pokrajinom, jedinicom lokalne samouprave ili drugim pravnim licem, u skladu sa zakonom, a da Republika, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave kao osnivači ustanova u oblasti kulture mogu u celini ili delimično preneti osnivačka prava na nacionalni savet.

Članom 17 Zakona propisano je da u ustanovama kulture čiji je osnivač Republika, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave, za koje nacionalni savet utvrdi da su od posebnog značaja za očuvanje identiteta nacionalne manjine, nacionalni savet imenuje jednog člana upravnog odbora ustanove, daje mišljenje o predloženim članovima upravnog odbora ustanove i daje mišljenje u postupku izbora direktora ustanove. Ako više nacionalnih saveta utvrdi da je neka ustanova u oblasti kulture od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje i razvoj posebnosti i nacionalnog identiteta nacionalne manjine, nacionalni saveti imenuju po jednog člana upravnog odbora.

ČETIRI GODINE NACIONALNIH SAVETA NACIONALNIH MANJINA

U 14 jedinica lokalne samouprave došlo je do utvrđivanja (proglašenja) jednog broja ustanova čiji je osnivač jedinica lokalne samouprave, za ustanove kulture od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje i razvoj kulturne posebnosti i očuvanje kulturnog identiteta nacionalne manjine. Dve jedinice lokalne samouprave, Nova Crnja i Bač ovaj podatak nisu dostavile.

Ustanove i u oblasti kulture kao ustanove od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje i razvoj posebnosti i nacionalnog identiteta određene nacionalne manjine utvrdili (proglasili) su ukupno 72 ustanove, i to:

- *Nacionalni savet mađarske nacionalne manjine u 10 jedinica lokalne samouprave (28 ustanova),*
- *Nacionalni savet hrvatske nacionalne manjine u 3 jedinice lokalne samouprave (22 ustanove),*
- *Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine u 2 jedinice lokalne samouprave (11 ustanova),*
- *Nacionalni savet romske nacionalne manjine u 1 jedinici lokalne samouprave (8 ustanova),*
- *Nacionalni savet rumunske nacionalne manjine u 1 jedinici lokalne samouprave (5 ustanova),*
- *Nacionalni savet slovačke nacionalne manjine u 1 jedinici lokalne samouprave (2 ustanove),*
- *Nacionalni savet nemačke nacionalne manjine u 1 jedinici lokalne samouprave (2 ustanove).*

U vršenju ove nadležnosti nacionalnih saveta nacionalnih manjina, Nacionalni savet hrvatske nacionalne manjine i Nacionalni savet romske nacionalne manjine proglasili su *Zoološki vrt i Studentski centar-dom učenika* u Subotici za ustanove kulture od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje i razvoj kulturne posebnosti i očuvanje kulturnog identiteta nacionalne manjine, iako delatnost ovih ustanova po njihovom karakteru ne doprinosi na direktan način očuvanju i unapređivanju kulturnog identiteta nacionalne manjine jer nemaju značaja ni u jednoj od četiri oblasti u kojima nacionalne manjine uživaju kulturnu autonomiju.

Obaveštenja o proglašenja ustanova za ustanove i u oblasti kulture od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje i razvoj posebnosti i nacionalnog identiteta određene nacionalne manjine, jedinice lokalne samouprave i Autonomne pokrajine Vojvodine primale su i primaju se sa velikom dozom otpora, jer se pokazalo da bi postupci bili mnogo jednostavniji kada bi bili propisani ili kriterijumi i merila na osnovu kojih određene ustanove ne bi mogle biti predmet proglašavanja za ustanove od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje i razvoj posebnosti i nacionalnog identiteta nacionalne manjine, ili kriterijumi i merila na osnovu kojih bi se utvrđivalo

koje ustanove mogu da budu utvrđivane za ustanove od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje i razvoj posebnosti i nacionalnog identiteta nacionalne manjine.

II. Imenovanje članova upravnog odbora u ustanovama kulture koje su nacionalni saveti nacionalnih manjina proglasili za ustanove od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje i razvoj kulturne posebnosti i očuvanje kulturnog identiteta nacionalne manjine i izmena osnivačkih akata ustanova kulture koje su nacionalni saveti nacionalnih manjina proglasili od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje i razvoj kulturne posebnosti i očuvanje kulturnog identiteta nacionalne manjine

Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina u članu 17 propisuje da u ustanovama kulture čiji je osnivač Republika, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave, za koje nacionalni savet utvrdi da su od posebnog značaja za očuvanje identiteta nacionalne manjine, nacionalni savet imenuje jednog člana upravnog odbora ustanove, daje mišljenje o predloženim članovima upravnog odbora ustanove, daje mišljenje u postupku izbora direktora ustanove, a ako više nacionalnih saveta utvrdi da je neka ustanova u oblasti kulture od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje i razvoj posebnosti i nacionalnog identiteta nacionalne manjine, nacionalni saveti imenuju po jednog člana upravnog odbora.

Zakon o kulturi („Sl. glasnik RS“, br. 72/2009) u članu 5 propisuje da se nacionalni saveti nacionalnih manjina staraju o sprovođenju kulturne politike nacionalne manjine i, u skladu sa zakonom, učestvuju u procesu odlučivanja ili sami odlučuju o pojedinim pitanjima vezanim za svoju kulturu, osnivaju ustanove kulture i druga pravna lica u kulturi. Član 24 istog zakona propisuje da Republika Srbija, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave mogu osnivati ustanove radi očuvanja, unapređenja i razvoja kulturne posebnosti i očuvanja nacionalnog identiteta nacionalnih manjina, odnosno mogu, na predlog nacionalnog saveta nacionalne manjine, **izmenom osnivačkog akta** za pojedine postojeće ustanove utvrditi da su od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje i razvoj kulturne posebnosti i očuvanje nacionalnog identiteta nacionalnih manjina. U slučaju osnivanja ovih ustanova, prethodno se pribavlja mišljenje nacionalnog saveta nacionalne manjine. Republika Srbija, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave, kao osnivači ovih ustanova, mogu u celini ili delimično preneti osnivačka prava na nacionalni savet nacionalne manjine. Članom 35 propisano je da u slučaju ustanove za koju se izmenom osnivačkog akta utvrdi da je od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje i razvoj kulturne

posebnosti i očuvanje nacionalnog identiteta nacionalne manjine, nacionalni savet nacionalne manjine daje mišljenje u postupku imenovanja direktora.

U Bačkoj Topoli, Adi i Kanjiži na inicijativu Nacionalnog saveta mađarske nacionalne manjine, došlo je do izmene osnivačkih akata ustanova kulture koje su utvrđene kao ustanove od posebnog značaja, a na inicijativu istog saveta postupak je započet i u toku je i u Beloj Crkvi. Postupak je u toku i u Subotici na inicijativu nacionalnih saveta mađarske, hrvatske, bunjevačke i romske nacionalne manjine, i u Somboru, na zahtev mađarskog nacionalnog saveta.

Tri jedinice lokalne samouprave Bečej, Novi Sad i Zrenjanin, dostavile su podatak o tome da se nije pristupilo izmeni osnivačkih akata pozivajući se na neusaglašenosti Zakona o kulturi sa Zakonom o nacionalnim savetima nacionalnih manjina.³⁹ U Bečeju i Zrenjaninu inicijativa je potekla od Nacionalnog saveta mađarske nacionalne manjine, a u Novom Sadu na inicijativu nacionalnih saveta hrvatske, bunjevačke i nemačke nacionalne manjine.

III. Prenošnje osnivačkih prava nad ustanovama kulture koje su nacionalni saveti nacionalnih manjina proglasili od posebnog značaja za očuvanje, unapređenje i razvoj kulturne posebnosti i očuvanje kulturnog identiteta nacionalne manjine na nacionalni savet nacionalne manjine

Republika Srbija, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave kao osnivači ustanova kulture, mogu u celini ili delimično preneti osnivačka prava na nacionalni savet nacionalne manjine. Ova mogućnost garantovana je kako Zakonom o nacionalnim savetima nacionalnih manjina, tako i Zakonom o kulturi.

³⁹ Ministarstvo za ljudska i manjinska prava preporučilo je dopisom br. 290-011-00-00003/2011-6 od 22. februara 2011. godine Gradu Zrenjaninu da se odloži izmenu osnivačkih akata ustanova kulture (a samim tim i imenovanja članova upravnog odbora od strane nacionalnih saveta nacionalnih manjina) koje su proglašena od posebnog značaja za nacionalnu manjinu dok se ne usklade odredbe Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina i Zakona o kulturi.

Samo u jednoj jedinici lokalne samouprave došlo je do prenosa osnivačkih prava nad ustanovom kulture i to nad ustanovom „Hrvatski dom“ u Sremskoj Mitrovici na Nacionalni savet hrvatske nacionalne manjine.

Nacionalni savet makedonske nacionalne manjine postavio je zahtev da se promene osnivački akti da taj nacionalni savet bude suosnivač tri ustanove kulture: Muzej grada Novog Sada, Gradska biblioteka Novi Sad i Kulturni centar Novi Sad.

Na osnovu dobijenih informacija, uočljivo je da kao i u oblasti obrazovanja, o velikom broju zahteva kojima je iniciran prenos osnivačkih prava nije rešavano. Jedinice lokalne samouprave kao razlog navode da je pitanje prenosa osnivačkih prava, odnosno postupak prenosa za njih novina, da im nije poznato kako postupak treba da se sprovede i koja prava i obaveze treba da čine sastavni deo ugovora. Očigledno je da Republika Srbija, Autonomna Pokrajina Vojvodina i jedinice lokalne samouprave u svojstvu osnivača ustanova u oblasti kulture, kao ni većina nacionalnih saveta nisu upoznati sa postupkom prenosa osnivačkih prava, da li osnivači ustanova imaju obavezu da svaku inicijativu prihvate i daju pozitivan odgovor na zahtev za prenos osnivačkih prava i koja prava i obaveze prelaze na nacionalni savet nakon prenošenja osnivačkih prava nad ustanovama kulture. Neprihvatljivo je da jedinice lokalne samouprave nisu upoznate sa vrstom i obimom prava i obaveza koja se u celini ili delimično prenose na nacionalni savet, budući da prava i obaveze koje se prenose do samog prenosa vrši jedinica lokalne samouprave kao osnivač. Najviše nedoumica postoji oko pitanja finansiranja rada ustanova nakon prenosa osnivačkih prava, s obzirom na to da prenos osnivačkih prava podrazumeva i prenos finansijskih sredstava sa računa dosadašnjeg osnivača na račun nacionalnog saveta na koga su osnivačka prava prešla u celini ili delimično. Imajući u vidu da nacionalni saveti nisu indirektni budžetski korisnici (iako Zakon o nacionalnim savetima podrazumeva takvo njihovo svojstvo) već se finansiraju putem "dotacija", postavlja se pitanje praćenja trošenja budžetskih sredstava za rad ovih ustanova.

IV. Traženje predloga od nacionalnih saveta nacionalnih manjina kod dodele sredstava putem javnog konkursa ustanovama, manifestacijama i udruženjima nacionalne manjine u oblasti kulture

Članom 18 Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina propisano je pravo nacionalnog saveta da daje predlog za raspodelu sredstava koja se dodeljuju putem javnog konkursa iz budžeta Republike, autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave ustanovama, manifestacijama i udruženjima nacionalne manjine u oblasti kulture.

ČETIRI GODINE NACIONALNIH SAVETA NACIONALNIH MANJINA

Šest jedinica lokalne samouprave, Sremska Mitrovica, Kanjiža, Novi Sad, Subotica, Mali Iđoš i Senta obratile su se nacionalnim savetima zahtevom da daju predloge prilikom dodele sredstava ustanovama, manifestacijama, i udruženjima nacionalnih manjina putem javnog konkursa.

Prilikom dodele sredstava putem javnog konkursa 17 jedinica lokalne samouprave nije se obraćalo nacionalnim savetima nacionalnih manjina, 1 jedinica, Bela Crkva lokalne samouprave nema podatke, 6 jedinica lokalne samouprave, Bela Crkva, Vrbas, Odžaci, Nova Crnja, Kikinda i Bač nije dalo odgovor na ovo pitanje.

Prema raspoloživim podacima u 16 jedinica lokalne samouprave nisu raspisivani javni konkursi, odnosno sredstva se ne dodeljuju putem javnog konkursa.

Na osnovu formulacije odgovora lokalnih samouprava po ovom pitanju, da se zaključiti da jedinice lokalne samouprave ne prepoznaju svoju obavezu da u slučaju kada raspišu javni konkurs za dodelu sredstava iz budžeta za ustanove, manifestacije i udruženja nacionalnih manjina u oblasti kulture zatraže od nacionalnih saveta predlog za dodelu ovih sredstava ustanovama, manifestacijama i udruženjima nacionalnih manjina koji su se prijavili na konkurs.

V. Traženje predloga nacionalnih saveta nacionalnih manjina za dodelu sredstava putem javnog konkursa pravnim i fizičkim licima za informisanje na jezicima nacionalnih manjina

Uočljivo je da nijedna lokalna samouprava nije konkretno odgovorila na pitanje da li je u sprovođenju javnog konkursa za dodelu sredstava pravnim i fizičkim licima za informisanje na jezicima nacionalnih manjina tražila i predlog nacionalnih saveta nacionalnih manjina za dodelu sredstava.

Iz dostavljenih informacija može se utvrditi sledeće:

Putem javnog konkursa 4 jedinice lokalne samouprave dodeljivale su sredstva za informisanje na jezicima nacionalnih manjina (Novi Sad – konkurs u toku, Subotica⁴⁰, Temerin i Sombor).

Prema raspoloživim podacima u 32 jedinici lokalne samouprave nije bilo konkursa, dok jedinica lokalne samouprave Bela Crkva nema podatke o tome.

Tražene podatke nije dostavilo 9 jedinica lokalne samouprave, Sremski Karlovci, Inđija, Čoka, Novi Bečej, Sremska Mitrovica, Apatin, Sečanj, Bač i Zrenjanin.

Značajan broj jedinica lokalnih samouprave dodeljuje sredstva za informisanje na jezicima nacionalnih manjina iz budžeta na osnovu ugovora, a ne na osnovu javnog konkursa, što bi moglo da bude predmet ocene zakonitosti rada.

VI. Prenos osnivačkih prava nad ustanovama koje obavljaju javno informisanje isključivo na jeziku nacionalne manjine

U 32 jedinica lokalne samouprave nije bilo prenosa osnivačkih prava nad ustanovama koje obavljaju javno informisanje isključivo na jeziku nacionalne manjine. Informacije sadrže podatak da u jedinici lokalne samouprave ili ne postoje mediji koji informišu isključivo na jeziku nacionalne manjine, ili da jedinica lokalne samouprave nije osnivač takvih medija, odnosno da nije bilo takve inicijative od strane nacionalnih saveta nacionalnih manjina. Ukupno 13 jedinica lokalne samouprave, Bela Crkva, Sremski Karlovci, Vrbas, Čoka, Sremska Mitrovica, Novi Sad, Temerin, Kula, Žitište, Mali Iđoš, Senta, Sečanj i Bač nije dostavilo informaciju o tome da li je bilo ili nije bilo slučajeva prenosa osnivačkih prava.

U oblasti kulture nacionalni saveti u odnosu na jedinice lokalne samouprave, imaju i druga ovlašćenja kao što su ovlašćenja da utvrđuju koja su pokretna i nepokretna kulturna dobra od posebnog značaja za nacionalnu manjinu, daju mišljenja i predloge u postupku izrade prostornih i urbanističkih planova u jedinici lokalne samouprave u kojoj se nalaze kulturna dobra od posebnog značaja, predlažu obustavljanje izvršenja prostornih i urbanističkih planova ako smatraju da se time ugrožavaju ta kulturna dobra,

⁴⁰ Javni konkurs sproveden 2010. godine, za 2011. godinu nema raspoloživih podataka.

daju prethodno mišljenje nadležnom organu u postupku izdavanja dozvole za premeštanje nepokretnog kulturnog dobra od posebnog značaja na novu lokaciju, daju mišljenje u postupku osnivanja ili ukidanja biblioteka ili organizacionih jedinica biblioteka koji imaju fond knjiga na jeziku nacionalne manjine, i odlučuju o drugim pitanjima koja su mu poverena zakonom, aktom autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave.

Stiče se utisak da jedinice lokalne samouprave nisu najbolje upoznate sa drugim nadležnostima nacionalnih saveta u oblasti kulture izvan onih koje se odnose na proglašenje ustanove kulture za ustanovu od posebnog značaja za nacionalnu manjinu i imenovanje člana upravnog odbora te ustanove.

U sprovedenom istraživanju Pokrajinski ombudsman nije stekao uverenje da je između nacionalnih saveta i jedinica lokalnih samouprava bilo saradnje na ovim relacijama.

